

Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 - 2022

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Obszar i czas realizacji Strategii	4
3. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią	5
3.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru.....	5
3.1.1. Położenie	5
3.1.2. Powierzchnia.....	7
3.1.3. Ludność	8
3.1.4. Środowisko przyrodnicze	8
3.1.5. Rys historyczny	13
3.1.6. Rys kulturowy.....	15
3.2. Zagospodarowanie przestrzenne	20
3.2.1. Infrastruktura techniczna	21
3.2.2. Własność nieruchomości.....	26
3.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	27
3.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska	31
3.3. Sfera społeczna	32
3.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze.....	32
3.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców	39
3.3.3. Oświata i edukacja	42
3.3.4. Opieka zdrowotna	49
3.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	50
3.3.6. Rynek pracy	52
3.4. Sfera ekonomiczna.....	55
3.4.1. Gospodarka	55
3.4.2. Turystyka	61
3.5. Analiza SWOT.....	63
3.6. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym obszarze.....	71
4. Prognoza rozwoju gminy do roku 2030	74

5. Cele ogólne i szczegółowe rozwoju danego obszaru	78
6. Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze	83
6.1. Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru.....	83
6.2. Zmiany w sposobie użytkowania terenu	83
6.3. Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury.....	83
6.4. Poprawa stanu środowiska.....	84
6.5. Poprawa stanu środowiska kulturowego.....	84
6.6. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców	85
7. Realizacja zadań.....	86
7.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2014 – 2022.....	86
7.2. Zadania planowane do realizacji po roku 2022.....	104
7.3. Powiązania realizowanych zadań z innymi działaniami realizowanymi na terenie powiatu/województwa	104
8. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji Strategii	117
9. Plan finansowy	119
10. System wdrażania Strategii	124
11. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	126
11.1. System monitorowania.....	126
11.2. Sposób oceny	127
11.3. Sposób inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi	128
11.4. Działania informacyjne i promocja Strategii.....	132

1. Wstęp

Podstawowym celem działań władz samorządowych powinno być jak najlepsze zaspokojenie indywidualnych i zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej oraz zapewnienie jej jak najwyższego standardu życia. Zwykle osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez realizację zadań własnych określonych przez ustawę, jednak szczególnie należy mieć na uwadze postulaty zgłaszane przez społeczeństwo osobiście. Realizacja tych zamierzeń powinna również sprzyjać długookresowemu rozwojowi lokalnemu.

Szybko zmieniające się zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju oraz integracja Polski z Unią Europejską sprawiają, że władze samorządowe są praktycznie zobowiązane do podejmowania skoordynowanych decyzji i działań zarysowanych w dłuższej perspektywie czasu. Osiągnięcie rozwoju lokalnego jest więc możliwe jedynie wówczas, jeśli jego realizacja opierać się będzie na stabilnym, wieloletnim programie rozwoju społeczno-gospodarczego. Podstawowym narzędziem umożliwiającym zarządzanie jednostką terytorialną w długim horyzoncie czasu jest strategia rozwoju.

Strategia rozwoju gminy to pewien generalny plan systemowego, długofalowego działania władz (i wszystkich, którzy chcą im w tym pomóc) wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmiennego otoczenia i działań innych podmiotów, ukierunkowany przez wartości i opcje uznane przez społeczność lokalną, bazujący na wewnętrznym potencjale sił i uwzględniający wewnętrzne słabości.

Strategia stanowi koncepcję rozwoju, wytycza cele rozwoju oraz kierunki działania. Jest ona instrumentem stymulowania procesów społeczno-gospodarczych zachodzących na terenie gminy, a w szczególności:

- dyktuje główne kierunki rozwoju gminy,
- stanowi plan będący podstawą do podejmowania decyzji rozwojowych,
- zwiększa spójność decyzji podejmowanych przez władze samorządowe,
- pozwala na lepsze zagospodarowanie zasobów gminy,
- stanowi podstawę do ubiegania się o środki finansowe z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych,
- informuje mieszkańców i inwestorów o spodziewanych kierunkach rozwoju gminy.

Strategia spełnia zatem funkcję:

- materiału informacyjnego, określającego aktualny potencjał społeczny, ekonomiczny i gospodarczy gminy,
- programu działania dla władz lokalnych,

- formalnej podstawy umożliwiającej ubieganie się o środki wsparcia z budżetu państwa oraz o środki z funduszy pomocowych Unii Europejskiej,
- materiału promocyjnego.

Prace nad strategią Gminy Maków toczyły się z uwzględnieniem następujących zasad:

- zasada koncentracji na realnych siłach Gminy Maków – strategia powinna zmierzać do wszechstronnego wykorzystania unikalnych zasobów lokalnych, w szczególności historycznych, przyrodniczych, a także kapitału ludzkiego oraz cennych odmienności. Dlatego zawartość celów strategicznych to przede wszystkim pomysły na wykorzystanie atutów lokalnych, na które zarówno Urząd Gminy, jak i sami mieszkańcy mają największy wpływ;
- zasada koncentracji na zagadnieniach najistotniejszych dla przyszłości – przyjęto, że każdy potencjalny cel strategiczny powinien być rozpatrywany w kontekście jego doniosłości dla przyszłości Gminy. Dokonano zatem selekcji i wyodrębniono cele o najwyższym priorytecie;
- zasada koncentracji tematycznej – Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 - 2022 będzie koncentrowała się na niewielu, ale najważniejszych zagadnieniach z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Ta swojego rodzaju wybiórczość zapobiega stworzeniu dokumentu, który będzie obejmować wszystkie cele, a faktyczna realizacja następuje tylko w niewielu przypadkach.

Realizacja zadań określonych w Strategii przypada na okres programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2014 – 2022. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2019 – 2020 obejmą także następny okres programowania.

2. Obszar i czas realizacji Strategii

Obszar objęty Strategią Rozwoju to gmina wiejska Maków, położona w powiecie skierniewickim, w województwie łódzkim.

Czas realizacji Strategii to lata 2014 – 2022, a zatem wpisuje się on w nowy okres programowania interwencji funduszy Unii Europejskiej w Polsce.

3. Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym Strategią

3.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru

3.1.1. Położenie

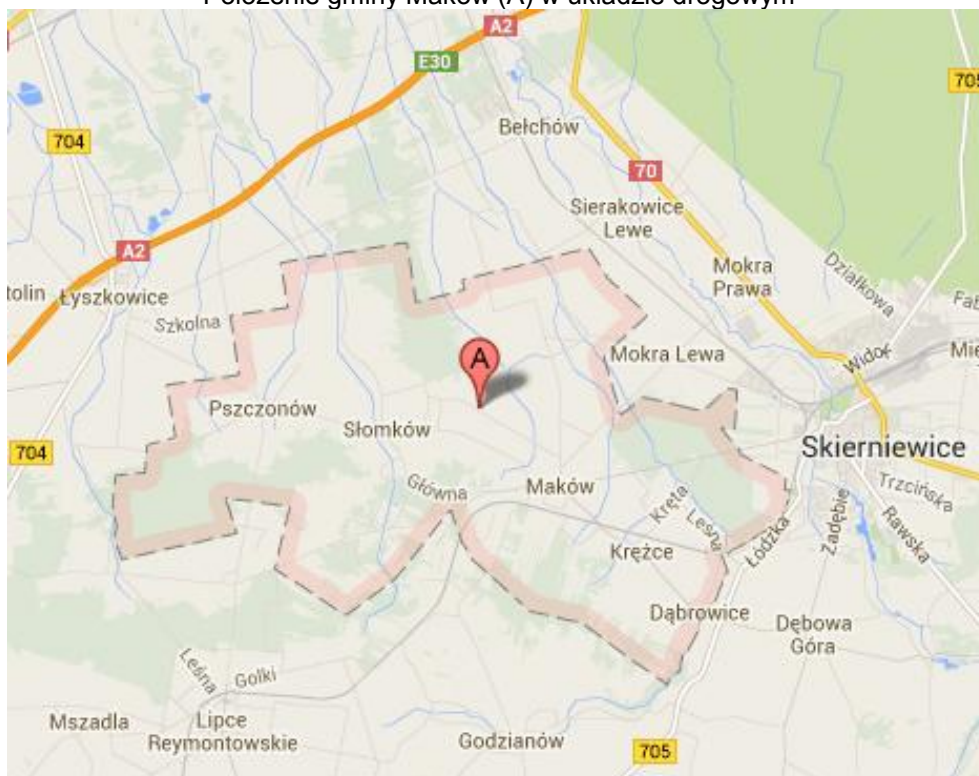
Gmina wiejska Maków położona jest w zachodniej części powiatu skierniewickiego, w województwie łódzkim. Maków graniczy z gminą i miastem Skierniewice oraz gminami Godzianów i Lipce Reymontowskie, a także z gminą Łyszkowice należącą do powiatu łowickiego.

Mapa powiatu skierniewickiego z wydzielonymi gminami

W kontekście układu transportowego, gmina Maków bogata jest w sieć dróg powiatowych, gminnych oraz wewnętrznych, które pozwalają mieszkańcom na przemieszczanie się w obrębie regionu oraz które łączą poszczególne miejscowości z większymi ciągami komunikacyjnymi.

Położenie gminy Maków (A) w układzie drogowym

Do ciągów komunikacyjnych strategicznych dla Makowa, ale leżących poza obrębem Gminy należą:

- autostrada A2 położona na północny – zachód od Gminy, będąca częścią drogi krajowej E30, łącząca wschód z zachodem Polski,
- droga krajowa nr 70 położona na północny – wschód od Gminy, łącząca Łowicz z drogą ekspresową S8 w Zawadach,
- droga wojewódzka nr 704 położona na zachód od Gminy, łącząca Jamno i Brzeziny,
- droga wojewódzka nr 705 położona na wschód od Gminy, łącząca Śladow z Jeżowem.

Gmina Maków znajduje się w sferze oddziaływania Aglomeracji Łódzkiej i Warszawskiej oraz miast Skierniewice, Łowicz, Żyrardów, Rawa Mazowiecka. Położenie w strefie oddziaływań miasta jest dla gminy wiejskiej Maków ważnym kontekstem odniesienia. Jednym z kluczowych czynników zewnętrznych warunkujących rozwój lokalny jest bowiem oddziaływanie, swoiste „promieniowanie” czynników prorozwojowych z istotnych ośrodków miejskich na otaczające te tereny. Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych gmin zmienia się z czasem i jest wypadkową oddziaływania na rynek wielu czynników lokalnych, poczynwszy od obiektywnych, geograficznych, a skończywszy na jakości zarządzania lokalnego i wizerunku danego ośrodka.

Z ośrodków wielkomiejskich promieniują nie tylko czynniki pozytywne (koniunktura i atrakcyjność inwestycyjna), ale także negatywne.

Powyższe uwagi należy interpretować następująco:

- wpływ dużych ośrodków miejskich (Łódź, Warszawa, Skierniewice) przeważnie skutkuje „zapożyczaniem” ich wizerunku, a w przyszłości może „oddalić” mieszkańców od dorobku kulturalnego gminy,
- następują migrację, głównie ludzi młodych do większych aglomeracji,
- z sąsiednich ośrodków będą napływać:
 - klienci usług świadczonych przez podmioty z terenu Gminy (w tym – usług obsługi biznesu),
 - nabywcy nieruchomości mieszkalnych na tym terenie,
 - zewnętrzni usługodawcy na rzecz mieszkańców i podmiotów lokalnych.

Od sytuacji w pobliskich miastach zależy więc w istotnym stopniu koniunktura lokalna. Siła nabywcza i aktywność inwestycyjna podmiotów z tego ośrodka kształtuje w znacznym stopniu koniunkturę lokalną w gminie wiejskiej Maków.

Kolej

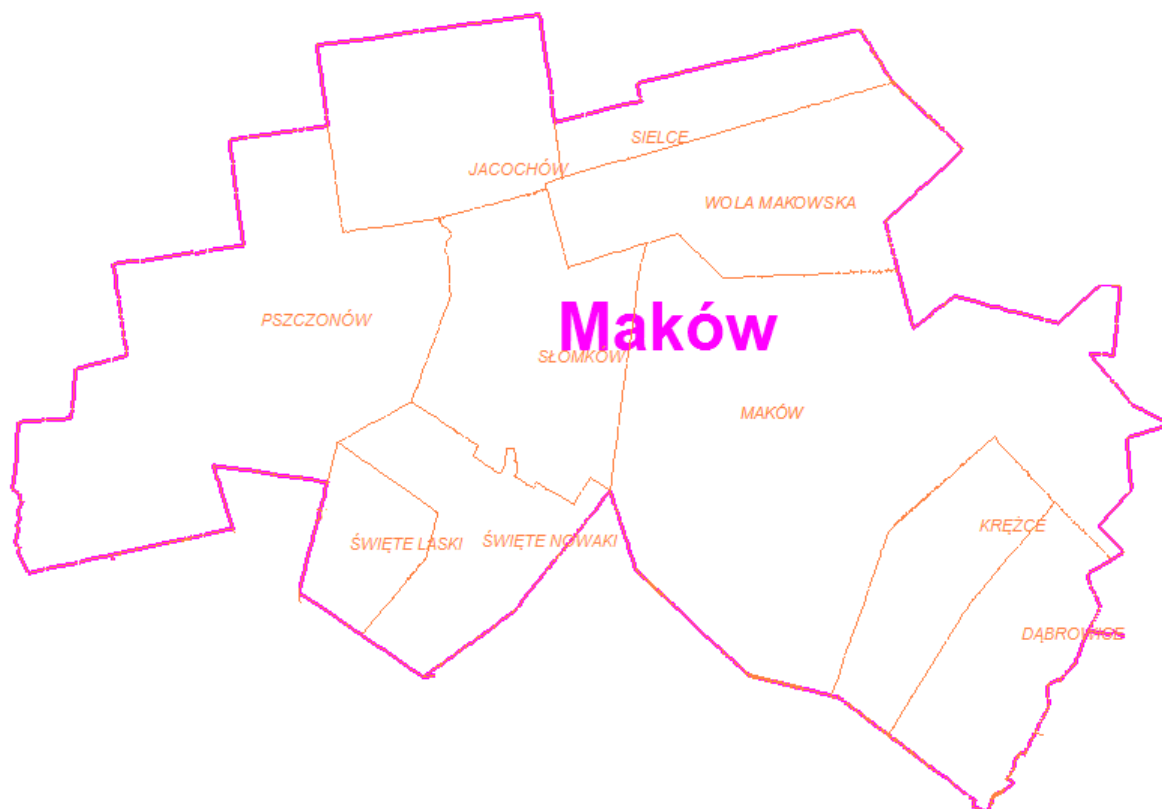
Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa Skierniewice - Łódź. Funkcjonują 2 przystanki ruchu pasażerskiego: Maków i Dąbrowice. Komunikują one tę część Gminy z Łodzią i Skierniewicami oraz wszystkimi miejscowościami na tej trasie. Najbliższe stacje kolejowe z rampami wyładowniczymi to Skierniewice i Płyćwia. Należy podkreślić, iż układ kolejowy jest bardzo ważny dla mieszkańców Gminy. Pozwala na dojazd do Łodzi, Skierniewic i Warszawy.

3.1.2. Powierzchnia

W 2012 roku powierzchnia gminy wynosiła 8 153 ha, co stanowiło ok. 10,82% powierzchni powiatu skierniewickiego. Gęstość zaludnienia w Makowie wynosiła 74 osoby na km².

Gmina podzielona jest na 10 sołectw: Maków – Kolonia, Jacochów, Wola Makowska, Pszczonów, Sielce, Słomków, Święte, Krężce, Dąbrowice i Maków.

Mapa gminy Maków z wyznaczonymi sołectwami

3.1.3. Ludność

Na dzień 31 grudnia 2012 roku gminę Maków zamieszkiwało 6 010 osób, z czego około 50,4% stanowiły kobiety. Liczba ludności w porównaniu do 2000 roku zmalała, jednak od 2004 roku można mówić o okresie stagnacji – zmienna ulega oczywiście wahaniom, ale kształtuje się w liczbie ok. 6000 osób. Zwiększa się liczba osób w wieku produkcyjnym, przyrost naturalny uzyskuje coraz wyższe wartości, choć w ostatnich latach jest on nadal poniżej „0”. Saldo migracji wewnętrznych w Makowie coraz częściej odnosi wartości dodatnie.

3.1.4. Środowisko przyrodnicze

„Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Kondrackiego obszar gminy Maków położony jest w obrębie dwóch mezoregionów: Równiny Łowicko-Błońskiej i Wzniesień Łódzkich.

Gmina Maków jest obszarem o wysokim nasłonecznieniu najmniejszej w regionie ilości opadów. Położony jest w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego, na granicy wpływów atlantyckich. Jako wyznaczniki można przyjąć następujące wartości:

- średnia temperatura roczna – 7- 8 °C
- średnia temperatura najcieplejszego miesiąca (lipiec) – 18 °C
- średnia temperatura najzimniejszego miesiąca (luty) – -3,5 °C
- długość okresu bezprzymrozkowego wynosi ok. 260 dni w roku
- długość okresu wegetacyjnego wynosi średnio 215 dni w roku
- średnia długość zalegania pokrywy śnieżnej wynosi około 50 dni w roku
- liczba godzin nasłonecznienia 1680
- suma opadów wynosi 520 mm.

Przez teren gminy przebiegają dwa działy wodne IV rzędu: pomiędzy Skierniewką a Zwierzynką oraz Zwierzynką i Bobrówką wraz z Uchanką (ta ostatnia tworzy połączoną licznymi bramami, zlewnię z rzeką Bobrówką). Zarówno Uchanka i Zwierzynka zbierają wody powierzchniowe z terenu gminy poprzez sieć cieków naturalnych, których obszary źródłiskowe znajdują się w strefie krawędziowej wysoczyzny morenowej, jak też rozbudowaną sieć rowów melioracyjnych w części równinnej.”¹

„Na terenie gminy nie występują większe powierzchnie wód stojących. Największe z nich to zbiornik w Zwierzynku, okresowo wykorzystywany w celach rekreacyjnych i stawy rybackie w Pszczonowie i Woli Makowskiej . Już na terenie gminy Łyszkowice, ale w niedalekiej odległości od granicy z gminą Maków, znajdują się dwa stawy rybackie, zasilane przez wody cieku (bez nazwy), który jest prawym dopływem Bobrówki, a którego źródła położone są w terenach wsi Pszczonów.

(...)

Charakterystyczne dla terenu gminy Maków jest znaczne zróżnicowanie warunków glebowych, charakteryzowanych poprzez oznaczenie typów genetycznych gleb, rodzajów gleb, klasy rolniczej przydatności gleb. Wynika ono przede wszystkim ze zróżnicowania takich elementów środowiska przyrodniczego jak rzeźba terenu, rodzaj podłoża gruntowego i stosunki wodne. Ze względu na rodzaj gleb dominujących na poszczególnych obszarach gminy, można wyróżnić w jej granicach cztery strefy o różnej jakości warunków glebowych. Strefy te formułują się jako pasy terenu, następujące kolejno po sobie, w sposób równoległy do ogólnego spadku terenu gminy - z południowego - zachodu na północny - wschód.

Na obszarach położonych najwyżej w gminie (tereny południowe wsi Dąbrowice, Krezce i Maków, grunty wsi Święte Łaski, Święte Nowaki i południe wsi Pszczonów) wykształciły się gleby rdzawe, których podłożem są piaski luźne różnej genezy (głównie glacyofluwialne), także żwiry i piaski

¹ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016 – 2019. Aktualizacja., Maków 2012; informacje z POŚ uzupełniono o aktualne dane statystyczne z GUS

słabogliniaste. Z punktu widzenia rolniczego są to gleby słabe, żytne kompleksów 6 (żytni słaby) i 7 (żytnio-lubinowy).

Najbardziej charakterystyczną cechą fizyczną jest ich słabe uwilgotnienie. Wyspowo w strefie tej (na obszarach stokowych) na podłożu bardziej gliniastym, występują gleby pseudobielicowe i brunatne wylugowane.

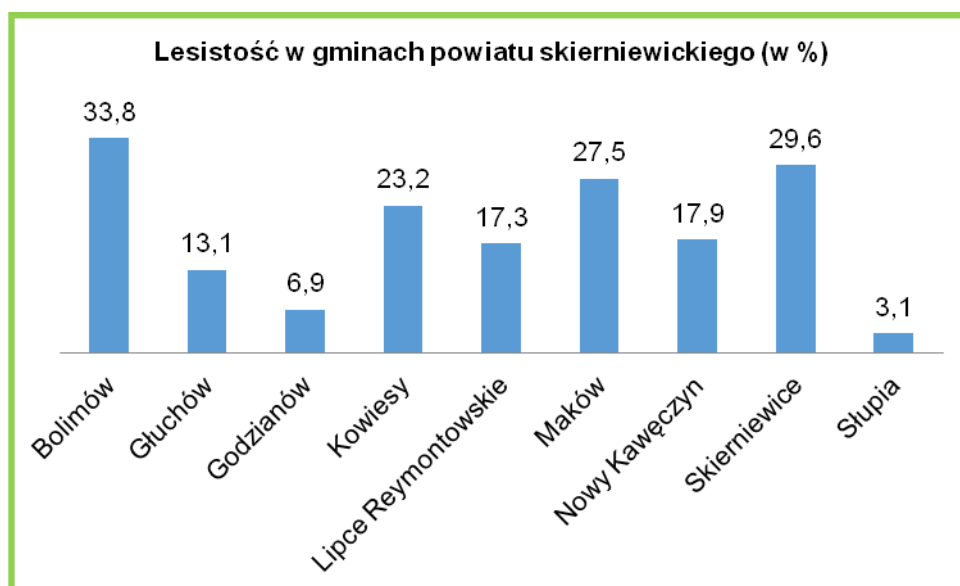
Kolejną strefę stanowią gleby o generalnie dobrej jakości. Składają się na nią gleby pozostałych części wsi Dąbrowice i Kreżce, centralnie położonych terenów Makowa, dalej północnego Pszczonowa i zachodniej części wsi Jacochów (ciągłość tej strefy przerwana jest na obszarze wsi Słomków, gdzie dominuje rodzaj gleb opisany wyżej). Wykształciły się tutaj gleby mineralne wytworzone z glin zwałowych lekkich, piasków słabogliniastych i gliniastych leżących na glinach. Są to generalnie gleby klasy brunatnoziemne - gleby płowe (pseudobielicowe), gleby brunatne wylugowane oraz pseudoglejowe (klasy bonitacyjne IV i III według systematyki PTG, rzadziej klasy V). Przydatność rolnicza tego typu gleb jest wysoka. Tworzą kompleksy rolnicze żytne bardzo dobre (4), także żytne dobre (5). Miejscami gleby brunatnoziemne (te wytworzone z piasków słabogliniastych) stanowią kompleksy żytnio-ziemniaczane (6 żytne słabe).

Na kierunku: Las Zwierzyniec, północne fragmenty gruntów wsi Maków i południowo-zachodnie tereny wsi Wola Makowska, a dalej wschodnie tereny Jacochowa - zaznacza się pas terenu o przewadze gleb typu - gleby rdzawe, dla których podłoże stanowią piaski stożków napływowych i pokryw aluwialnych. We fragmencie Lasu Zwierzynieckiego na podłożu piasków słabogliniastych i w warunkach dużego uwilgotnienia wykształciły się szare ziemie (szare gleby leśno-łąkowe). I pierwszy i drugi typ gleb to gleby o niskiej jakości; tworzą kompleksy żytni słaby i żytnio-lubinowy.”²

Jak podaje Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków: Najbardziej naturalną formacją roślinną występującą na terenie gminy Maków są lasy, które zajmują powierzchnię 2 245,2 ha, co daje 27,5% powierzchni całkowitej Gminy (wg stanu na 31.12.2012r. dane GUS – dane zaktualizowane).

„W strukturze własnościowej dominują lasy państwowe, około 40,8 % ogółu terenów leśnych stanowią lasy niepaństwowe należące do osób fizycznych i prawnych. Lasy na terenie gminy pełnią funkcje gospodarcze i ochronne (przeważnie glebochronne, wodochronne). Pod względem lesistości gmina Maków zajmuje trzecie miejsce na tle gmin powiatu skierniewickiego.

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Maków (II edycja)

Źródło: „Urząd Statystyczny w Łodzi, Województwo Łódzkie 2013 - podregiony, powiaty, gminy”

Różnorodność siedlisk i drzewostanów występujących w kompleksie lasu pszczonowskiego (Kraszewka) podtrzymywana jest poprzez prawidłowo prowadzoną gospodarkę leśną, podporządkowaną celom badawczym i doświadczalnym. Las Remiza, lasy Jacochowa, Sielc i Woli Makowskiej, a także lasy w granicach wsi Święte Nowaki i Święte Laski to niemal w całości lasy prywatne. Są to zbiorowiska w większości sosnowe z domieszką brzozy, czasem osiki.

Innymi, wyróżniającymi się w krajobrazie gminy elementami środowiska przyrodniczego są doliny rzeczne z biocenozami zbiorowisk łąkowych, założonych przez człowieka na siedliskach pierwotnych lasów łąkowych. Nie towarzyszy tym obszarom równie bogata, jak w przypadku obszarów leśnych, różnorodność biologiczna w krajobrazie. Można natomiast mówić o wartościach krajobrazu górnych odcinków dolin rzecznych, ze względu na walory wizualne krajobrazu tych dolin. Szczególnie malownicze urozmaicenie rzeźby terenu towarzyszy dolinie Uchanki na odcinku wsi Święte Laski i Nowaki.

Na terenie gminy znajdują się następujące formy i obszary ochrony:

- rezerwat przyrody „Źródła Borówki”
- rezerwat przyrody „Uroczysko Bażantarnia”
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Zwierzyniec Królewski”
- pomniki przyrody – drzewa:

- Maków – Jesion Wyniosły przy Kościele

Rezerwat „Źródła Borówki”

Rezerwat został powołany zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych w marcu 1989 r. Jest to rezerwat krajobrazowo-leśny o powierzchni 21,99 ha, położony we wschodniej części lasu pszczonowskiego, wokół źródeł rzeczki Borówki – prawobrzeżnego dopływu Uchanki.

Rezerwat leży na wysokości 140-160 m n.p.m. i charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Dominującą formą krajobrazu jest głęboki wąwóz, którego oś przebiega na kierunku z północy na południe. Cenne jest tu występowanie różnych zbiorowisk roślinnych – od łągu jesionowo-olszowego w terenach źródłkowych Borówki po las grądowy, bór mieszany i bór świeży z ponad 100-letnim drzewostanem sosnowym (z domieszką okazałych dębów, buków i grabów).

Rezerwat „Uroczysko Bażantarnia”

Rezerwat utworzony został na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 października 1982 r. Celem ochrony jest zachowanie fragmentów grądu, dąbrowy świetlistej, olsu, łągu jesionowo-olszowego, które wykształciły się na tym terenie. Szczególne walory krajobrazowe i estetyczne obszaru podkreśla obecność około 40 sztuk pomnikowych dębów szypułkowych, w wieku ponad 300 lat. Pozostałością dawnych obiektów służących utrzymaniu tego terenu łowieckiego jest XIX-wieczna strażnicówka.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Zwierzyniec Królewski”

W skład zespołu wchodzi grunty położone w gminie Maków, gminie Skierniewice i mieście Skierniewice o łącznej powierzchni 572,32 ha. Pas gruntów o szerokości 100 m przyległy do granic obszaru chronionego wyznaczony został jako jego otulina. Celem ochrony uroczyska jest utrzymanie wartości przyrodniczych, w szczególności mozaiki siedlisk i drzewostanów, starych drzew, flory i fauny leśnej, a także wartości historycznych. Teren uroczyska to przede wszystkim stary las, z mozaiką siedlisk, z sędziwymi dębami szypułkowymi, bukami zwyczajnymi, jesionami i wiązami. Przewaga siedlisk wilgotnych i bagiennych narzuca temu kompleksowi leśnemu szczególną rolę w regionalnym systemie ochrony zasobów wód.

(...)

Zanieczyszczenie powietrza

„Na stan czystości powietrza w gminie Maków wpływa emisja niska, pochodząca głównie z lokalnych kotłowni, palenisk domowych, procesów technologicznych i transportu samochodowego. Głównym paliwem jest węgiel o różnej jakości i różnym stopniu zasilarczenia. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają jakichkolwiek urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową (związaną z okresem grzewczym). Na jakość powietrza wpływa również emisja, której źródło stanowią środki transportu. Emisja komunikacyjna stwarza zagrożenie zwłaszcza w pobliżu dróg o dużym natężeniu ruchu kołowego i ma niekorzystny wpływ na uprawy polowe. Zanieczyszczenia komunikacyjne (tlenek i dwutlenek węgla, tlenki azotu, węglowodory, pyły z metalami ciężkimi) pogarszają jakość powietrza atmosferycznego, a także wpływają na wzrost poziomu stężenia ozonu w troposferze. Oprócz źródeł lokalnych znaczący wpływ na jakość powietrza atmosferycznego w gminie mają także ponadregionalne zanieczyszczenia gazowe i pyłowe pochodzące z dużych ośrodków przemysłowych (głównie z aglomeracji łódzkiej i warszawskiej).”³

³ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016 – 2019. Aktualizacja., Maków 2012; informacje z POŚ uzupełniono o aktualne dane statystyczne z GUS

3.1.5. Rys historyczny

„Nie wiadomo ile swoich skarbów kryje w sobie zazdrośnie ziemia makowska, strzegąca dokumentów kultury i historii. Wśród mieszkańców Makowa krąży legenda o powstaniu tej historycznej wsi. Są też pewne sugestie, że Maków powstał razem z Godzianowem w 1250 roku. Legenda ta sugeruje, że tradycje historyczne wsi Maków, aczkolwiek bez pokrycia źródłowego, sięgają czasów dawnych przed powstaniem państwa polskiego. A oto treść legendy: "Kiedy rozważny syn Ziemiomysła, Mieszko sposobił się do chrześcijaństwa wraz z całym narodem, aby go zasłonić od podstępnych niemieckich najazdów, z nadburzańskich łęgów do źródeł bystrego Ruczaju (rzeka Ruczaj bierze początek w Makowie) u podnóża morenowych wzniesień, przybył w gronie braci i ich rodzin, zawołany łowiec Mak, szukający życiowej przestrzeni i leśnej swobody. Był najstarszy z liczego rodu, którym z tej racji przewodził niczym troskliwy przezorny ojciec. Przyszłość własną wiązał ze szczęściem rodziny. Dlatego też kochano i szanowano Mąka za jego złote i opiekuńcze serce. Rozprzestrzeniające się wokół odwieczne dąbrowy i lasy z potężnym starodrzewem, w którym górowały strzeliste jesiony i modre modrzewie, były wymarzoną terenem dla nowo przybyłego łowcy. Odpowiadało to bardzo jego zamiłowaniu i leśnej egzystencji. Ale on sam już rozumiał, że idą nowe czasy i nie można przyszłości rodziny oprzeć na zwierzynie łownej i przygodnych płodach lasu lecz na przykładzie dolinnej gospodarki. Należy zwrócić się do żywicielki matki po bardziej stabilne i obfitsze plony ziemi, które będą sprzyjać rozwojowi nowej osady. Po wzniesieniu dachu nad głową, dającym osłonę i bezpieczeństwo z solidną energią, przystąpiono do żarliwej trzebieży lasu, aby otrzymać uprawne pola, rodzące z woli człowieka i natury niezastąpiony niczym żyzny chleb powszedni. Z wielkim trudem i móżolem wydarte lasom wolne przestrzenie poczęły zasadniczo zmieniać oblicze dotychczasowego krajobrazu, świadczącego o istnieniu człowieka, pracowitych kmieci, czyniących sobie ziemię poddaną. A kiedy zaszumiały łany dorodnego zboża, radowało się ojcowskie serce mądrego i gospodarnego Mąka, który wówczas utwierdził się w przekonaniu o słusznie dokonanym wyborze osadniczego miejsca i swoich poczynach. Z czasem wieść o gospodarstwie Mąka dotarła do błotnistego ogrodu nad Bzurą w Łowiczu, gdzie zawsze chętnie popierano rozwój osadnictwa tego okręgu grodowego, Za pośrednictwem okręgowej władzy z łowickiego dworzyszczka do osady Mąka przeżywającego już jesień życia, przybyli pobożni i żarliwi mnisi z Opactwa Benedyktyńskiego Panny Marii, z Łęczycy, aby w świadomości starca i społeczności zeń zamieszkującej zmienić rodzimą religię słowiańską na rzymską spod znaku krzyża oraz zbliżyć ich do kultury zachodu. W międzyleśnym ustroniu misjonarze francuskiego pochodzenia zastali dobrze już okrzepłą osadę, która ze względu na osadnicze zasługi naczelnika wspólnoty Mąka dla potrzeb władzy terenowej i organizacji kościelnej, pierwsi z formą liturgicznego obrzędu nazwali ją Makowem, A dla dokumentacji swojej działalności misyjnej zapisali jej, dzierżawczą nazwę w pergaminowym

zwoju językiem starożytnej Romy "Villa Macoviensis accepit fidei christianam anno Domini millesimo" ⁴

„Obszar dzisiejszej Gminy Maków do początków XIX w. należał do łowickich dóbr arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, nie stanowiąc jednak w tych dobrach zwartej całości. Wsie części wschodniej dzisiejszej gminy należały do klucza skierniewickiego, natomiast części zachodniej do klucza łyszkowickiego.

Historia pisana miejscowości gminy Maków rozpoczyna się dość późno, bo dopiero w 1340 r. z przywileju arcybiskupa Janisława, który w akcie erekcyjnym wspomina wieś Maków. Nie oznacza to jednak, że wcześniej na tych terenach nie zamieszkiwali ludzie. Już registr dokumentu lokacyjnego wsi Krężce z 1353 r. wskazuje, że wymienieni jako „zasadźcy” trzech bracia wcześniej zamieszkiwali na terenie lokowanej wsi. Podobnie musiało być w przypadku Pszczonowa, Jacochowa i innych wsi których daty lokacji nie znamy.

Maków - siedziba dzisiejszej gminy jest poświadczony w źródłach historycznych jako ośrodek parafii rzymskokatolickiej przynajmniej od pierwszej połowy XV w. Mimo, iż wyróżniał się ponad okoliczne wsie wielkością, bardzo późno bo dopiero w 1954 r. stał się siedzibą władz administracyjnych. Wynikało to z jego położenia w pobliżu Skierniewic w których najpierw znajdowała się siedziba klucza dóbr arcybiskupich, a od czasów Księstwa Warszawskiego siedziba rozległej gminy wiejskiej utworzonej na terenach dawnej ekonomii dóbr carskich.

Położenie Makowa w sąsiedztwie Skierniewic wpływało więc dwojako na rozwój miejscowości. Z jednej strony wpływ dodatni objawiał się w gospodarce gdyż przybywało gospodarstw, ludności i uprawianej ziemi, z drugiej strony wpływ ujemny powodował, że Maków miał mały zasięg oddziaływania na inne miejscowości ograniczony przez wpływ pobliskiego miasta.

Pozytywny wpływ na rozwój Makowa miało przeprowadzenie w 1845 roku linii kolejowej Warszawsko -Wiedeńskiej, a zwłaszcza usytuowanie w pobliskiej Pływi stacji kolejowej. Coraz więcej osób ze wsi parafii makowskiej znajdowało pracę na kolei, osiedlali się też tutaj pracownicy kolei z innych terenów, gdyż taniej można było nabyć działkę budowlaną niż w Skierniewicach. Stopniowo Maków stawał się jedną z najludniejszych wsi w powiecie skierniewickim, co pozostało do dziś.

Po raz pierwszy ośrodkiem administracyjnym Maków stał się w 1954 r., kiedy tworzone liczne gromady. GRN w Makowie liczyła jednak tylko 4 wsie. W 1972 r. po raz pierwszy w historii Maków stał się siedzibą gminy obejmującej całą północno-zachodnią część powiatu skierniewickiego i wciągnął w orbitę swoich wpływów także dawne wsie powiatu łowickiego (Sielce, Pszczonów i Jacochów), które w międzyczasie włączono do pow. skierniewickiego.

Ziemia dzisiejszej gminy Maków tylko na granicy rzeki Zwierzyniec graniczyły z wsiami szlacheckimi, a konkretnie z wsią szlachecką Dąbrowice i dobrami Dębowa Góra. Na dzieje Makowa i okolicznych wsi trwale piętno odbiła kilkowiekowa przynależność do dóbr kościelnych arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Określone w etnografii jako należące do „księżaków łowickich” zdecydowanie odróżniały się od sąsiednich wsi szlacheckich. Ich mieszkańcy w XIX wieku wykorzystali znacznie lepsze warunki ekonomiczne jakie dało im wcześniejsze i korzystniejsze niż we wsiach szlacheckich uwłaszczenie. Gospodarstwa tutaj były zdecydowanie większe, podobnie jak większe i ludniejsze były

⁴ Oficjalny portal internetowy Gminy Maków, gminamakow.info

księżackie wsie. Również o ponad 20 lat wcześniej w większości wsi księżackich przeprowadzono komasację gruntów. Tutejsi chłopcy jeszcze do połowy XX wieku szczycili się wyższą kulturą gospodarki rolnej i podkreślali swoją odrębność.”⁵

3.1.6. Rys kulturowy

Kultura i historia gminy Maków pielęgnowane są poprzez urozmaiconą działalność przedstawicieli Gminy wraz z udziałem makowskiego społeczeństwa.

W gminie Maków funkcjonują następujące placówki oświaty:

- Gminne Przedszkole w Makowie
- Szkoła Podstawowa im. Księdza Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Woli Makowskiej
- Szkoła Podstawowa w Świętem
- Szkoła Podstawowa w Słomkowie
- Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Pszczonowie
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Dąbrowicach
- Szkoła Podstawowa im. Ks. Jana Twardowskiego w Makowie
- Gimnazjum Świętego Wojciecha w Makowie.

Działalność edukacyjna w Gminie wspierana jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Makowie, a także jej dwa oddziały znajdujące się w Słomkowie i Pszczonowie. W 2012 r. biblioteki posiadały 677 czytelników, 31 404 woluminy, średnio w ciągu roku 1 czytelnik wypożyczył 32,5 woluminu. Biblioteki wyposażone są w zestawy komputerowe z dostępem do Internetu udostępnianym nieodpłatnie dla wszystkich zainteresowanych. Od dnia 14 stycznia 2014 roku przy bibliotece działa Dyskusyjny Klub Książki.

Na obszarze Gminy Maków funkcjonuje Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”. Jest to dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie, które od listopada 2008 roku posiada status organizacji pożytku publicznego.

Celami stowarzyszenia są:

- realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia,

⁵ Jan Józefek, „Dzieje Gminy Maków 1340 – 2000”, Maków 2010

- działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,
- aktywizowanie ludności wiejskiej,
- działania mające na celu rozwój turystyki, ochronę i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych,
- wspieranie rozwoju edukacji,
- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz inicjatyw lokalnych,
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego i aktywności społecznej obywateli,
- działania na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
- działania służące upowszechnianiu kultury fizycznej i sportu.

Dobrze zorganizowana jest sieć Ochotniczych Straży Pożarnych połączona z krajowym system ratownictwa. Na terenie gminy działa 8 jednostek OSP:

- OSP Maków,
- OSP Krężce,
- OSP Dąbrowice,
- OSP Wola Makowska,
- OSP Święte,
- OSP Słomków,
- OSP Pszczonów,
- OSP Jacochów.

W Krajowym systemie Ratowniczym działają OSP Maków, OSP Dąbrowice, OSP Krężce

W latach 2004 – 2014 wszystkie budynki jednostek OSP były remontowane.

Przy każdej jednostce funkcjonuje koło gospodyń wiejskich, kultywujące kulinarne tradycje regionu. Są to niewątpliwie inspiratorzy życia społeczno- kulturalnego na wsi działający na rzecz utrzymania tradycji i amatorskiego ruchu artystycznego.

Miejscowości położone w gminie Maków szczytą się swoją historią, a ich mieszkańcy z chęcią prezentują swój dorobek kulturowy. Jest to widoczne m.in. we wsiach:

▪ Słomków

Słomków to wieś stara z dużymi tradycjami. Pierwsze dokumenty historyczne wzmiankujące wieś, pochodzą z XIV wieku. Ze względu na bliskość Łowicza, znajduje się ona w zasięgu folkloru łowickiego. Dość powszechne jest dziś, szczególnie z okazji świąt kościelnych i ludowych używanie strojów ludowych charakterystycznych dla tego regionu. Działają, co prawda nieliczni, twórcy rękodzieła ludowego. W szkole podstawowej zorganizowana została izba regionalna.

▪ Krężce

Wieś została założona w roku 1353 roku przez arcybiskupa Jarosława Bogorię Skotnickiego na karczunku dąbrowy zwanej „Grąnszcze”.

Społeczność wsi kultywuje tradycje strażackie przy współpracy z zaprzyjaźnioną Gminą Purgstall w Austrii. Organizowane są festyny strażackie, pokazy i zawody. Funkcjonuje tu jak i na wsiach pozostałych Koło Gospodyń Wiejskich organizujące wiele okolicznościowych spotkań, na których kobiety przekazują tajniki receptur wypieków i potraw regionalnych, sztukę układania bukietów, robienia palm świątecznych i pajaków specyficznych dla regionu.

Na obszarze gminy Maków funkcjonują:

- Orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej wraz z Grupą Paradną – Orkiestra w Makowie powstała w 1947 roku Pierwszym kapelmistrzem był p. Stefan Denisiuk - wieloletni muzyk barytonista, dyrygent orkiestr kawaleryjskich ze wschodnich kresów II R.P. W nauczaniu młodych adeptów muzyki pomagał mu miejscowy organista p. Jan Nowak. Pierwszy publiczny występ orkiestry odbył się jesienią 1947r. W latach 1975-1998 podczas przeglądów strażackich orkiestr dętych województwa Skierniewickiego Orkiestra OSP zajmowała I lub II miejsca. Pierwszy występ na XI Ogólnopolskim Festiwalu Strażackich Orkiestr w 1991 roku w Ciechanowie zakończył się sukcesem. Orkiestra została jednym z laureatów tego festiwalu. Był to największy sukces orkiestry. Na festiwalach ogólnopolskich orkiestra występowała 6 razy. Orkiestra brała udział w próbie ustanowienia rekordu Guinnessa, Koncercie Roku Jubileuszowego, uczestniczyła w oprawie liturgicznej mszy św. Podczas pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II w Łowiczu, brała udział w V Pielgrzymce strażaków na Jasną Górę i innych uroczystościach. W 1997 roku powstała przy orkiestrze grupa paradna.

- Ludowy Zespół Sportowy „Macovia” założony w 1949 roku. LZS odnosi sukcesy w piłce nożnej (w lidze okręgowej)

- Uczniowski Klub Sportowy „Maków” – odnosi sukcesy w tenisie stołowym

Co roku Maków organizuje dwie imprezy w plenerze, są to:

- „Makowski Karnawał” promujący dorobek kulturalny Gminy, odbywa się każdego roku w ostatnią niedzielę karnawału – w 2014 roku była to już XXI z kolei impreza,

- „Makowska Majówka” – odbywa się w ostatnią niedzielę maja, w 2014 roku odbyło się XVI spotkanie,

- Festyn sportowy na Orliku w Makowie.

W trosce m.in. o zachowanie dorobku kulturowego Gmina stara się pozyskać również wsparcie finansowe na działalność promocyjną regionu. Maków otrzymał dofinansowanie na projekt "Maków – kraina uśmiechu" – stworzenie marki ponadregionalnej współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego. Projekt skupiał się na budowaniu tożsamości mieszkańców regionu oraz zwiększeniu ich udziału w imprezach promujących region. W jego ramach zrealizowano m.in. Makowską Majówkę, Makowski Karnawał, wydano dwa foldery promujące Maków oraz inne elementy promujące Gminę.

XIV MAKOWSKA MAJÓWKA

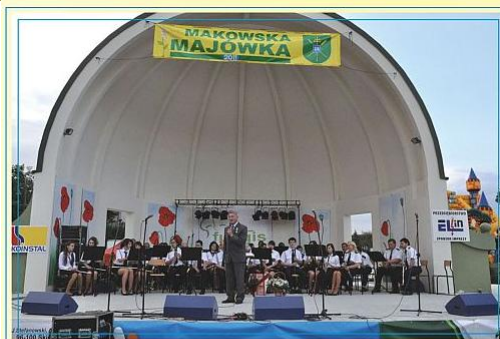
27 Maja 2012 roku

„Makowska Majówka” jest imprezą gminną o długiej tradycji. Odbывается ona już od 1998 roku. Rokrocznie w ostatnią niedzielę maja spotykamy się na festynie kultury i radości zwanym „Makowską Majówką”. Jest to impreza promująca dorobek kulturalny naszej Gminy.

Stoiska Kół Gospodyń Wiejskich podczas Makowskiej Majówki

Amfiteatr doskonale spisuje się jako miejsce organizacji imprez plenerowych. Dzięki dofinansowaniu zagospodarowany został również teren wokół muszli koncertowej oraz centrum Makowa.

Źródło: strona internetowa projektu „Maków – kraina uśmiechu” krainausmiechu.gminamakow.info – fragmenty ulotki promującej XIV Makowską Majówkę

Gmina Maków posiada także trzy miasta partnerskie, znajomość z którymi daje mieszkańcom wiele korzyści:

- Ludza na Łotwie – kierując się przyjacielskimi stosunkami i powołując się na chęć współdziałania dla obopólnej współpracy w sferach kulturalnej, ekonomicznej, społecznej oraz szkolnictwa, dnia 4 sierpnia 2012 roku w Ludzy podpisano umowę o współpracy i przyjaźni pomiędzy obydwooma samorządami.

- Purgstall an der Erlauf – gmina zajmująca powierzchnię 56 km² w Dolnej Austrii – przedstawiciele gmin odwiedzają siebie nawzajem, także młodzież, przedstawicielki Koła Gospodyń Wiejskich oraz strażacy mają okazje do wymieniać się poglądami i spostrzeżeniami (organizowane są spotkania, wspólne wycieczki). 4 maja 2007 roku została podpisana umowa partnerska pomiędzy Ochotniczą Strażą Pożarną w Makowie a Związkiem Strażackim FUV w Purgstall, a dnia 3 maja 2013 roku umowę partnerską o współpracy podpisały władze Gminy Maków i władze gminy Purgstall.
- Moletu – Litwa – podpisane zostało porozumienie o współpracy i wymianie kulturalnej między rejonem Moletu a gminą Maków.

Gmina Maków bierze czynny udział w różnych imprezach zarówno na terenie powiatu np. „Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw”, województwa łódzkiego np. Jarmark Wojewódzki, jak i na obszarze Polski np. udział Orkiestry Dętej w Ogólnopolskich Festiwalach Orkiestr OSP, promując historię i kulturę obszaru. Urząd Gminy Maków wydaje również gazetę informacyjną Rady Gminy Maków „Wieści z Gminy. Gazeta Gminy Maków”. Przedstawiane są w nim najważniejsze wydarzenia kulturalne, społeczne oraz gospodarcze, dzięki czemu mieszkańcy Gminy mogą być na bieżąco z wszelkimi nowinkami.

Zarówno na wsiach jak i na terenie Gminy organizowane są wspólne imprezy kultywujące tradycje wsi i regionu, którym towarzyszą tradycyjne zabawy i czynności przekazywane młodym pokoleniom:

- Noc Świętojańska,
- chodzenie „Po Dyngusie”,
- wieczory „Andrzejkowe”,
- kolędnicy,
- wieczory ostateczne,
- „Półpoście”,
- obchody Dnia Strażaka,
- udział w dożynkach gminno-parafialnych,
- wykonywanie wieńców dożynkowych i przynoszenie ich w procesji do kościoła w łowickich strojach ludowych,
- kraszenie jaj wielkanocnych,
- uczestnictwo w łowickich strojach ludowych w procesjach Bożego Ciała,
- zaciąganie warty honorowej przez strażaków przy Grobie Chrystusa i udział w procesjach rezurekcyjnych w czasie Wielkanocy,
- wielkanocne święcenie stołów i potraw,
- organizacja Dnia Kobiet, Dnia Babci i Dziadka, Choinki dla dzieci,
- wiejskie wesela, bramy weselne, oczepiny,
- odpusty parafialne.

3.2. Zagospodarowanie przestrzenne⁶

Cechy charakterystyczne stanu zabudowy i zagospodarowania terenu gminy Maków to:

- w przewadze rolniczy charakter zagospodarowania terenu gminy, wyrażający się między innymi, znaczącym udziałem użytków rolnych w strukturze użytkowania gruntów; udział ten jest jednak mniejszy w porównaniu do przeciętnych wielkości dla ogółu gmin ziemskich byłego województwa skierniewickiego,
- występowanie dużych powierzchni zalesionych, głównie we władaniu PGL-Lasy Państwowe; lasy tworzą zwarte powierzchnie w terenach obrzeżnych gminy - las Pszczonowski na południowym - zachodzie, Las Zwierzyniec na wschodzie, las - Remiza na południu i lasy Jacochowskie na północy; udział gruntów leśnych w strukturze użytkowania gruntów na terenie gminy jest niemal dwukrotnie większy, niż przeciętnie w regionie skierniewickim,
- wyraźne ukierunkowanie układu sieci dróg w gminie na powiązanie z miastem Skierniewice,
- usytuowanie w granicach gminy, w jej części południowo-wschodniej linii kolejowej relacji: Skierniewice - Koluszki, z przystankami kolejowymi w Dąbrowicach i w Makowie; dla zabudowy wsi Sielce i Wola Makowska dostępna jest linia kolejowa relacji Skierniewice - Łowicz (poprzez bliskie położenie przystanków w Mokrej Lewej i w Sierakowicach Lewych),
- równomierne rozmieszczenie zabudowy osadniczej na terenie całej gminy i jej dominujący, rolniczy charakter (zabudowa zagrodowa),
- powszechne występowanie zjawiska przemieszania istniejących ciągów zabudowy zagrodowej siedliskami o funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (o skali zróżnicowanej w poszczególnych miejscowościach),
- centralne położenie gminnej jednostki osadniczej - Makowa i jej dobre skomunikowanie ze wszystkimi ośrodkami zamieszkania.

Charakterystyczne dla struktury przestrzennej osadnictwa gminy jest równomierne rozmieszczenie zabudowy na obszarze całej gminy. Większa część zabudowy osadniczej skupia się w ciągi przyuliczne, zorientowane bardzo różnie w stosunku do stron świata. Ich rozległość jest również bardzo zmienna, od bardzo długich ciągów (nawet ponad 3 kilometrowych) do krótkich - ulokowanych najczęściej poza podstawowymi połączeniami drogowymi.

Stopień rozczłonkowania zabudowy jest w porównaniu do zabudowy wiejskiej rejonu łowickiego - znaczny. Poza wyżej opisanymi skupiskami siedlisk zamieszkania, licznie występuje zabudowa rozproszona. Najbardziej uporządkowaną zabudowę (zwarte, uporządkowane ciągi jedno- lub dwustronne) mają miejscowości północnej części gminy: Jacochów, Sielce i Wola Makowska, także Dąbrowice. Główne tworzywo zainwestowanych terenów wsi stanowi zabudowa zagrodowa, choć obecna jest, w stopniu różnym w poszczególnych miejscowościach, zabudowa nierolnicza - głównie siedliska z budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi.

⁶ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Maków (II edycja)

Wyróżnia się 4 rodzaje siedlisk zamieszkania ludności:

- zabudowa zagrodowa (zabudowa mieszkaniowa wraz z budynkami wykorzystywanymi dla celów produkcji rolniczej),
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna (budynek mieszkalny z towarzyszącym mu budynkiem gospodarczym, garażowym),
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z usługami lub z zakładami produkcyjnymi (siedlisko zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w obrębie którego wykonywana jest działalność usługowa lub produkcyjna - w lokalu usytuowanym w budynku mieszkalnym lub w odrębnym budynku),
- zabudowa zagrodowa z usługami lub zakładami produkcyjnymi (siedlisko zabudowy zagrodowej, w obrębie którego wykonywana jest działalność usługowa lub produkcyjna - zarówno w odrębnym obiekcie budowlanym, jak w budynkach wielofunkcyjnych),

3.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturą techniczną nazywa się zbiór różnego rodzaju urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz społeczeństwa na określonym terytorium.⁷ Stan i poziom nowoczesności infrastruktury warunkują zatem możliwości rozwoju danego obszaru oraz poziom życia społeczeństwa zamieszkującego go. W ramach infrastruktury technicznej wyróżnia się infrastrukturę: transportu, energetyczną, wodnokanalizacyjną, związaną z gospodarką odpadami oraz infrastrukturę łączności.

- Infrastruktura transportu

Gmina Maków bogata jest w sieć dróg powiatowych, gminnych oraz wewnętrznych, które pozwalają mieszkańcom na przemieszczanie się w obrębie regionu oraz które łączą miejscowości z większymi ciągami komunikacyjnymi. Brak jest jednak ciągów komunikacyjnych zapewniających dobre połączenia chociażby w północnej części Gminy. Część dróg wymaga remontów lub przebudowy, na powierzchni pojawiają się spękania oraz dziury. Ubytki w powierzchni zwiększają niebezpieczeństwo w ruchu drogowym. Dodatkowym zagrożeniem jest brak parkingów przy drogach, co prowadzi do tego, że kierowcy wykorzystują każde wolne miejsce, nie zwracając uwagi na to, czy stwarzają w ten sposób zagrożenie dla ruchu, czy też nie.

Drogi powiatowe w gestii Powiatowego Zarządu Dróg w Skierniewicach o łącznej długości 41,3 km:

Nr 2752 E – Łowicz – Polesie - Skierniewice

Nr 1304 E – Skierniewice - Łyszkowice

⁷ „Znaczenie infrastruktury komunalnej dla rozwoju lokalnego i regionalnego – przykład województwa łódzkiego” Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, dr Bartosz Bartosiewicz – prezentacja, www.rpo.lodzkie.pl

Nr 1310 E – Skierniewice – Pszczonów - Łyszkowice

Nr 5103 E – Byczki – Maków – Mokra Lewa

Nr 1318 E – Kamion - Maków

Nr 1319 E – Słupia - Pszczonów

Nr 2935 E – Maków - Chlebów

Drogi gminne w gestii władz samorządowych o łącznej długości 53,6 km:

Nr 2501 – Pszczonów - Zakulin

Nr 2502 – Słomków - Jacochów

Nr 2504 - Maków – Wola Makowska – Sielce Lewe

Nr 2505 – Maków - Słomków

Nr 2506 – Pszczonów - Kalenice

Nr 2508 – Święte Łaski – Święte Nowaki - Płyćwia

Nr 2509 – Maków – Maków Góry - Godzianów

Nr 2510 – Dąbrowice (do Zapad)

Nr 2511 – Dąbrowice – Krężce Kolonia Leśna – Zwierzyniec droga powiatowa

Drogi wewnętrzne w poszczególnych wsiach, stanowiące własność gminy, uzupełniają układ podstawowy dróg publicznych w Gminie Maków.

Do ciągów komunikacyjnych strategicznych dla Makowa, ale leżących poza obrębem gminy należą:

- autostrada A2 położona na północny – zachód od gminy, będąca częścią drogi krajowej E30, łącząca wschód z zachodem Polski,
- droga krajowa nr 70 położona na północny – wschód od gminy, łącząca Łowicz z drogą ekspresową S8 w Zawadach,
- droga wojewódzka nr 704 położona na zachód od gminy, łącząca Jamno i Brzeziny,
- droga wojewódzka nr 705 położona na wschód od gminy, łącząca Śladów z Jeżowem.

Kolej

Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa Skierniewice - Łódź. Funkcjonują 2 przystanki ruchu pasażerskiego: Maków i Dąbrowice. Komunikują one tę część gminy z Łodzią i Skierniewicami oraz wszystkimi miejscowościami na tej trasie. Najbliższe stacje kolejowe z rampami wyładowniczymi to Skierniewice i Płyćwia. Należy podkreślić, iż układ kolejowy jest bardzo ważny dla mieszkańców Gminy. Pozwala na dojazd do Łodzi, Skierniewic i Warszawy.

▪ Infrastruktura energetyczna

Obszar Gminy jest zelektryfikowany w 100%. Stacje transformatorowe pokrywają obszary zabudowy jednolicie. Istnieje rezerwa w możliwościach dostarczania energii odbiorcom.

Zaopatrzenie w energię elektryczną obszaru Gminy oparte jest o:

- główne punkty zasilania położone w Skierniewicach (GPZ przy ul. Skłodowskiej i Sobieskiego),
- linie elektroenergetyczne średniego napięcia,

- stacje transformatorowe.

Przez teren Gminy przebiega także linia przesyłowa, wysokiego napięcia 110 kV Skierniewice - Odlewnia (obszar wsi Dąbrowice). Wokół tej linii występuje uciążliwe oddziaływanie pól elektromagnetycznych. Należy przyjąć, że w przybliżeniu zasięg negatywnego wpływu wynosi 14,5 m licząc od zewnętrznych przewodów. Przebieg linii 110 kV na terenie gminy nie koliduje z istniejącą zabudową.

- Ciepłownictwo

Znacznym problemem na obszarze Gminy jest stan czystości powietrza, na który wpływa emisja niska, pochodząca głównie z lokalnych kotłowni, palenisk domowych, procesów technologicznych i transportu samochodowego. W wielu gospodarstwach spala się także różnego rodzaju materiały odpadowe, w tym odpady komunalne, które mogą być źródłem emisji dioksyn, ponieważ proces spalania jest niepełny i zachodzi w niższych temperaturach. Głównym paliwem jest węgiel o różnej jakości i różnym stopniu zanieczyszczenia. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają jakichkolwiek urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową (związaną z okresem grzewczym). Z problemem tym związana jest także niska lub średnia efektywność energetyczna budynków – w tym użyteczności publicznej. Pożądane są zatem rozwiązania zwiększające ją, takie jak termomodernizacja.

- Zaopatrzenie w gaz

Na terenie Gminy nie występują sieci i urządzenia gazu przewodowego. Rozpowszechniona jest forma zaopatrzenia w gaz (propan-butan) w butlach. Dystrybucję zapewnia gęsta sieć punktów wymiany butli – minimum jeden punkt na miejscowość.

- Infrastruktura wodnokanalizacyjna

W 2012 roku z wodociągów korzystało 86,5% mieszkańców Makowa, funkcjonowało wtedy 74,6 km sieci wodociągowej z 1600 przyłączami prowadzonymi do budynków mieszkalnych. System funkcjonuje w oparciu o cztery ujęcia wody zlokalizowane w: Słomkowie, Makowie, Dąbrowicach i Woli Makowskiej. Wszystkie ujęcia posiadają stacje uzdatniania wody (pożądany jest remont stacji). Sieci kanalizacyjnej nie było w ogóle. W porównaniu do innych gmin, sieć wodociągowa rozwinięta jest dość dobrze, natomiast zużycie wody na 1 mieszkańca jest jednym z niższych w porównaniu do przedstawionych poniżej gmin wiejskich.

Wodociągi i kanalizacja w 2012 roku⁸

Jedn. teryt.	Sieć rozdzielcza w km		Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych		Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną w dm ³
	Wodociągowa	Kanalizacyjna ⁹	Wodociągowe	Kanalizacyjne	w dm ³	na 1 mieszkańca w m ³	
Bolimów	89,7	18,2	1342	495	194,0	47,3	29
Głuchów	82,9	13,2	1391	359	247,2	41,8	32
Godzianów	35,0	-	608	-	142,0	54,0	-
Kowiesy	75,4	-	697	-	90,5	30,4	-
Lipce Reymontowskie	43,6	5,3	959	312	151,4	45,7	35
Maków	74,6	-	1600	-	179,0	29,8	-
Nowy Kawęczyn	98,5	2,7	970	60	129,4	38,7	13
Skierniewice	138,2	-	2200	-	181,6	25,0	-
Słupia	46,9	5,5	711	61	92,5	34,3	3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wykaz wodociągów dostarczających wodę do spożycia, oraz podstawowe zasady prowadzenia jej monitoringu na terenie miasta Skierniewice i powiatu skierniewickiego.

Nazwa wodociągu	Liczba zaopatrywanych miejscowości	Woda jest uzdatniana: tak/nie	Liczba punktów kontroli jakości wody
Dąbrowice	2	tak	4
Maków	1	tak	4
Słomków	6	tak	3
Wola Makowska	4	tak	3

Źródło: Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Skierniewicach
www.psse.skierniewice.com.pl

Na terenie Gminy eksploatowane są dwie małe oczyszczalnie ścieków:

- Nadleśnictwa Skierniewice z/s w Zwierzyńcu o przepustowości maksymalnej 25 m³/d (odbiornik ścieków – rzeka Zwierzyniec)
- dla Urzędu Gminy, Gimnazjum i Szkoły Podstawowej w Makowie – NEBRASKA dla RLM=175 M. o przepustowości Q_{sr.dob.}=17,5 m³/d (pozwolenie wodnoprawne nr ROŚ.6341.2.15.2013.ZB, odbiornik ścieków – Stara Ruczajka).

⁸ „Informacje o długości sieci wodociągowej (...) dotyczą przewodów ulicznych (tzw. sieci rozdzielczej) bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów oraz sieci przesyłowej (magistralnej), tj. przewodów doprowadzających do sieci rozdzielczej wodę (...). Dane o długości sieci kanalizacyjnej, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych. Przez połączenia (przyłącza) wodociągowe, kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) (...) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.” „Województwo Łódzkie 2013 - podregiony, powiaty, gminy”, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013

⁹ Łącznie z kolektorami

Poza tym istnieje oczyszczalnia zakładowa, która nie jest obecnie eksploatowana. Znajduje się ona w zamkniętym Zakładzie RANDERING COMPANY w Pszczonowie.

W Makowie funkcjonują przydomowe oczyszczalnie ścieków, które mają olbrzymi wpływ na zachowanie higieny, jakość życia i stan makowskiego środowiska naturalnego. Oczyszczalnie mają za zadanie neutralizować ścieki wyprowadzane z domów. Obecnie w Makowie działa ich 176.

Pożądane jest zwiększenie ich ilości, ze względu na brak przyłączy kanalizacyjnych.

▪ Infrastruktura związana z gospodarką odpadami

Gmina jest zobowiązana do odbioru odpadów komunalnych od mieszkańców i ich właściwego, zgodnego z obowiązującym prawem, zagospodarowania. Mieszkańcy wnoszą opłaty za odbiór i zagospodarowanie odpadów do Gminy.

Z dniem 1 lipca 2013 roku obowiązki zbierania i zagospodarowania odpadów na terenie Gminy Maków zaczęła pełnić wyłoniona w trakcie przetargu Firma „Eko-Region” Spółka z o.o. oddział w Skierniewicach, przy ul. Czerwonej 7. Nieruchomości zamieszkałe, których właściciele zadeklarowali segregowanie odpadów zostali wyposażeni w odpowiednie pojemniki. Zbiórka odpadów przebiega według harmonogramu, dodatkowo mieszkańcy w ciągu roku, nie czekając na obwoźną zbiórkę odpadów, mogą dostarczyć odpady do punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych znajdującego się w Skierniewicach, przy ulicy Czerwonej 7. Dostarczający odpady do punktu ponosi tylko koszty transportu. W punkcie mogą zostać zdane:

- odpady zielone,
- odpady budowlano-rozbiórkowe,
- meble i odpady wielkogabarytowe,
- przeterminowane leki,
- chemikalia (farby, rozpuszczalniki, oleje odpadowe),
- zużyte baterie i akumulatory,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- zużyte opony.

▪ Infrastruktura łączności

Sieć telekomunikacyjna jest dobrze rozwinięta w odniesieniu do ilości abonentów, jak i połączeń. Cała Gmina znajduje się w zasięgu cyfrowej telefonii komórkowej różnych operatorów.

W 2007 roku zamontowano 7 nadajników na budynku Urzędu Gminy i budynkach szkół podstawowych w celu założenia Internetu radiowego.

Gmina wzięła udział w projekcie Budowa Zintegrowanego Systemu e-Usług Publicznych Województwa Łódzkiego (Wrota Regionu Łódzkiego) współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013, Oś priorytetowa IV: Społeczeństwo Informacyjne, Działanie IV.2 – E- Usługi Publiczne. Celem głównym projektu jest budowa e-Administracji oraz rozwój elektronicznych usług publicznych na terenie województwa łódzkiego, a także wzrost wykorzystania technik i technologii informatycznych w administracji samorządowej.

26 października 2012 roku Gmina Maków podpisała umowę na dofinansowanie projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion w gminie Maków”. Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Okres jego realizacji przypada na 01 października 2011 roku do 31 grudnia 2015 roku. Bezpośrednim celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu społeczności w Gminie Maków poprzez zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz niezbędnego sprzętu i oprogramowania, przy zapewnieniu odpowiednich warunków jego użytkowania i pomocy technicznej przy instalowaniu sprzętu w domu (135) i instytucjach (8). W ramach projektu zorganizowane zostaną szkolenia dla odbiorców ostatecznych. Od 2 grudnia 2013 roku działają świetlice komputerowe utworzone w Szkołach Podstawowych w: Dąbrowicach, Woli Makowskiej, Słomkowie, Makowie oraz w Gimnazjum Św. Wojciecha w Makowie. Korzystać mogą w nich z Internetu wszyscy zainteresowani mieszkańcy.

▪ Odnawialne źródła energii

Jak czytamy w Programie Ochrony Środowiska Gminy Maków „Odnawialne źródła energii są to źródła wykorzystujące w procesie przetwarzania energię występującą w rozmaitych postaciach, w szczególności promieniowana słonecznego, wiatru, wody, a także biomasy i ciepła wnętrza Ziemi. Obecny poziom cywilizacji technicznej stwarza możliwość uznania za odnawialne źródło energii również części odpadów komunalnych i przemysłowych, która nadaje się do energetycznego przetworzenia. Źródła energii odnawialnej są praktycznie niewyczerpalne, gdyż ich zasoby uzupełniane są nieustannie w procesach naturalnych. Ich dostępność nie jest jednakowa w skali globalnej, ale występują niemal wszędzie. Najłatwiej dostępne są zasoby energii promieniowania słonecznego i biomasy, natomiast dostępność energii geotermalnej, wiatru czy wody jest ograniczona. Dużą zaletą źródeł odnawialnych jest również ich minimalny wpływ na środowisko naturalne.”

W zakresie inwestycji wykorzystujących energię odnawialną, Gmina Maków w 2011r. przystąpiła do programu instalacji solarów (kolektorów) słonecznych na budynkach mieszkalnych. Na inwestycję Gmina otrzymała dotację w wysokości 6 mln zł. Koszt instalacji solarnej poniesiony przez mieszkańca to 15 % jej wartości.

Pożądanym kierunkiem jest większe wykorzystanie energetyki odnawialnej w produkcji energii elektrycznej i ciepłej na obszarze Gminy Maków. Wiąże się to z poniesieniem kosztów inwestycyjnych, a także przełamaniem barier wśród mieszkańców. Warto jednak ponieść nakłady finansowe, ponieważ korzyści płynące z wykorzystania OZE są znaczne.

3.2.2. Własność nieruchomości

Stan gruntów mienia komunalnego gminy wynosi 79 ha. Gmina Maków jest właścicielem wszystkich obiektów użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną.

3.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego¹⁰

Na obszarze Gminy znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, należą do nich:

- Kościół Parafialny pod wezwaniem Św. Wojciecha w miejscowości Maków

„Kościół wraz z wsią należał przez długie wieki do kasztelania a później Księstwa Łowickiego do dóbr należących do Arcybiskupstwa Gnieźnieńskiego. Historycy kościelni jak podaje między innymi "Rocznik Archidiecezji Warszawskiej" z 1958 roku sądzą, że w Makowie był już w XIII wieku kościół. Według wzmianki znajdującej się w Archiwum Parafialnym w Makowie istniały 2 kościoły drewniane. Pierwszy w XIII wieku był zapewne fundacji książęcej, a drugi modrzewiowy wzniesiony w roku 1654, fundacji arcybiskupiej prymasa Andrzeja Leszczyńskiego.

Kościół makowski od zarania swoich dziejów zawsze należał do metropolii gnieźnieńskiej. Na mocy rozporządzenia z października 1512 roku, wydanego przez J Łaskiego wraz z innymi 131 kościołami, został włączony do Archidiaconatu Łowickiego.

Pierwszy kościół w Makowie istniał w XIII wieku. Według wzmianki w kronice parafialnej został spalony. Źródła podają, że w 1604 roku w Makowie był kościół drewniany. W roku 1654 z fundacji arcybiskupa, prymasa Andrzeja Leszczyńskiego pobudowano drugi również drewniany, modrzewiowy. W podziemiach kościoła, prezbiterium pod ołtarzem na przybocznej podporze z cegły zachowała się data 1633 oraz napisy, które są nieczytelne. Data ta może wskazywać, że prezbiteria kościołów drewnianych posiadały murowane kondygnacje. Możemy też domniemywać, że napis ten pochodzi z poprzedniego kościoła. Żadne ikonografie z tego okresu się nie zachowały. Kościół drewniany z 1654 roku ulega rozbiórce w 1770 roku, aby na tym miejscu można było wzniesć nową świątynię, istniejącą do dziś. Materiał z rozbiórki kościoła użyto na budowę plebani. Obecny murowany kościół jest fundacji księdza Pawła Kosickiego z Zakrzewia, prałata Łowickiego. Wzniesiono go w roku 1777, a więc w okresie późnego baroku. Kto jest faktycznym budowniczym kościoła nie wiadomo. Zbudowano go wg planu pochodzącego z Rzymu. Wykończenia budynku i ozdobienia wnętrza dokonał ksiądz Maciej Dąbkowski około 1824 roku. Konsekracja kościoła nastąpiła 17 X 1824 roku, dokonał jej ks. biskup Daniel Ostrowski, sufragan łowicki. Wydarzenie to upamiętnia tablica wmurowana w ścianę kościoła, zachowana do dziś z łacińskim napisem (prawa strona nad kaplicą w prezbiterium). W roku 1869 parafia została przemianowana na probostwo zwykłe.(...)

Kościół do czasów współczesnych nie został całkowicie wykończony, gdyż nie wzniesiono dwóch bocznych wież z powodu jak podaje kronika kościelna, zgonu budowniczego. Na brak tych wież wskazuje dotychczasowa bryła kościoła. Istniejąca jedyna wieża, zbudowana w nieco późniejszym czasie, niezbyt harmonizuje z całą budowlą. Jest niska, przysadzista, usytuowana w środkowej części. Posiada hełm o barokowej formie. Kościół wzniesiono na olbrzymim wysypisku ziemnym, w kształcie trapezu. Mur oblicowany jest cegłą wypalaną na miejscu. Głównymi częściami kościoła są: przejściowa kruchta, nawa czyli część przeznaczona dla wiernych i prezbiterium, czyli część przeznaczona do odprawiania nabożeństw, zarezerwowana dla duchowieństwa. Nad wejściem głównym znajduje się empora organowa, przeznaczona dla chóru kościelnego - Empora wsparta jest

¹⁰ Oficjalny portal internetowy Gminy Maków, gminamakow.info

na trzech filarowych arkadach, wzmocnionych pilastrami. Nawę od prezbiterium oddziela ażurowa ścianka wykonana również przez Jana Skrobeckiego. Punktem przyciągającym wiernych, w kościele, jest ołtarz główny. Ołtarzowi zapewniono odpowiednią oprawę. Został on wykonany w 1834 roku w stylu klasycyzmu barokowego i zastąpił ołtarz pochodzący z poprzedniego kościoła. Krucyfiks barokowy, umieszczony w wykutej wnęcie, pochodzi z XVIII wieku. Jest on złożony, o dużej sile ekspresji odzwierciedlającej stan wielkiego cierpienia Jezusa. Do wyposażenia wnętrza kościoła należą boczne ołtarze. Obraz, powstały już w czasach współczesnych, w lewym ołtarzu przedstawia św. Wojciecha z palmą męczeństwa w dłoni i krzyżem kardynalskim w drugiej. Po bokach ołtarza są barokowe rzeźby pochodzące z drugiej połowy XVIII wieku. Klejnotem kościoła jest ołtarz prawy z obrazem Matki Boskiej Łaskawej oraz niezwykle piękny obraz Przemienienia Pańskiego, ambona klasycystyczna. Cenne są też organy pochodzące z 1844 roku. Ozdobą kościoła są dwa żyrandole z połowy XIX wieku. Kościół posiada niezwykle cenne naczynia liturgiczne. Kielich srebrny pozłacany późnorennesansowy z 1589 roku, cyzelowany w srebrze o przepysznej ornamentacji z 1629 roku, puszka na komunikanty także cyzelowana w srebrze z czaszą pozłacaną, nadzwyczaj kunsztowna również z 1629 roku, kielich i puszka z 1629 roku pochodzą z jednej pracowni złotniczej. Monstrancja wieżyczkowa o przewadze elementów gotyckich z 1621 roku srebrna, pozłacana z elementami, przepiękna budząca zachwyt, finezyjnie wyczarowana przez złotnika Jakuba Kalickiego. Artystyczne, cenne to dzieło sztuki złotniczej (oprócz niej są jeszcze dwa identyczne w Polsce) posiadała dawniej trzy szczytowo-górnokształtne wieżyczki, kształtu walcowatego o jednakowej wysokości i objętości, środkowa górnokształtna nad pozostałymi ozdobnym krzyżem. Po przeróbce dokonanej w 1954 roku przez ks. A. Lipskiego wieżyczki zostały zniekształcone i zmniejszone. (...)

W nawie kościelnej znajdowały się jeszcze dwa ołtarze boczne bliżej chóru, także z okresu późnego baroku. Jednak zostały one usunięte z kościoła w 1937 roku podczas przeprowadzanego remontu. Po ołtarzach pozostały nisze, w których wiszą obrazy: Św. Mikołaja i "Przemienienia Pańskiego". Są to obrazy namalowane przez malarza J. Lasockiego około 1867 roku. Na uwagę zasługuje znajdująca się w kościele chrzcielnica, powstała na początku XX wieku oraz marmurowa tablica wmurowana nad chrzcielnicą upamiętniająca milenijne obchody Chrztu Polski. Od wschodu i zachodu przylegają do prezbiterium nieduże, niskie kaplice. Teren wokół kościoła to cmentarz przykościelny. Na jego terenie znajduje się kaplica z pierwszej połowy XX wieku służąca jako kaplica do przechowywania ciał zmarłych przed pogrzebem. Teren cmentarza to olbrzymi starodrzew. Niektóre drzewa są pomnikami przyrody. W 1914 roku wybuchła I wojna światowa. Nad kościołem zawisła groźba spalenia. Teren Makowa był w rękach niemieckich Niemcy postanowili spalić kościół by zniszczyć punkt obserwacyjny, który mógł posłużyć Rosjanom do obserwacji przedpoja. Kościół wypełniono słomą i drewnem. Ówczesny proboszcz ks. Augustyn Tatarzyn czynił rozpaczliwe zabiegi by ten obiekt sakralny ocalić. Niemcy byli bezwzględni. Na moment przed podłożeniem ognia proboszcz zagroził Niemcom, że na znak protestu przeciwko bezprawiu wojennemu spłonie razem z kościołem. Leżąc krzyżem na stopniach ołtarza nie pozwolił się usunąć z kościoła. Niemieccy oficerowie wzruszeni nieugiętą postawą starego proboszcza odstąpili od swego zamiaru. Spalili jednak wieżę uprzednio zezwalając księdzu na zabezpieczenie kościoła przed ogniem, przez zamurowanie otworów prowadzących na chór i poddasze. Spalona wieża została odbudowana w 1920 roku. 5 XII

1942 roku umiera ks. Kanonik M. Hubner. W przeddzień jego śmierci odbyło się nabożeństwo przeznaczone dla młodzieży z całej parafii, która zmuszona została do wyjazdu do Rzeszy na przymusowe roboty. Młodzież wypełniła kościół i wszyscy przystępowali do spowiedzi i komunii. Młodzież przez całe nabożeństwo płakała, żegnając się ze swym proboszczem i ze swymi stronami rodzinnymi. Niektórzy już z robót w Niemczech do Makowa nigdy nie powrócili. W kościele panowała tragiczna atmosfera. Ks. Kanonik przeżył to bardzo ciężko. Na skutek tego tragicznego wydarzenia serce Ks. Kanonika nie wytrzymało. W nocy dostał rozległego wylewu i zmarł nie doczekawszy rana. Śmierć jego była tragizmem dla całej parafii. Pogrzeb zamienił się w wielką manifestację wszystkich mieszkańców parafii- którzy żegnali na milcząco swego proboszcza. Ciało księdza proboszcza zostało złożone na pobliskim cmentarzu. Była to kolejna ofiara ponurej okupacji.

W roku 1943 Niemcy zrabowali dzwony kościelne. Restauracji kościoła dokonywano w latach 1829, 1937 i 1958. Duże zasługi dla gruntownego remontu i pełnej restauracji kościoła położył ks. Prałat H. Klizner, który dokonał w roku 1957 elektryfikacji kościoła, plebani i domu parafialnego. W tym samym roku założył centralne ogrzewanie. W 1958 roku dokonał pełnej restauracji zniszczonego zrębem czasu kościoła. Ogromnym wysiłkiem odnowił całe wnętrze kościoła. Ksiądz prałat powierzył opracowanie projektu wnętrza oraz przeprowadzenie wszystkich remontów artystom plastynom z Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. W roku 1961 nastąpiło zawieszenie nowych dzwonów "Maryja" wagi 1162 kg, "Wojciech" 545 kg, "Stanisław Kostka" 307 kg. W roku 1964 nastąpił remont elewacji kościoła. W roku 1968 pokryto stiukową wykładziną kararyjską kolumny ołtarza głównego i pilastrów, odnowiono polichromię. W 1982 roku ks. Godlewski poszerzył cmentarz grzebalny, który pochodzi z 1808 roku, zbudował ogrodzenie z łupanego kamienia.

W 1985 roku ks. Bruno Dąbrowski dokonał remontu pokrycia dachowego. Starą już dachówkę zastąpiono blachą miedzianą. Dokonano wymiany więźby dachowej, wymieniając grube belki i krokwie. W roku 1990 dużym wysiłkiem dokonano odnowienia ołtarza głównego i stołu ołtarzowego.

W roku 1991 ks. Dąbrowski odnowił wnętrze kościoła i zamalował polichromię. W roku 1998 przybył do parafii ks. Stanisław Ciapała. Bardzo energicznie zabrał się do pracy. Remontuje obiekty sakralne i budynki parafialne. Bardzo dużym kosztem odnowił budynek i otoczenie plebanii, wyremontował kaplicę obok kościoła (dom pogrzebowy) Pokrył blachą miedzianą wieżę kościelną. Przeprowadził prace odnawiające i osuszające kościół i jego otoczenie. Pokazał, że jest dobrym gospodarzem i administratorem parafii. Archiwum Parafialne w Makowie jest dobrze prowadzone. Dokumenty kościelne są starannie uporządkowane datują się od 1723 roku, a najstarszy dokument dotyczący spraw gospodarczych pochodzi z roku 1780. (...)

Kościół makowski będący obiektem dużej wartości historycznej, jest budowlą zabytkową wpisaną do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr 207 z dnia 29 grudnia 1967 roku. Ministerstwo Kultury i Sztuki zaliczyło go do zabytków II klasy. Również teren wokół kościoła został wpisany do rejestru zabytków 16 XI 1994 roku decyzją nr 98017 przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków."

▪ Kościół Parafialny pod wezwaniem Św. Doroty (Wszystkich Świętych) w miejscowości Pszczonów – „Pszczonów należał z dawna do dóbr stołowych Arcybiskupów gnieźnieńskich, którzy założyli tu parafię, najprawdopodobniej na początku XIV w. i zaprowadzili prawo niemieckie. Arcybiskup Jarosław ze Skotnik sprzedał wójtostwo w 1366 roku niejakiemu Tomaszowi z obowiązkiem oddawania dziesięciny miejscowemu plebanowi. Wieś zaliczała się jeszcze w XVI w. do kasztelanii łowickiej. Parafię uposażył Jakub z Sienna, arcybiskup. Kościół był pod wezwaniem W.W. Świętych i Św. Doroty. (...)

www.parafia-pszczonow.pl

Do parafii należą wsie: Bobiecko, Jacochów, Kalenice, Kuczków, Łagów, Pszczonów, Seligów, Uchań Dolny oraz Zakulin. Parafia powstała w XIII lub na początku XIV wieku, pierwotny kościół zbudowany był z drewna, uległ zniszczeniu prawdopodobnie w wyniku pożaru. Dalsze losy kościoła w Pszczonowie opowiada tablica z napisem, wmurowana w balustradzie chórowej tegoż kościoła. Kościół Pszczonowski jest cały murowany, jednonawowy, z filarami przy ścianach, na których spoczywa gotyckie sklepienie. Ma on 3 ołtarze, ambonę, ładną chrzcielnicę i 10 okien w pięknych gotyckich żelaznych ramach. Chór murowany wsparty jest na arkadach, balustrada również jest murowana. Kościół cały wewnątrz malowany był w roku 1901, kosztem 880 rubli, przez Leonarda Zdziarskiego; złożony przez Teodora Grabowskiego (obydwaj z Łęczycy). W roku 1937 profesor Władysław Cholewiński z Krakowa przeprowadził roboty restauracyjne i renowatorskie przy polichromii w Kościele pszczonowskim kosztem 3000 zł. Kościół stanowi obiekt zabytkowy. Do obiektów tych należy plebania, ogrodzenie cmentarza przykościelnego, grobowiec księży na cmentarzu grzebalnym oraz kilka drewnianych domów w Pszczonowie. Do zabytkowych przedmiotów należy Monstrancja, forektry, obrazy oraz łódka do kadzidła. Do zabytków parafialnych należała także stara drewniana

Kaplica stojąca niegdyś na terenie cmentarza, ale niestety spłonęła. Wieża kościelna - dzwonnica zbudowana w roku 1899 niestety zagrażała zawaleniem, dlatego do Pszczonowa został sprowadzony architekt Leszek Dunin. Oceniał on stan owej dzwonnicy jako bardzo zły i nakazał jej natychmiastowy remont, który został wykonany w roku 1959 przez mistrza Sztyburskiego i 4 robotników z Pszczonowa. Parafia Pszczonów przeżywała swój kryzys w latach 1904-1908. Wtedy to władzę w parafii sprawował Ks. Franciszek Marcinkowski. Za jego czasów panował marjawityzm, tym groźniejszy dla Parafii Pszczonów, iż ówczesny Wikariusz pszczonowski Ks. Paradowski przystał do sekty i usiłował całą parafię pociągnąć za sobą, jednak dzięki miłości i oddaniu Ks. Marcinkowskiego udało się nawrócić parafian i usunąć Ks. Paradowskiego.”

- Dzwonnica przy kościele parafialnym pod wezwaniem Św. Doroty
- Cmentarz przy kościele pod wezwaniem Św. Doroty
- Zwierzyniec – las mogiła zbiorcza z okresu II wojny światowej - w dniu 17 września 1944 roku w lesie zwierzynieckim rozstrzelanych zostało 20 skierniewiczian. Był to odwet wojsk hitlerowskich za zabitego żandarma. Co roku właśnie w tym dniu wokół pamiątkowej mogiły zbierają się mieszkańcy Miasta Skierniewice i Gminy Maków, aby oddać hołd pomordowanym.

Obiekty zabytkowe pozostają w średnim stanie technicznym, powinny zostać wyremontowane.

3.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Gmina Maków posiada Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016 – 2019. Przedmiotowy „Program (...)” pod względem kryteriów o charakterze ekologicznym i prawno-ekonomicznym, w zakresie priorytetów zgodny jest z celami przyjętymi w programie wojewódzkim i powiatowym oraz priorytetami określonymi dla polityki ekologicznej państwa.

Jak czytamy w „Programie (...)”: „Plan działań do roku 2019 zakłada kontynuację realizacji celów strategicznych i celów operacyjnych, rozpoczętą we wcześniejszym okresie. Dla poprawy stanu środowiska na terenie gminy Maków będą kontynuowane działania z zakresu: ochrony powietrza, ochrony wód podziemnych i powierzchniowych, zmniejszenia oddziaływania hałasu, ochrony gleb i kopalin, ochrony przed polami elektromagnetycznymi oraz ochrony zasobów przyrody.

Założenia planu działań:

Działania poprawiające stan środowiska naturalnego na terenie gminy będą prowadzone jako:

- działania inwestycyjne – realizowane w większości przez samorząd gminy indywidualnie lub wspólnie z samorządami gmin ościennych należącymi do powiatu skierniewickiego lub z samorządem powiatowym,

- działania organizacyjne – realizowane przez samorząd gminy lub wspólnie z samorządami gmin ościennych należącymi do powiatu skierniewickiego lub z samorządem powiatowym oraz we współpracy z instytucjami działającymi na terenie gminy w sektorze gospodarki komunalnej, placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi.¹¹

Gmina Maków objęta jest również „Programem usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Maków woj. łódzkie na lata 2009 – 2012 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032 roku).” Program „powstał w celu wyeliminowania zagrożenia pyłami azbestu na terenie objętym PROGRAMEM. Dzięki temu poza wypełnieniem obowiązków ustawowych poprawiona zostanie jakość powietrza atmosferycznego i nastąpi zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca życia, pracy i wypoczynku. Wzrosną walory turystyczne miejscowości a także w sposób bezpośredni podniosą się wartości nieruchomości jako wolne od azbestu.”¹²

3.3. Sfera społeczna

3.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

W 2012 roku Gminę Maków zamieszkiwało 6 010 osób (nieznaczną przewagę stanowiły kobiety). Liczba ludności w Gminie Maków w latach 2000 – 2012 kształtowała się następująco:

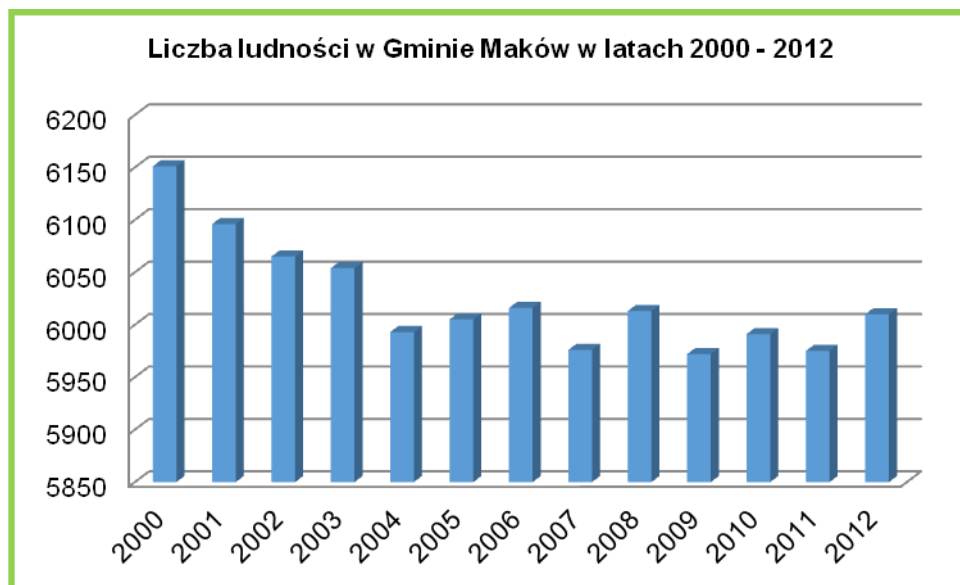
Liczba ludności w Gminie Maków w latach 2000 - 2012

	ogółem	mężczyźni	kobiety
2000	6151	3064	3087
2001	6096	3031	3065
2002	6065	3020	3045
2003	6054	3002	3052
2004	5993	2972	3021
2005	6005	2980	3025
2006	6016	2993	3023
2007	5976	2989	2987
2008	6013	2998	3015
2009	5972	2983	2989
2010	5991	2986	3005
2011	5975	2981	2994
2012	6010	2983	3027

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

¹¹ „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016 – 2019. Aktualizacja.”, Maków 2012

¹² „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Maków woj. łódzkie na lata 2009 – 2012 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032 roku).”, opracowanie: Adler Consulting

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Obserwujemy znaczny spadek liczby ludności w latach 2000 - 2004, od roku 2004 można mówić o okresie stagnacji – zmienna ulega oczywiście wahaniom, ale kształtuje się w liczbie ok. 6000 osób. Dla porównania można podać, iż różnica pomiędzy rokiem 2000 a rokiem 2012 wynosi 141 osób.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące struktury wieku ludności w Gminie Maków. W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ❖ ludność w wieku przedprodukcyjnym tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ❖ ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 18 do 64 lat,
- ❖ ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym
w Gminie Maków na dzień 31 grudnia

	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
2000	6151	1562	3412	1177
2001	6096	1499	3419	1178
2002	6065	1458	3418	1189
2003	6054	1426	3445	1183
2004	5993	1357	3452	1184
2005	6005	1344	3485	1176
2006	6016	1330	3517	1169
2007	5976	1267	3559	1150
2008	6013	1264	3599	1150
2009	5972	1202	3623	1147
2010	5991	1203	3651	1137
2011	5975	1175	3651	1149
2012	6010	1190	3666	1154

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Porównując dane krańcowe badanego okresu stwierdza się, co następuje:

- liczba ludności ogółem zmniejszyła się o 141 osób
- liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 372 osoby
- liczba ludności w wieku produkcyjnym zwiększyła się o 254 osoby
- liczba ludności w wieku poprodukcyjnym zmniejszyła się o 23 osoby.

Struktura ludności wg podanych wyżej grup związana jest bezpośrednio z ruchem naturalnym ludności. Pozytywnym aspektem przemian jest zmniejszająca się liczba osób w wieku poprodukcyjnym, która nie koreluje bezpośrednio z liczbą zgonów. Więcej osób pozostaje w grupie osób w wieku produkcyjnym.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminach powiatu skierniewickiego i w powiecie na dzień 31 grudnia 2012 roku

jednostka terytorialna	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
		liczba	udział %	liczba	udział %	Liczba	udział %
Bolimów	4 114	805	19,57	2 522	61,30	787	19,13
Głuchów	5 921	1 250	21,11	3 499	59,09	1 172	19,79
Godzianów	2 625	542	20,65	1 628	62,02	455	17,33
Kowiesy	2 993	551	18,41	1 832	61,21	610	20,38
Lipce Reymontowskie	3 303	636	19,26	2 013	60,94	654	19,80
Maków	6 010	1 190	19,80	3 666	61,00	1 154	19,20
Nowy Kawęczyn	3 340	617	18,47	2 065	61,83	658	19,70
Skierniewice	7 290	1 445	19,82	4 557	62,51	1 288	17,67
Słupia	2 717	568	20,91	1 631	60,03	518	19,07
//////////							
Powiat skierniewicki	38 313	7 604	19,85	23 413	61,11	7 296	19,04

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Jednostką samorządu terytorialnego o największej liczbie ludności ogółem w 2012 roku w powiecie skierniewickim była gmina Skierniewice, a następnie Maków i Głuchów. Analizując poszczególne grupy wiekowe stwierdza się, że w powiecie skierniewickim społeczeństwo w wieku:

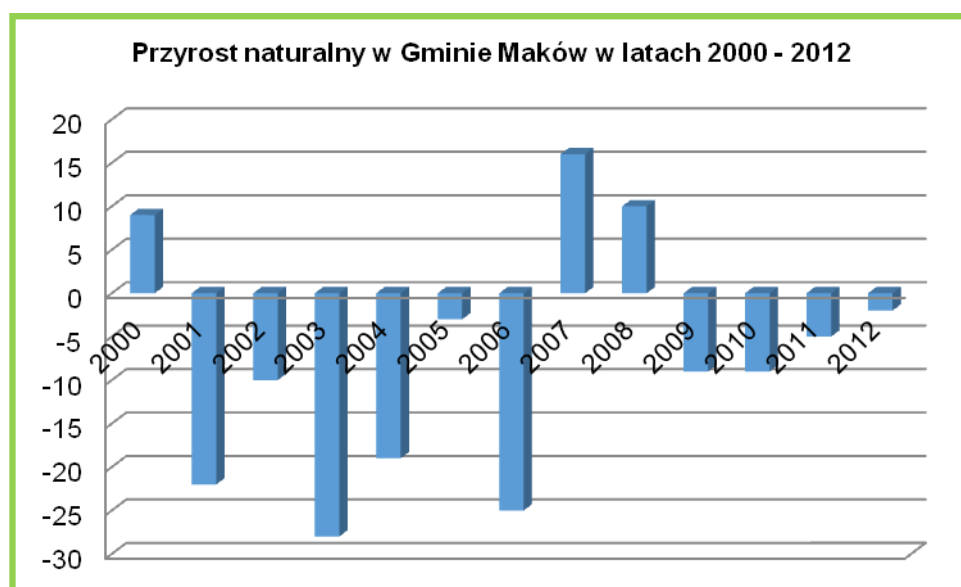
- przedprodukcyjnym stanowiło ok. 20% ogółu, najwyższy odsetek odnotowano w gminie Głuchów, najniższy w gminie Kowiesy
- produkcyjnym stanowiło ok 61% ogółu, najwyższy odsetek tej grupy odnotowano w gminie Skierniewice, najniższy w gminie Głuchów
- poprodukcyjnym stanowiło ok. 19% ogółu, najwyższy odsetek tej grupy odnotowano w gminie Kowiesy, najniższy w gminie Godzianów.

Żadna z gmin nie odbiega znacząco od pozostałych wartościami dla badanej cechy. Gmina Maków przyjmuje wartości bardzo bliskie wartościom dla powiatu skierniewickiego.

Ruch naturalny ludności w Gminie Maków w latach 2000 - 2012

Rok	Urodzenia żywe	Zgony ogółem	Przyrost naturalny
2000	73	64	9
2001	56	78	-22
2002	64	74	-10
2003	46	74	-28
2004	45	64	-19
2005	64	67	-3
2006	46	71	-25
2007	83	67	16
2008	72	62	10
2009	65	74	-9
2010	66	75	-9
2011	63	68	-5
2012	75	77	-2

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Przyrost naturalny ludności w Gminie Maków choć w ostatnich latach ujemny (co jest widoczne w liczbie ludności ogółem na terenie Gminy), to napawa pewnym optymizmem. Nie odnotowano już tak znacznych ujemnych wartości jak w roku 2003, czy 2006. Powyższe dane pozwalają przypuszczać, że sytuacja ulega powoli stabilizacji.

Przyrost naturalny w gminach powiatu i powiecie skierniewickim w latach 2000 - 2012

jednostka terytorialna	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	7	-17	-25	-5	-21	5	-24	-8	-10	-4	-6	-1	-8
Głuchów	-6	7	9	-12	-29	-12	-8	-27	-8	-10	-20	-8	3
Godzianów	2	-4	-15	-4	4	4	-11	-1	-5	-24	-19	-10	6
Kowiesy	-12	-7	-20	-20	-23	-28	-2	-10	-19	-5	7	-19	0
Lipce Reymontowskie	-10	0	-22	2	-30	2	9	-14	-18	-5	-9	-2	-4
Maków	9	-22	-10	-28	-19	-3	-25	16	10	-9	-9	-5	-2
Nowy Kawęczyn	-20	-19	-16	-16	-16	-19	-23	-5	-16	-21	-13	-37	-13

Skierniewice	-40	0	-28	-6	-7	-19	1	4	10	-6	16	2	-18
Słupia	-5	7	-3	-3	3	4	0	5	2	-8	7	-7	7
////////////////													
powiat skierniewicki	-75	-55	-130	-92	-138	-66	-83	-40	-54	-92	-46	-87	-29

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

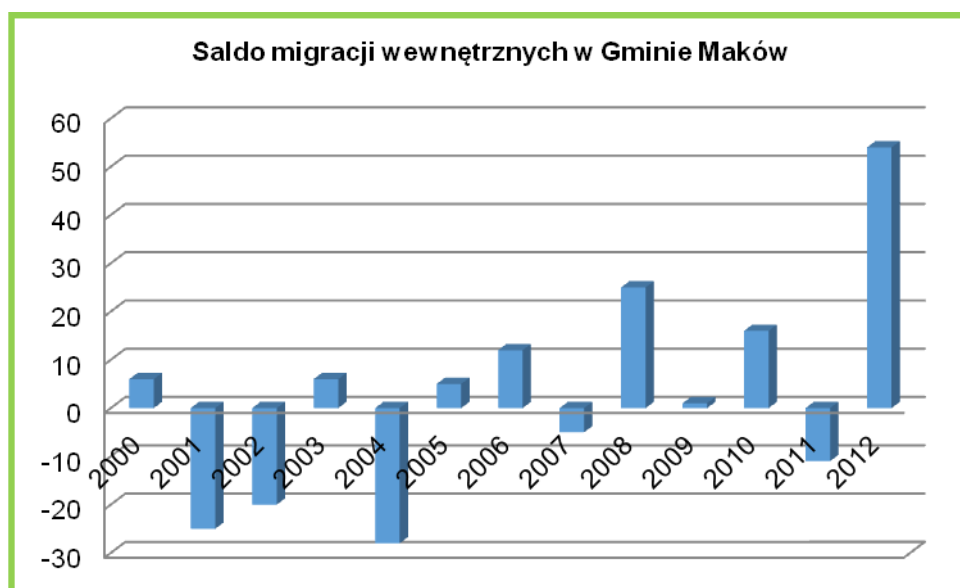
Ruch naturalny ludności powiatu skierniewickiego wynika z kształtowania się zmiennych składowych poszczególnych gmin wchodzących w skład jednostki terytorialnej. W tabeli powyżej przedstawiono wartości przyrostu naturalnego, w 2012 roku największy wpływ na wartość dla całego powiatu miała sytuacja w gminach Nowy Kawęczyn oraz Skierniewice. W latach 2000 – 2012 w Nowym Kawęczynie nie odnotowano wartości dodatniej badanej cechy, ani nawet wartości zerowej. W roku 2012 tylko w Gminie Kowiesy przyrost naturalny wyniósł „0”, natomiast w okresie objętym analizą Gmina Słupia pozostaje w najlepszej sytuacji – ma ona najwyższą wartość przyrostu naturalnego w 2012 roku (+7), dodatkowo w badanym okresie wartości cechy nie wykazują tak znacznych zmian, jak w innych gminach (najniższa wartość odnotowana w 2009 roku (-8), najwyższa w 2001 i 2012 (+7)). Gmina Maków - zgodnie z zestawieniem – w 2012 roku tak jak połowa analizowanych gmin wykazywała wartość ujemną (była to jednak najwyższa wartość ujemna).

Na liczbę ludności w regionie z pewnością ma wpływ saldo migracji wewnętrznych (saldo migracji zagranicznych od 5 lat wynosi „0”). Zgodnie z definicją GUS: *”Migracje wewnętrzne to przemieszczenia ludności w granicach państwa, czyli zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie.”*, natomiast *„Saldo migracji to różnica między napływem i odpływem migracyjnym.”*

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych dla Gminy Maków w latach 2000 - 2012

rok	saldo migracji wewnętrznych	saldo migracji zagranicznych
2000	6	-1
2001	-25	0
2002	-20	0
2003	6	0
2004	-28	0
2005	5	0
2006	12	1
2007	-5	-1
2008	25	0
2009	1	0
2010	16	0
2011	-11	0
2012	54	0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Saldo migracji wewnętrznych w Gminie Maków w 2012 roku wyniosło +54 osoby. Jest to najwyższa wartość dodatnia od 2000 roku. Od 2005 roku obserwujemy pozytywne przemiany – większy odsetek stanowią osoby powracające do Gminy, niż te które decydują się na opuszczenie jej. Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie ludności przebywającej na terenie Gminy.

Saldo migracji wewnętrznych w poszczególnych gminach powiatu skierniewickiego oraz w powiecie w latach 2000 - 2012

Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych ¹³												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	-1	-17	-17	-5	7	0	-1	1	11	16	-13	3	2
Głuchów	-3	-39	-35	-1	-45	-11	-21	3	-34	-10	-3	-12	-20
Godzianów	-20	4	15	-15	-21	-3	-30	-6	7	-8	-6	2	-30
Kowiesy	16	-7	-13	0	2	-5	8	-7	-21	-4	-8	25	9
Lipce Reymontowskie	-10	-4	-10	17	-20	-8	-15	9	-8	3	8	6	-13
Maków	6	-25	-20	6	-28	5	12	-5	25	1	16	-11	54
Nowy Kawęczyn	-15	-26	-7	7	17	5	4	18	24	-2	45	10	14
Skierniewice	-4	-26	0	-28	-13	5	48	44	48	86	58	19	15
Słupia	-17	-23	-40	-12	-24	-18	-16	-22	-9	6	-18	2	6
////////////////													
powiat skierniewicki	-48	-163	-127	-31	-125	-30	-11	35	43	88	79	44	37

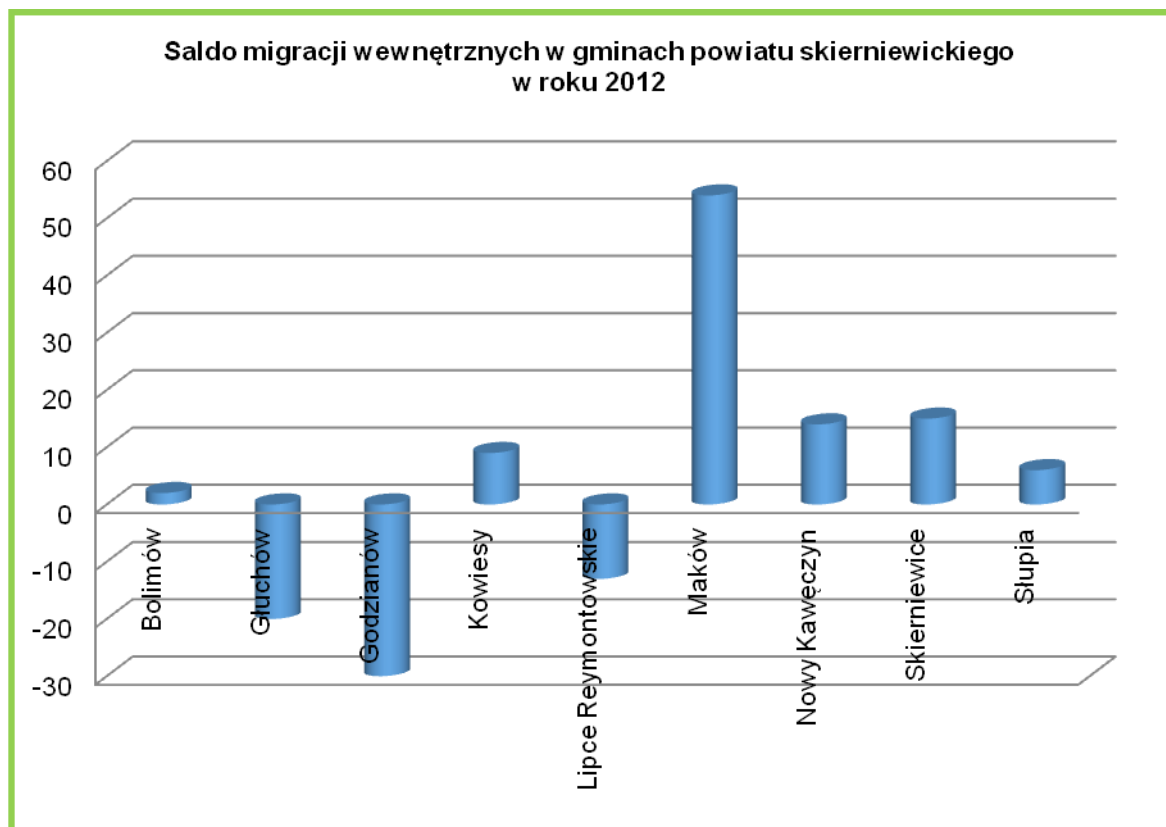
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ramach powiatu skierniewickiego najniższą wartość salda migracji wewnętrznych odnotowano w 2001 roku (-163), natomiast od roku 2007 wartość ta jest dodatnia. Zgodnie z definicją GUS podaną wyżej oznacza to, że od roku 2007 mamy do czynienia z pozytywnym trendem: liczba osób

¹³ "Migracje wewnętrzne to przemieszczenia ludności w granicach państwa, czyli zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie." Definicja zaczerpnięta ze strony Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl

osiedlających się w powiecie przewyższa liczbę osób opuszczających go. Jest to znakomita informacja dla regionu, która jednak wiąże się z pewnymi wyzwaniami.

Spośród badanych gmin najwyższe ujemne saldo migracji odnotowywano w Godzianowie, Głuchowie i Słupi. Najwyższe dodatnie wartości salda charakteryzują gminy Skierniewice, Nowy Kawęczyn i Maków.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na tak optymistyczne wartości salda migracji wewnętrznych dla powiatu skierniewickiego w roku 2012 największy wpływ miał ruch migracyjny w Makowie, Nowym Kawęczynie, Skierniewicach, Kowiesach, Słupi i Bolimowie. Ujemne saldo migracji stwierdzono w Godzianowie, Głuchowie oraz w Lipcach Reymontowskich. Istnieje kilka czynników determinujących ruch migracyjny społeczeństwa, zalicza się do nich:¹⁴

- czynniki demograficzne, takie jak wiek, płeć i stan cywilny
- czynniki pozademograficzne: ekonomiczne, polityczne, etniczne, społeczne i kulturowe

¹⁴ „Materiały dydaktyczne Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” ww.demografia.uni.lodz.pl

Saldo migracji zagranicznych w poszczególnych gminach powiatu skierniewickiego oraz w powiecie w latach 2000 - 2012

jednostka terytorialna	saldo migracji zagranicznych ¹⁵												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	0	0	0	0	0	0	0	1	-1	3	0	0	0
Głuchów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Godzianów	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Kowiesy	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0
Lipce Reymontowskie	0	0	0	0	0	0	0	2	0	-1	0	0	2
Maków	-1	0	0	0	0	0	1	-1	0	0	0	0	0
Nowy Kawęczyn	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Skierniewice	0	0	-1	0	0	2	0	0	1	0	0	1	1
Słupia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1
////////////////													
powiat skierniewicki	-1	0	-1	0	0	3	2	3	0	2	2	1	3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W podanych latach od roku 2003 na terenie powiatu skierniewickiego odnotowywano zerowy lub dodatni poziom salda migracji zagranicznych. Dla badanej cechy we wskazanym okresie czasu zagraniczny ruch migracyjny na poziomie zerowym charakteryzował Głuchów. Generalnie w każdej z gmin odnotowywano maksymalnie 3 okresy wykazujące napływ lub odpływ ludności. Największy napływ nastąpił w 2009 roku w Bolimowie. Również w przypadku salda migracji zagranicznych gmina Maków nie odbiega swoją charakterystyką od pozostałych gmin w powiecie.

Społeczeństwo zamieszkujące powiat podczas omawianych 13 lat wykazywało się małą mobilnością w kierunkach zagranicznych.

Podsumowanie:

Stan i struktura ludności w obrębie gminy Maków są zadawalające. O sytuacji w regionie dobrze świadczy wzrastające saldo migracji, malejąca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym oraz zmniejszające się wartości ujemne przyrostu naturalnego. Polityka społeczna powinna zatem wspierać młodych rodziców, dawać możliwości rozwoju oraz stanowić wsparcie dla potrzebujących.

3.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

W roku 2012 w gminie Maków były 1724 mieszkania (zamieszkane i niezamieszkane). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 92 m², natomiast na 1 osobę przypadło 26,4 m². Dla porównania – w powiecie skierniewickim powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 89,2 m², a na 1 osobę przypadło 27,9 m².

¹⁵ „Migracje zagraniczne to wyjazdy z kraju stałego zamieszkania (emigracja) lub przyjazdy do kraju (imigracja) w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy.” Definicja zaczerpnięta ze strony Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl

Zasoby mieszkaniowe w Gminie Maków w latach 2002 - 2012

ZASOBY MIESZKANIOWE		lata										
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania ¹⁶	mieszk.	1591	1611	1617	1624	1633	1639	1647	1658	1695	1705	1724
Przeciętna powierzchnia użytkowa												
1 mieszkania	m ²	85,5	85,9	86,1	86,5	86,9	87,4	87,5	87,9	91,0	91,3	92,0
na 1 osobę	m ²	22,4	22,9	23,2	23,4	23,6	24,0	24,0	24,4	25,7	26,1	26,4
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:												
wodociąg	mieszk.	1396	1408	1414	1424	1433	1441	1449	1460	1541	1551	1570
ustęp splukiwany	mieszk.	1138	1158	1164	1174	1183	1191	1199	1211	1430	1440	1459
łazienka	mieszk.	1169	1188	1194	1204	1213	1221	1229	1240	1349	1359	1378
centralne ogrzewanie	mieszk.	1153	1164	1170	1180	1189	1198	1206	1217	1293	1303	1323
gaz z sieci	mieszk.	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Z roku na rok przybywa mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne. Gaz z sieci w 2012 roku dostępny był w 1 mieszkaniu.

W 2012 roku w Gminie Maków:

- 91,1% mieszkań było podłączonych do sieci wodociągowej
- 79,9% mieszkań było wyposażonych w łazienkę
- 76,7% mieszkań miało podłączone centralne ogrzewanie.

W każdym z przypadków Maków znacznie przekracza średnią dla powiatu i województwa łódzkiego. W porównaniu do pozostałych gmin wiejskich jest w czołówce, w przypadku centralnego ogrzewania funkcjonuje tam najwięcej mieszkań wyposażonych w tę instalację.

Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2012 roku w województwie łódzkim, powiecie skierniewickim oraz jego gminach wiejskich

jednostka terytorialna	wodociąg	łazienka	centralne ogrzewanie
Bolimów	88,3	71,1	55,7
Głuchów	90,7	80,6	71,8
Godzianów	91,9	80,6	74,0
Kowiesy	75,3	67,5	53,0
Lipce Reymontowskie	94,3	74,0	69,4
Maków	91,1	79,9	76,7
Nowy Kawęczyn	74,9	60,3	49,6
Skierniewice	85,3	75,2	71,7
Słupia	91,3	75,5	75,1
////			
powiat skierniewicki	86,5	73,9	66,4
województwo łódzkie	88,6	73,6	63,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁶ Jak podaje GUS: „W roku 2002 zasoby mieszkaniowe zamieszkane, od roku 2003 zasoby mieszkaniowe wszystkie (zamieszkane i niezamieszkane).”

Poniżej zaprezentowano ilości mieszkań wyposażonych w wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę oraz centralne ogrzewanie oraz podano ich udział procentowy w województwie łódzkim. Spośród podanych jednostek wyróżnia się gmina Skierniewice, która posiada najwięcej mieszkań wyposażonych we wskazane instalacje. Gmina Maków plasuje się w tym zestawieniu na drugim miejscu, zaraz za Skierniewicami.

Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w 2012 roku w województwie łódzkim, powiecie skierniewickim oraz jego gminach wiejskich

jednostka terytorialna	wodociąg	% w woj. łódzkim	ustęp spłukiwany	% w woj. łódzkim	łazienka	% w woj. łódzkim	centralne ogrzewanie	% w woj. łódzkim
Bolimów	1203	0,13%	1039	0,12%	969	0,12%	759	0,10%
Głuchów	1445	0,15%	1340	0,15%	1285	0,15%	1144	0,15%
Godzianów	657	0,07%	603	0,07%	576	0,07%	529	0,07%
Kowiesy	918	0,10%	862	0,10%	823	0,10%	646	0,09%
Lipce Reymontowskie	960	0,10%	796	0,09%	753	0,09%	706	0,09%
Maków	1570	0,17%	1459	0,17%	1378	0,16%	1323	0,18%
Nowy Kawęczyn	990	0,11%	853	0,10%	797	0,09%	655	0,09%
Skierniewice	1948	0,21%	1833	0,21%	1717	0,20%	1638	0,22%
Słupia	671	0,07%	591	0,07%	555	0,07%	552	0,07%
////////////////////////////////								
powiat skierniewicki	10 362	1,11%	9 376	1,07%	8 853	1,05%	7 952	1,05%
woj. łódzkie	933 292	100%	880 244	100%	840 062	100%	754 044	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Warunki życia mieszkańców są dobre, w porównaniu do wymienionych gmin, makowskie mieszkania są wyposażone ponad przeciętną we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Jest to bardzo dobra informacja, ponieważ od ww. instalacji zależy poziom higieny mieszkańców, ich kondycja zdrowotna, ale również stan środowiska naturalnego.

Jakość życia mieszkańców uzależniona jest również od infrastruktury sportu i rekreacji. Mogą one bowiem służyć wypełnieniu czasu wolnego mieszkańców, w tym głównie dzieci i młodzieży. Choć Gmina jest obszarem dobrze rozwijającym się, a samorząd zwraca ogromną uwagę na rozwój najmłodszych mieszkańców, brakuje tu jednak miejsc, w których byłoby można organizować zajęcia sportowe i kulturalne. Na obszarze Gminy istnieje także dużo wolnej przestrzeni - także przy szkołach - którą również byłoby można zagospodarować na cele sportowe i kulturalne.

3.3.3. Oświata i edukacja

W gminie Maków funkcjonują następujące placówki oświaty:

- Gminne Przedszkole w Makowie – w 2012 roku uczęszczało do niego 99 dzieci,
- Szkoła Podstawowa im. Księdza Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Woli Makowskiej - od 1 X 1917 roku rozpoczęła działalność jednoklasowa elementarna szkoła mieszana. Szkoła w Woli Makowskiej od powstania ciągle jest centrum życia kulturalnego. Jest otwarta dla wszystkich mieszkańców wsi. Służy pomocą jak również organizuje wiele uroczystości szkolnych, środowiskowych i lokalnych. Bogaty kalendarz uroczystości szkolnych i środowiskowych zachęca społeczność do odwiedzania i aktywnego udziału w życiu szkoły.

Uczniowie w szkole podzieleni są na 6 klas, przy szkole funkcjonuje również oddział przedszkolny.

- Szkoła Podstawowa w Świętem – jak piszą przedstawiciele szkoły „Szkoła Podstawowa w Świętem to jedna z najstarszych placówek oświatowych w Gminie Maków (powiat skierniewicki, woj. łódzkie). Uroku naszej maleńkiej, usytuowanej w centrum wsi szkole dodają: przepiękna topografia terenu wsi Święte, sąsiedztwo "zabytkowych" lasów wpisanych w poczet rezerwatu oraz parkowe otoczenie samego budynku szkoły, w którym zwykliśmy się uczyć. Na przestrzeni wielu lat szkoła w Świętem odgrywała ważną rolę w rozwoju oświaty w naszym regionie, równocześnie pełniła funkcję najważniejszego społecznie miejsca dla mieszkańców wsi i okolic. Obecna szkoła to ośrodek życia kulturowego wsi Święte.” Szkoła organizuje dla uczniów zajęcia pozalekcyjne, w tym: koło przyrodniczo – historyczne oraz „Koło Porusz Umysł”.

- Szkoła Podstawowa w Słomkowie, będąca siedzibą Filii Bibliotecznej.

- Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Pszczonowie, będąca również siedzibą Filii Bibliotecznej.

- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Dąbrowicach

- Szkoła Podstawowa im. Ks. Jana Twardowskiego w Makowie

- Gimnazjum Świętego Wojciecha w Makowie – szkoła znajduje się w centrum Makowa, budynek jest nowoczesny, otoczony zielenią. Sale lekcyjne są dobrze wyposażone w pomoce naukowe, istnieje możliwość korzystania z komputerów podłączonych do Internetu. Zajęcia sportowe odbywają się na boisku Orlik, sąsiadującym z Gimnazjum. Uczniowie spoza Makowa mają zapewniony dowóz, w czasie oczekiwania korzystają z zajęć świetlicowych, czy zasobów biblioteki z centrum informacyjnym. Z pomieszczeń w szkole korzysta również Orkiestra Dęta OSP Maków. Młodzież może rozwijać swoje zainteresowania: artystyczne (teatralne, muzyczno-wokalne), sportowe oraz fotograficzne i turystyczne. Nauczyciele wspierają rozwój uzdolnień przedmiotowych, przygotowując uczniów do udziału w konkursach i zawodach. Uczniowie w gimnazjum są podzieleni na 9 klas.

Poniżej przedstawiono dane statystyczne dotyczące placówek edukacyjnych na obszarze gminy Maków.

Placówki edukacyjne w Gminie Maków

	Jedn. miary	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
przedszkola bez specjalnych	obiekty	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1
	dzieci	0	0	0	0	0	0	85	95	99	100	99
	miejsca	0	0	0	0	0	0	85	100	100	100	100
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	obiekty	6	6	5	6	6	6	5	5	5	5	5
	dzieci	124	125	112	104	95	109	46	56	89	73	93
szkoły podstawowe ogółem	obiekty	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
	osoba	608	594	545	514	492	459	437	430	402	389	388
gimnazja ogółem	obiekty	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	osoba	270	271	322	321	330	300	308	297	283	240	234

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W badanym okresie nie została zamknięta żadna szkoła podstawowa, funkcjonuje gimnazjum, a ilość dostępnych miejsc w przedszkolach odpowiada liczbie dzieci do nich uczęszczających - niestety jest to zbyt mała ilość miejsc dla dzieci – kobiety, które chcą powrócić do pracy po narodzinach dziecka, nie mają go gdzie pozostawić pod opieką. Babcie, czy dziadkowie nie zawsze mogą opiekować się wnukami, poza tym dziecko wśród rówieśników o wiele lepiej przystosowuje się do życia w społeczeństwie.

Dokonano analizy dzieci w wieku od 3 do 6 lat, które są objęte wychowaniem przedszkolnym. Liczba dzieci ogółem malała do roku 2008, od roku 2009 odnotowuje się jej wzrost. W 2012 roku najwięcej dzieci we wskazanej grupie wiekowej zarejestrowano w gminie Skierniewice, kolejno w Makowie i Głuchowie.

Dzieci w wieku 3 - 6 lat objęte wychowaniem przedszkolnym w gminach powiatu skierniewickiego oraz w powiecie skierniewickim

gminy powiatu skierniewickiego	dzieci ogółem (osoby)									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	176	175	155	151	131	137	141	156	173	188
Głuchów	284	284	291	273	287	272	255	272	262	257
Godzianów	123	121	118	114	108	117	121	121	122	115
Kowiesy	108	118	113	116	105	96	109	118	120	134
Lipce Reymontowskie	150	135	128	129	132	132	150	141	141	140
Maków	259	248	247	234	205	224	198	247	262	276
Nowy Kawęczyn	134	131	115	122	120	110	120	119	123	129
Skierniewice	269	250	232	218	234	231	274	314	329	364
Słupia	123	122	132	132	124	118	118	115	121	115

gminy powiatu skierniewickiego	odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (%)									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	41,5	38,9	41,9	53,6	49,6	48,2	51,8	62,2	62,4	59,6
Głuchów	35,6	35,6	32,3	39,6	42,5	40,4	41,2	39,7	56,1	85,6
Godzianów	72,4	66,1	89,0	82,5	82,4	82,1	87,6	93,4	92,6	93,9
Kowiesy	23,1	24,6	30,1	21,6	27,6	62,5	62,4	59,3	73,3	76,9
Lipce Reymontowskie	55,3	55,6	59,4	57,4	66,7	78,8	72,7	82,3	85,1	83,6
Maków	47,5	45,2	41,7	40,6	45,9	58,5	76,3	76,1	66,0	69,6
Nowy Kawęczyn	29,1	27,5	20,0	29,5	45,8	61,8	62,5	62,2	61,8	62,8
Skierniewice	29,0	29,6	31,5	28,9	35,9	53,7	52,9	58,6	56,2	56,6
Słupia	43,9	32,8	42,4	48,5	18,5	16,9	64,4	69,6	82,6	86,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Największy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2012 roku odnotowano w gminie Godzianów (93,9%), najniższy w gminie Skierniewice (56,6%). Porównując rok 2003 oraz 2012 największym postępowaniem cieszy się gmina Kowiesy (wzrost o 53,8 punktu procentowego) oraz Głuchów (wzrost o 50 punktów procentowych).

Działalność edukacyjna w gminie wspierana jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Makowie, a także jej dwa oddziały znajdujące się w Słomkowie i Pszczonowie. Biblioteki wyposażone są w zestawy komputerowe z dostępem do Internetu udostępnianym nieodpłatnie dla wszystkich zainteresowanych.

Poziom wykształcenia ludności w Gminie Maków na ten moment można przybliżyć tylko na podstawie danych z 2002 roku, pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego. W 2002 roku znikomy odsetek osób – zaledwie 4% - legitymował się wykształceniem wyższym, większość stanowiły kobiety. W Gminie Maków przeważały osoby, które posiadały wykształcenie zasadnicze zawodowe (30,68%) oraz podstawowe ukończone (32,45%). Wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia legitymowało się 9,73% osób, czyli ponad 2 razy tyle, co mieszkańcy którzy odebrali wykształcenie wyższe. Są to dane zatrwające, aczkolwiek nieaktualne.

Poziom wykształcenia ludności w Gminie Maków (ostatnie dostępne dane 2002 rok)

Poziom wykształcenia	ogółem	mężczyźni	kobiety	procentowy udział
wyższe	201	66	135	4,00%
policealne	65	10	55	1,29%
średnie razem	1098	485	613	21,85%
średnie ogólnokształcące	233	50	183	4,64%
średnie zawodowe	865	435	430	17,21%
zasadnicze zawodowe	1542	998	544	30,68%
podstawowe ukończone	1631	721	910	32,45%
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	489	188	301	9,73%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Narodowy Spis Powszechny 2002
Ludność

Poniżej przedstawiono dane dotyczące poziomu wykształcenia w niektórych powiatach województwa łódzkiego. Są to dane za 2011 rok.

Poziom wykształcenia w poszczególnych powiatach woj. łódzkiego w roku 2011

Poziom wykształcenia	Powiat kutnowski		Powiat łęczycki		Powiat łowicki	
	osoba	udział %	osoba	udział %	osoba	udział %
wyższe	11441	12,98%	4840	10,69%	9049	13,01%
średnie i policealne – ogółem	28829	32,72%	12689	28,02%	21496	30,90%
średnie i policealne - średnie zawodowe	15764	17,89%	7106	15,69%	13978	20,09%
średnie i policealne - średnie ogólnokształcące	10470	11,88%	4586	10,13%	5860	8,42%
zasadnicze zawodowe	19819	22,49%	9737	21,50%	16290	23,41%
gimnazjalne	4795	5,44%	2631	5,81%	3824	5,50%
podstawowe ukończone	21879	24,83%	14268	31,50%	17646	25,36%
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1353	1,54%	1127	2,49%	1267	1,82%

Poziom wykształcenia	Powiat rawski		Powiat skierniewicki		Powiat miasto Skierniewice	
	osoba	udział %	osoba	udział %	osoba	udział %
wyższe	5095	11,99%	3156	9,67%	9887	24,01%
średnie i policealne – ogółem	13041	30,68%	9141	28,01%	16297	39,58%
średnie i policealne - średnie zawodowe	7912	18,61%	5413	16,58%	9389	22,80%
średnie i policealne - średnie ogólnokształcące	4230	9,95%	3288	10,07%	5680	13,79%
zasadnicze zawodowe	10035	23,61%	8999	27,57%	7003	17,01%
gimnazjalne	2328	5,48%	2022	6,19%	2102	5,10%
podstawowe ukończone	11053	26,00%	8734	26,76%	5559	13,50%
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	957	2,25%	588	1,80%	329	0,80%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Gmina Maków należy do powiatu skierniewickiego. Można zauważyć, że w roku 2011 w odniesieniu do danych dla Makowa z roku 2002 (brak danych dla powiatu skierniewickiego za rok 2002), liczba osób z wykształceniem wyższym wzrosła, a liczba osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego znacząco zmalała. Powiat skierniewicki w porównaniu do przykładowych powiatów ma podobną charakterystykę w zakresie poziomu wykształcenia mieszkańców. Najslabiej wypada powiat łęczycki, natomiast przoduje miasto Skierniewice. Można zatem uznać, że ogólna tendencja ma charakter pozytywny i poziom wykształcenia ludności wzrasta.

Wykształcenie ludności dobrze obrazują również współczynniki skolaryzacji. Jak podaje GUS:

- „Współczynnik skolaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

- „Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.”

Współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne) w Gminie Maków

rok	współczynnik skolaryzacji brutto		współczynnik skolaryzacji netto	
	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły podstawowe	gimnazja
2004	111,00	108,05	110,59	107,05
2005	108,21	113,03	107,58	109,15
2006	110,07	113,40	109,62	108,59
2007	108,77	116,73	108,53	114,40
2008	112,92	118,46	111,11	114,23
2009	115,28	122,22	113,67	118,11
2010	111,36	120,43	109,70	114,04
2011	111,14	115,94	108,29	111,59
2012	108,99	120,62	103,65	110,82

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wartość współczynnika powyżej 100 występują zwykle w szkołach podstawowych i gimnazjach i tak też jest w przypadku Gminy Maków.

W dzisiejszych czasach, w dobie Internetu konieczna jest jak najlepsza dostępność do komputerów podłączonych do sieci Internet. Poniżej przedstawiono wskaźniki komputeryzacji dla szkół podstawowych i gimnazjów.

Wskaźniki komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gminie Maków i powiecie skierniewickim¹⁷

rok	udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu		uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów			
	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w Gminie Maków	gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w Gminie Maków	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	
			Gmina Maków	powiat skierniewicki	Gmina Maków	powiat skierniewicki
2004	83,33	0,00	16,03	20,92	0,00	19,55
2005	83,33	100,00	14,28	16,96	24,69	16,64
2006	100,00	100,00	11,71	10,34	25,38	13,35
2007	100,00	100,00	9,18	8,20	23,08	12,04
2008	100,00	100,00	6,24	6,43	12,83	9,13
2009	100,00	100,00	6,23	5,89	12,38	9,28
2010	100,00	100,00	5,36	5,36	11,79	9,42
2011	100,00	100,00	5,19	5,51	9,23	8,17
2012	100,00	100,00	5,88	5,46	16,71	8,68

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

¹⁷ „Do 2006 roku prezentowane dane dotyczą również pozostałych szkół "starego" systemu oświaty.”
GUS, Bank Danych Lokalnych

Z powyższej tabeli wynika, że wszystkie szkoły podstawowe oraz gimnazja (dla dzieci i młodzieży bez specjalnych) w Gminie Maków posiadają komputery z dostępem do Internetu, przeznaczone do użytku uczniów.

Jeżeli chodzi o dane dotyczące ilości uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów, to dane przedstawiono w odniesieniu do powiatu skierniewickiego. Zarówno w szkołach podstawowych jak i gimnazjach w Gminie Maków ilość uczniów przypadających na 1 komputer maleje (za wyjątkiem roku 2012 dla gimnazjów – tutaj wzrosła). Sytuacja w obrębie powiatu skierniewickiego przedstawia się podobnie. Wskaźniki dla powiatu są jednak zwykle niższe.

Tabela poniżej przedstawia udział procentowy szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Zarówno w przypadku szkół podstawowych jak i gimnazjów, wartości wskaźników zaniża gmina Słupia. W pozostałych gminach wskaźnik osiąga 100%.

Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu

jednostka terytorialna	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	66,67	66,67	66,67	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Głuchów	0,00	50,00	83,33	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Godzianów	50,00	50,00	50,00	100,00	50,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Kowiesy	100,00	100,00	66,67	66,67	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Lipce Reymontowskie	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Maków	83,33	83,33	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nowy Kawęczyn	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Skierniewice	40,00	60,00	80,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Słupia	25,00	25,00	50,00	50,00	66,67	66,67	66,67	66,67	66,67
////////////////									
powiat skierniewicki	55,88	66,67	79,41	91,18	93,75	96,88	96,88	96,88	96,88

jednostka terytorialna	gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Głuchów	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Godzianów	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kowiesy	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Lipce Reymontowskie	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Maków	0,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Nowy Kawęczyn	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Skierniewice	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Słupia	50,00	50,00	50,00	100,00	100,00	50,00	0,00	50,00	50,00
////////////////									
powiat skierniewicki	80,00	90,00	90,00	100,00	90,00	80,00	70,00	80,00	80,00

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Poniżej przedstawiono statystyki dotyczące ilości uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu do użytku uczniów. Szkoły w gminie Nowy Kawęczyn są najlepiej przystosowane pod tym kątem do nauki. Najwyższa ilość uczniów w szkołach podstawowych pojawia się w Gminie Słupia, natomiast wśród gimnazjów w Gminie Maków (aż 16,71 osoby).

Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (osoby)

jednostka terytorialna	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	31,50	30,70	28,50	9,13	6,90	6,45	5,33	5,56	5,35
Głuchów	0,00	20,35	10,60	8,00	5,18	5,22	5,12	5,10	5,16
Godzianów	29,67	24,40	21,70	19,82	17,14	9,21	7,45	7,34	6,63
Kowiesy	16,33	20,70	6,90	6,31	7,79	7,04	7,25	6,71	6,38
Lipce Reymontowskie	11,80	11,84	11,40	8,52	6,55	6,82	6,67	6,48	6,18
Maków	16,03	14,28	11,71	9,18	6,24	6,23	5,36	5,19	5,88
Nowy Kawęczyn	10,07	8,80	6,41	5,55	4,25	3,31	3,19	3,27	3,10
Skierniewice	23,53	21,25	10,02	7,12	6,56	6,40	6,23	6,52	5,89
Słupia	21,80	19,60	6,10	8,95	7,45	5,80	4,09	6,52	7,14
////////////////									
powiat skierniewicki	20,92	16,96	10,34	8,20	6,43	5,89	5,36	5,51	5,46

jednostka terytorialna	gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	19,22	18,56	19,11	16,44	16,89	16,33	15,56	13,44	8,43
Głuchów	20,21	19,14	15,00	18,64	17,64	16,71	15,93	16,36	11,32
Godzianów	14,22	14,40	15,00	13,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kowiesy	13,40	13,20	12,20	12,30	4,26	6,71	3,86	3,76	5,15
Lipce Reymontowskie	16,78	16,22	9,50	9,69	6,94	6,12	7,64	7,79	9,92
Maków	0,00	24,69	25,38	23,08	12,83	12,38	11,79	9,23	16,71
Nowy Kawęczyn	14,50	15,60	6,75	6,92	5,92	4,84	4,19	4,39	3,97
Skierniewice	15,56	15,11	13,22	11,33	4,28	3,47	4,06	3,81	3,75
Słupia	10,58	10,58	10,92	5,40	4,50	8,20	0,00	7,20	7,30
////////////////									
powiat skierniewicki	19,55	16,64	13,35	12,04	9,13	9,28	9,42	8,17	8,68

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę dane dla całego powiatu, widzimy znaczny postęp i zmniejszanie się liczby uczniów w opisywanym przypadku, w roku 2012 wartości nieznacznie wzrosły w porównaniu do roku poprzedniego.

Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu

26 października 2012 roku Gmina Maków podpisała umowę na dofinansowanie projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion w gminie Maków”. Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Okres jego realizacji przypada na 01 października 2011 roku do 31 grudnia 2015 roku. Bezpośrednim celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu społeczności w Gminie Maków poprzez zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz niezbędnego sprzętu i oprogramowania, przy zapewnieniu odpowiednich warunków jego użytkowania i pomocy technicznej przy instalowaniu sprzętu w domu (135) i instytucjach (8). W ramach projektu zorganizowane zostaną szkolenia dla odbiorców ostatecznych. Od 2 grudnia 2013 roku działają świetlice komputerowe utworzone w Szkołach Podstawowych w: Dąbrowicach, Woli Makowskiej, Słomkowie, Makowie oraz w Gimnazjum Św. Wojciecha w Makowie. Korzystać mogą w nich z Internetu wszyscy zainteresowani mieszkańcy.

Podsumowanie:

Wykształcenie społeczeństwa bezpośrednio koreluje z późniejszą sytuacją na rynku pracy poszczególnych jednostek. Oczywiście nie każdy musi mieć wykształcenie wyższe, istnieje cała rzesza specjalistów, którzy legitymują się wykształceniem zawodowym. Bardzo ważne jest, aby dzieci od najmłodszych lat miały dostęp do wiedzy i informacji. Przełoży się to z pewnością na osiąganie lepszych wyników w nauce, ale również umożliwi pogłębianie własnych zainteresowań. Istotne jest nauczanie młodych ludzi jak i gdzie szukać wiadomości, aby trafić na wiarygodne źródła. Umiejętność logicznego myślenia oraz weryfikowania przedstawianych danych jest niezwykle ważna. Społeczeństwo powinno dysponować wiedzą jak i gdzie może się doksztalać, tak aby wzmacniać swoją pozycję na rynku pracy.

3.3.4. Opieka zdrowotna

Na obszarze Gminy Maków funkcjonują: 3 przychodnie oraz 1 apteka ogólnodostępna. W zakresie specjalizacji i leczenia zamkniętego większość usług świadczy Wojewódzki Szpital Zespolony w Skierniewicach, w ramach którego działają oddziały szpitalne, poradnie specjalistyczne i rehabilitacyjne, które świadczą także pomoc doraźną. Nad bezpieczeństwem czuwa 8 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

3.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

W Gminie Maków funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Makowie. Jest on jednostką organizacyjną Gminy utworzoną w celu realizacji zadań zleconych ustawowo (z zakresu administracji rządowej) i własnych z zakresu pomocy społecznej. Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Podstawowe zadania pomocy społecznej to przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy. Pomocy udziela się osobom i rodzinom m.in. z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa.

W 2012 roku w Gminie Maków 116 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej, osoby należące do tych gospodarstw, korzystające z pomocy stanowiły 5% ogółu ludności i ok. 3,2% osób w wieku produkcyjnym.

W powiecie skierniewickim gminą, w której najwięcej gospodarstw było niejako uzależnionych od pomocy społecznej była gmina Skierniewice (239), natomiast w najlepszej sytuacji były gminy Godzianów (72) i Lipce Reymontowskie (73).

W porównaniu do pozostałych gmin, Maków odnotował najniższy udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 roku

Jednostka terytorialna	gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem
	gospodarstwa domowe	%
powiat skierniewicki	1051	8,3
gminy:		
Bolimów	111	9,4
Głuchów	138	8,9
Godzianów	72	10,2
Kowiesy	81	8,0
Lipce Reymontowskie	73	6,7
Maków	116	5,0
Nowy Kawęczyn	104	8,1
Skierniewice	239	8,6
Słupia	117	12,4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ramach wydatków z budżetów Gminy poniżej przedstawiono te, na które przeznaczany jest największy budżet. Dominuje tutaj oświata i wychowanie (ok. 40,44%), następnie gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 23,13%), kolejno administracja publiczna (ok. 9,44%) oraz pomoc społeczna (ok. 9%).

Przykładowe wydatki z budżetu Gminy Maków w roku 2012 (w zł)

wydatki z budżetu gminy ogółem	20 012 148,67
administracja publiczna	1 890 106,99
oświata i wychowanie	8 093 170,26
pomoc społeczna	1 801 993,28
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4 628 910,74

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wydatków ponoszonych na pomoc społeczną w Gminie Maków. Począwszy od 2008 roku kwoty te ulegają zmniejszeniu, w 2012 roku na pomoc społeczną przeznaczono 9% wydatków z budżetu Gminy ogółem. Dane te świadczą o polepszającej się sytuacji na gruncie społecznym.

Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w Gminie Maków

rok	wydatki z budżetu Gminy ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
2008	14 238 944,54	1 820 635,56	12,79%
2009	14 246 659,04	1 800 491,29	12,64%
2010	17 687 966,84	1 815 183,34	10,26%
2011	18 125 253,86	1 770 911,26	9,77%
2012	20 012 148,67	1 801 993,28	9,00%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Grupami wymagającymi największego wsparcia w Gminie są osoby bezrobotne oraz niepełnosprawne. Liczba osób bezrobotnych w Gminie zaczyna wzrastać. Największą grupę zagrożoną stanowią osoby bez wykształcenia średniego (53,4 %) oraz długotrwale bezrobotni (33,6 %), następnie osoby do 25 roku życia, bez doświadczenia zawodowego, bez kwalifikacji zawodowych oraz powyżej 50 roku życia. Z danych tych wynika, iż największy nacisk powinien zostać położony na poziom oraz jakość wykształcenia mieszkańców Gminy. Ma to bezpośredni wpływ na znalezienie pracy. Należy zaktywizować osoby bezrobotne, organizować szkolenia oraz kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe lub przekwalifikujące. Osoby długotrwale bezrobotne należy dodatkowo wspierać poprzez rozmowę np. z psychologiem, czy doradcą zawodowym. Jest to grupa, której szczególnie trudno odnaleźć się na rynku pracy – właśnie ze względu na bardzo długą przerwę w jej wykonywaniu. Do osób długotrwale bezrobotnych zaliczają się również te, które po prostu nie chcą pracować, przywykły do sytuacji, nie chcą zmian, nie oczekują od życia niczego więcej. W sytuacji problemowej znajdują się również kobiety – młode matki – które muszą lub chcą powrócić na rynek pracy, ale napotykają na swojej drodze utrudnienia. Powrót do pracy wiąże się dla nich np. z poszukiwaniem nowego pracodawcy, koniecznością podniesienia kwalifikacji zawodowych,

nadrobienia zaległości, albo całkowitą zmianą zawodu. Jest to bardzo stresujący okres w życiu kobiet. W tym samym czasie muszą powierzyć dziecko pod opiekę bardzo często obcym osobom.

Kolejną grupą wymagającą wsparcia są osoby niepełnosprawne, którym chyba najtrudniej odnaleźć się w rzeczywistości i którym najtrudniej znaleźć pracę. Pracodawcy wolą przyjąć osobę pełnosprawną, z którą wg nich łatwiej będzie im współpracować. Niełatwo jest im przekonać się do osób niepełnosprawnych, wiążą z tym utrudnienia w pracy, konieczność wprowadzania zmian. Bardzo często jest to problem bardziej natury psychologicznej, niż technicznej. Obserwując statystyki można zauważyć, że osoby niepełnosprawne dłużej poszukują pracy, co wynika m.in. z zapisów powyżej. Jednak nie tylko kwestia aktywności na rynku pracy jest problemem, osobom niepełnosprawnym bardzo trudno jest funkcjonować w świecie, który nie jest przystosowany do ich potrzeb, w otoczeniu, które utrudnia im wykonywanie podstawowych, najprostszych wydawałoby się czynności. Konieczne jest zatem wyrównywanie szans tych osób w życiu codziennym, wprowadzanie rozwiązań technologicznych i technicznych, które ułatwią im chociażby przemieszczanie się, czy też możliwość korzystania z dostępnych miejsc rekreacji i kultury. Należy pamiętać, że niepełnosprawność nie jest problemem tylko i wyłącznie osób dotkniętych nią bezpośrednio. Bardzo często jest to obciążenie dla całej rodziny, ponieważ wiąże się z ograniczeniem dochodów, a także opieką nad niepełnosprawnym członkiem rodziny.

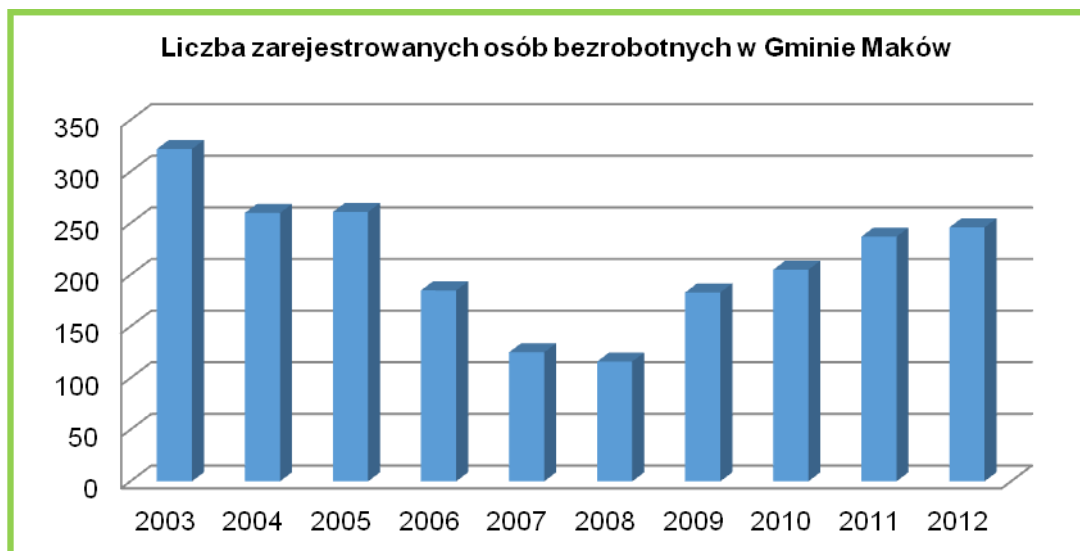
3.3.6. Rynek pracy

Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w Gminie Maków, uwzględniając dane dotyczące poziomu bezrobocia. W badanym okresie najwyższa liczba osób bezrobotnych została odnotowana w 2003 roku, natomiast najniższa w roku 2008. Liczba osób bezrobotnych w roku 2012 w porównaniu do roku 2003 zmniejszyła się o 76 osób.

Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w Gminie Maków

rok	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych
2003	322
2004	260
2005	261
2006	185
2007	125
2008	116
2009	183
2010	205
2011	237
2012	246

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wykres powyżej wskazuje niestety tendencję wzrostową rejestrowanych osób bezrobotnych w regionie. Potwierdzeniem tego jest niżej przedstawiony udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Gminie Maków w roku 2012 wyniósł on 6,7%.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	8,9	9,4	6,9	5,7	4,1	2,6	3,2	5,3	4,7	5,1
Głuchów	7,8	7,1	6,4	5,0	3,4	2,3	3,3	3,6	3,7	4,1
Godzianów	7,6	7,1	5,5	4,0	2,8	2,0	3,5	4,3	4,9	6,8
Kowiesy	7,3	7,7	6,4	4,3	3,8	3,1	3,2	3,9	3,7	5,3
Lipce Reymontowskie	8,9	7,7	6,6	4,7	3,7	3,0	4,5	5,5	4,9	5,9
Maków	9,3	7,5	7,5	5,3	3,5	3,2	5,1	5,6	6,5	6,7
Nowy Kawęczyn	9,5	10,0	8,4	7,2	5,9	4,4	5,6	4,6	5,5	6,1
Skierniewice	9,4	8,8	7,8	6,1	5,7	3,8	6,0	6,3	6,9	7,4
Słupia	10,2	9,9	7,8	5,8	4,3	3,1	3,7	5,2	6,1	7,0
////////////////////////////////////										
powiat skierniewicki	8,8	8,3	7,1	5,4	4,2	3,1	4,4	5,1	5,4	6,1
województwo łódzkie	14,2	13,3	12,1	9,8	7,5	6,1	7,9	8,1	8,6	9,5

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W zestawieniu Gminy Maków z pobliskimi jej gminami widzimy, że wartości obrazujące udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla Makowa są wartościami pośrednimi. W tabeli zaznaczono wartości najniższe oraz wartości najwyższe w poszczególnych latach. Poziom bezrobocie w Makowie nie odbiega zatem od sytuacji w pobliskich Gminach. Od 2008 roku przewyższa wartość odnotowywaną dla powiatu skierniewickiego, jednak co roku jest niższy od średniej dla całego województwa łódzkiego.

Biorąc pod uwagę obszar całego powiatu skierniewickiego największy odsetek osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych stanowią te, które nie posiadają wykształcenia średniego (50,6%),

zaś najmniej kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka (5,4%). Znacznym problemem powiatu, zaraz po braku wykształcenia średniego wśród bezrobotnych jest ich długotrwałe bezrobocie, które najwyższe odnotowano w gminie Skierniewice (41,5%), a najmniejsze w gminie Godzianów (30% - jest to jednak prawie 1/3 ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). W tabeli poniżej, w poszczególnych kategoriach osób bezrobotnych zaznaczono kolorem jasnym żółtym gminy o najniższym udziale procentowym, a jasnym niebieskim, te o najwyższym udziale osób bezrobotnych. Najbardziej niepokojącym jest wskaźnik dla gminy Nowy Kawęczyn, który pokazuje, że aż 66,7% osób bezrobotnych w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych nie posiada wykształcenia średniego. Największy brak kwalifikacji zawodowych (32%) oraz brak doświadczenia zawodowego (42,3%) odnotowano w gminie Kowiesy.

Wg przedstawionych kategorii osób bezrobotnych Gmina Maków, w porównaniu do pozostałych gmin charakteryzuje się uśrednionym udziałem osób w poszczególnych grupach. Największym problemem są osoby bez wykształcenia średniego (53,4 %) oraz długotrwałe bezrobotni (33,6 %), następnie osoby do 25 roku życia, bez doświadczenia zawodowego, bez kwalifikacji zawodowych oraz powyżej 50 roku życia.

Udział wybranych kategorii osób bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu skierniewickiego w ogóle zarejestrowanych osób bezrobotnych w roku 2012

Wybrane kategorie osób bezrobotnych	Gmina Bolimów	Gmina Głuchów	Gmina Godzianów	Gmina Kowiesy	Gmina Lipce Reymontowskie	Gmina Maków	Gmina Nowy Kawęczyn	Gmina Skierniewice	Gmina Stupia	Powiat skierniewicki
Do 25 roku życia	21,3	36,1	42,7	42,3	35,6	26,3	21,4	22,8	38,6	29,7
Powyżej 50 roku życia	30,7	13,2	14,5	18,6	12,7	21,5	23,0	22,3	10,5	19,4
Długotrwałe bezrobotni	34,6	38,2	30,0	37,1	40,7	33,6	38,1	41,5	36,0	37,2
Bez kwalifikacji zawodowych	31,5	18,8	21,8	32,0	18,6	23,9	30,2	25,2	21,1	24,7
Bez doświadczenia zawodowego	23,6	38,9	31,8	42,3	38,1	25,1	25,4	19,9	26,3	28,1
Bez wykształcenia średniego	56,7	37,5	39,1	47,4	41,5	53,4	66,7	55,8	43,0	50,6
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	7,9	2,8	5,5	9,3	7,6	4,9	10,3	6,2	4,4	6,3
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	7,1	4,2	1,8	6,2	6,8	3,2	5,6	5,9	8,8	5,4

Źródło: Badania lokalnego rynku pracy w mieście Skierniewice i powiecie skierniewickim – analiza sytuacji osób bezrobotnych do 30 roku życia, Kraków 2013

3.4. Sfera ekonomiczna

3.4.1. Gospodarka

W 2013 roku w Gminie Maków odnotowano 307 jednostek gospodarczych zarejestrowanych w REGON. W porównaniu do roku 2000, w roku 2013 zarejestrowanych było o 69 podmiotów więcej. Badany okres to czas, w którym wartość zmiennej ulegała nieznacznym wahaniom, jednak można zauważyć jej tendencję wzrostową.

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w Gminie Maków w latach 2000-2013

rok	liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON (jedn. gosp.)
2000	238
2001	233
2002	245
2003	252
2004	255
2005	249
2006	251
2007	261
2008	266
2009	262
2010	277
2011	275
2012	289
2013	307

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Na przestrzeni lat 2000 - 2013 to właśnie w 2013 roku odnotowano największą liczbę jednostek gospodarczych. Najniższa liczba przypada na rok 2001.

W tabeli zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, dane zebrano dla gmin powiatu skierniewickiego oraz samego powiatu. W badanym przedziale czasu w każdej z gmin odnotowujemy wzrost ilości podmiotów, przy czym największy nastąpił w Skierniewicach (o 177 jednostek) i w Makowie (o 62 jednostki). Najmniejszym przyrostem charakteryzuje się Nowy Kawęczyn (zaledwie o 10 jednostek).

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON

jednostka terytorialna	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bolimów	222	231	240	241	234	235	240	240	261	238	251	262
Głuchów	314	327	334	328	318	319	334	311	327	321	328	338
Godzianów	145	153	159	165	155	155	160	153	162	162	161	158
Kowiesy	174	169	175	171	169	177	184	175	178	183	185	187
Lipce Reymontowskie	170	184	184	180	177	188	194	192	200	191	196	201
Maków	245	252	255	249	251	261	266	262	277	275	289	307
Nowy Kawęczyn	172	177	161	165	156	161	165	155	172	170	178	182
Skierniewice	391	405	412	415	402	438	475	490	533	536	551	568
Słupia	116	122	105	119	130	140	152	156	163	163	168	173
////////////////												
powiat skierniewicki	1949	2020	2025	2033	1992	2074	2170	2134	2273	2239	2307	2376

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W 2013 roku najwięcej podmiotów zarejestrowano w gminach Skierniewice, Maków oraz Głuchów.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W ramach powiatu skierniewickiego liczba jednostek generalnie dąży ku wzrostowi, w 2013 roku zarejestrowano o 427 podmiotów gospodarczych więcej, niż w roku 2002.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane według sekcji PKD 2007 w 2012 roku
w Gminie Maków

Sekcja	Nazwa Sekcji	Jednostka gospodarcza
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	18
B	górnictwo i wydobywanie	0
C	przetwórstwo przemysłowe	36
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
F	budownictwo	70
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	60
H	transport i gospodarka magazynowa	28
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5
J	informacja i komunikacja	2
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	9
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
P	edukacja	10
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	11
S i T	m.in. działalność organizacji członkowskich, naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	13
U	organizacje i zespoły eksterytorialne	0
OGÓŁEM		289

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę strukturę jednostek gospodarczych pod względem PKD 2007, w 2012 roku (ostatnie dostępne dane) w Gminie Maków najwięcej podmiotów zarejestrowano w Sekcji F „budownictwo” (ok. 24%), następnie w Sekcji G „handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” (ok. 21%) oraz w przetwórstwie przemysłowym (ok. 12,5%). Jest to podział typowy dla większości gmin o podobnej strukturze znajdujących się na terenie województwa łódzkiego.

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych w 2013 roku w Gminie Maków

podmioty gospodarki narodowej ogółem	307
sektor publiczny - ogółem	14
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	11
przedsiębiorstwa państwowe	0
spółki handlowe	0
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0
sektor prywatny - ogółem	293
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	247
spółki handlowe	13
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1
spółdzielnie	2
fundacje	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	15

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Struktura podmiotów wg sektorów własnościowych także podobna jest do większości gmin na terenie województwa łódzkiego oraz kraju. W roku 2013 sektor prywatny stanowił 95,43% ogółu zarejestrowanych jednostek. Przeważają w nim oczywiście osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (stanowią ok. 84,3% sektora prywatnego; ok. 80,5% podmiotów gospodarki narodowej ogółem w Gminie Maków).

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom aktywizacji gospodarczej liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Poziom aktywizacji gospodarczej na przykładzie gmin w powiecie skierniewickim, stan na 31XII

gminy wiejskie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bolimów	564,65	588,67	590,40	576,78	580,10	592,45	590,26	644,92	581,76	610,11
Głuchów	524,54	542,21	534,46	520,63	524,33	552,80	516,44	545,09	541,68	553,96
Godzianów	552,75	577,97	599,56	571,74	573,01	591,06	571,96	611,32	614,57	637,62
Kowiesy	543,41	566,53	559,37	551,75	581,09	612,11	583,92	593,73	613,27	618,11
Lipce Reymontowskie	536,13	544,06	533,18	525,22	558,36	580,66	575,19	599,34	574,09	593,40
Maków	415,64	423,87	413,76	417,92	433,84	439,60	433,56	457,85	460,25	480,87
Nowy Kawęczyn	534,74	486,26	500,45	475,75	489,06	500,00	472,99	519,79	509,59	532,93
Skierniewice	600,09	612,28	617,84	594,15	642,79	691,11	704,73	758,50	737,78	755,83
Słupia	442,99	384,19	437,66	480,95	521,22	567,38	582,74	611,40	605,05	618,33

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych GUS, BDL

Jako grupę porównawczą wybrano gminy wiejskie o podobnym charakterze z powiatu skierniewickiego.

W latach 2003 – 2012 najwyższy wskaźnik aktywizacji gospodarczej wśród analizowanych gmin obserwujemy w Gminie Skierniewice, a najniższy w Gminie Maków. Wśród wskazanych jednostek, Gmina Maków znacznie odstaje od tej z najlepszym wskaźnikiem (w roku 2012 o 274,96 punktu). Pozytywnym aspektem przemian jest fakt, że od 3 lat poziom aktywizacji gospodarczej w Gminie Maków stabilnie wzrasta (od 2009 roku o 47,31 punktu).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczamy jako procentową zmianę ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój. Okres od roku 2004 jest okresem bardzo dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAi bardzo często jest większy niż 4% a gminach wiejsko – miejskich często przekracza 9%.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej a indeksem PEAi. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego, natomiast PEAi obrazuje aktualną dynamikę.

Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach na analizowanym obszarze

Gminy	Saldo ilości firm w ostatnich trzech latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAi
Bolimów	11	2,70
Głuchów	17	5,02
Godzianów	8	10,48
Kowiesy	10	4,62
Lipce Reymontowskie	4	2,42
Maków	27	9,61
Nowy Kawęczyn	23	12,98
Skierniewice	61	5,86
Słupia	12	3,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Gmina Maków charakteryzuje się pomyślną koniunkturą, wskaźnik PEAi przekracza 9% i dla roku 2012 wynosi 9,61%. Wśród analizowanych gmin powiatu skierniewickiego wyższą wartość wskaźnika posiadają gminy: Skierniewice (12,98%) oraz Godzianów (10,48%). Najniższą jednostką są Lipce Reymontowskie. Działania władz Gminy Maków oraz innych instytucji powinny w kolejnych latach jeszcze bardziej zwiększać wpływ na rozwój nowych przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów.

Poniżej przedstawiono dochody i wydatki Gminy Maków w latach 2008 – 2012 oraz strukturę wydatków wg wybranych działów. W przedstawionym okresie wzrastają zarówno dochody jak i wydatki Gminy, przy czym tylko w roku 2011 wydatki były mniejsze od uzyskanego dochodu.

Dochody i wydatki z budżetu Gminy Maków w latach 2008 – 2012 (w zł)

rok	Dochody budżetu gminy	Wydatki z budżetu gminy
2008	13 773 142,95	14 238 944,54
2009	13 888 373,08	14 246 659,04
2010	14 552 170,41	17 687 966,84
2011	19 214 173,47	18 125 253,86
2012	19 804 008,51	20 012 148,67

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

W ramach wydatków przedstawiono te, na które przeznaczany jest największy budżet. Dominuje tutaj oświata i wychowanie (ok. 40,44%), następnie gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 23,13%), kolejno administracja publiczna (ok. 9,44%) oraz pomoc społeczna (ok. 9%).

Przykładowe wydatki z budżetu Gminy Maków w roku 2012 (w zł)

wydatki z budżetu gminy ogółem	20 012 148,67
administracja publiczna	1 890 106,99
oświata i wychowanie	8 093 170,26
pomoc społeczna	1 801 993,28
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4 628 910,74

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Na przestrzeni ostatnich lat znacząco obniżyły się wydatki na gospodarkę mieszkaniową, transport i łączność oraz rolnictwo i łowiectwo.

Podsumowanie

Gmina Maków jest przykładem jednostki dobrze rozwijającej się. Zachodzące stopniowe przemiany dają gospodarce stabilność. Brak jest gwałtownych wzrostów, czy upadków w ilości zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, wzrasta poziom aktywizacji gospodarczej. Jest to bardzo pozytywny sygnał dla władz samorządowych, obecna sytuacja pozwala przypuszczać, że prowadzona polityka dobrze wpływa na rozwój gospodarczy Gminy, a stosowane działania przynoszą wymierne rezultaty. Przy aktualnym stanie rzeczy należy skupić się na obszarach, które na ten moment sprzyjają rozwojowi, ale również ożywić te, które stanowią potencjał dla regionu.

3.4.2. Turystyka

Gmina Maków posiada cenne walory przyrodnicze, rekreacyjne oraz kulturowe. Predestynują one Gminę do rozwijania funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej na poziomie lokalnym oraz turystyki kwalifikowanej i tranzytowej w skali regionu.

Najwartościowsze przyrodniczo tereny to :

Rezerwat „Uroczysko Bażantarnia” - szczególne walory krajobrazowe i estetyczne tego obszaru podkreśla obecność około 40 sztuk pomnikowych dębów szypułkowych, w wieku ponad 300 lat.

Rezerwat „Źródła Borówki” - cenne w obszarze jest występowanie różnych zbiorowisk roślinnych – od łągu jesionowo-olszowego w terenach źródłkowych Borówki po las grądowy, bór mieszany i bór świeży, z ponad 100-letnim drzewostanem sosnowym

Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Zwierzyniec Królewski” - to przede wszystkim stary las, z mozaiką siedlisk, z sędziwymi dębami szypułkowymi (najstarsze z nich osiągnęły 230 lat), bukami zwyczajnymi, 200-letnimi grabami, 100-letnimi jesionami i wiązami.

www.skierniewice.lodz.lasy.gov.pl; Fot. Tomasz Smierzchała

Doliny rzeczne to kolejny, wyróżniający się w krajobrazie Gminy, element środowiska przyrodniczego. Szczególne urozmaicenie rzeźby terenu, a co za tym idzie jej malowniczość, towarzyszy dolinie rzeki Uchanki, na terenie wsi Święte Laski i Święte Nowaki.

Ciekawe zabytki architektury to:

- kościół parafii rzymsko- katolickiej p.w. Św. Wojciecha w Makowie;
- kościół parafii rzymsko-katolickiej Św. Doroty Dziewicy i Męczennicy w Pszczonowie; dzwonnica, kaplica cmentarna, cmentarz parafialny;
- pałacyk łowczego w Makowie;
- mogiła zbiorowa z krzyżem z czasów II wojny światowej w Zwierzyńcu;
- kapliczka Św. Rocha w Makowie.

Gmina prowadzi szereg imprez kulturalnych, niektóre z nich na stałe wpisały się w jej życie. Maków czynnie uczestniczy w konkursach/ spotkaniach realizowanych w szczególności na terenie województwa łódzkiego, ale również na terenie Polski. Gmina szczyci się znakomitą wykorzystaniem szansy jaką dają fundusze europejskie, dzięki czemu stała się rozpoznawalna i stanowi znakomity przykład dobrego i przemyślanego zarządzania. Dzięki m.in. dofinansowaniu otrzymanemu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Maków mógł zorganizować kilka działań na rzecz promocji Gminy w regionie.

Niezwykłym atutem Gminy stanie się Uzdrowisko Skierniewice – Maków, które będzie obejmować wydzielony w 2012 roku w ramach Skierniewic obszar nazwany Osiedlem Zdrojowym oraz trzy sołectwa należące do Gminy Maków: Maków, Krężce i Dąbrowice. Uzdrowisko będzie funkcjonowało wyłącznie w granicach Osiedla Zdrojowego. Zasięg i kształt Osiedla uwarunkowany jest:

- lokalizacją ujęć wód termalnych, które są położone przy ul. Sobieskiego i ul. Unii Europejskiej/Rybickiego,
- terenów przeznaczonych pod inwestycje uzdrowiskowo-turystyczne,
- planowanych na obszarze byłego poligonu i w jego okolicy, terenów rekreacyjnych,
- istniejących obszarów produkcyjno-przemysłowych.

„Obszar Ochrony Uzdrowiskowej to prawnie wydzielony teren gminy (lub gmin), który posiada wody lub torfy lecznicze, klimat o właściwościach leczniczych oraz duże walory środowiskowe, przyrodnicze i kulturowe. Zasoby te pozwalają tworzyć i rozwijać usługi lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki. Obszar Ochrony Uzdrowiskowej jest więc pierwszym etapem powstawania Uzdrowiska. Budowa na jego terenie obiektów takich jak sanatoria, szpitale, zakłady przyrodolecznictwa, przychodnie rehabilitacyjne umożliwia przekształcenie Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej w Uzdrowisko.”¹⁸

Aby optymalnie wykorzystać walory Gminy oraz szanse, które powstaną po otwarciu Uzdrowiska, niezbędne staje się wypromowanie Gminy.

¹⁸ Oficjalna strona internetowa Uzdrowiska, uzdrowisko.um.skierniewice.pl

3.5. Analiza SWOT

▪ SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY

- Silnie zakorzenione więzi kulturowe, głęboka świadomość dziedzictwa historycznego i kulturowego;
- Przynależność do Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo”;
- Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej;
- Podnoszenie kwalifikacji przez pracowników służby społecznej, znajomość problemów;
- Dobre położenie geostrategiczne Gminy;
- Duży potencjał i zaangażowanie dzieci i młodzieży w uczenie się i uczestnictwo w życiu Gminy;
- Utrudniony dostęp do narkotyków;
- Coraz większa aktywność fizyczna mieszkańców;
- Posiadanie trzech miast partnerskich;
- Coraz wyższe saldo migracji wewnętrznych (powrót do Gminy osób, które ją opuściły w poszukiwaniu lepszych warunków pracy i życia);
- Dobre warunki mieszkaniowe;
- Coraz mniejsza liczba osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej;
- Korzystanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;

SŁABE STRONY

- Zmniejszająca się liczba ludności;
 - Ujemny przyrost naturalny;
 - Stopniowo wzrastająca liczba osób bezrobotnych;
 - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców;
 - Problem ubóstwa i marginalizacji osób ubogich oraz niepełnosprawnych;
 - Występowanie problemu patologii społecznych;
 - Niewystarczające środki na pomoc dla osób potrzebujących;
 - Zbyt mała liczba miejsc spotkań ludzi młodych, ale również dorosłych i turystów;
 - Zbyt małe możliwości rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji zawodowych;
 - Ostatnim dostępnym szczeblem kształcenia jest poziom gimnazjalny;
 - Brak pracy dla osób wykształconych, spełniających ich ambicje i wykorzystującej wiedzę i umiejętności;
-

▪ **ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE**

MOCNE STRONY

- Usuwanie azbestu z obszaru Gminy;
- Brak zakładów przemysłowych emitujących znaczne zanieczyszczenia do powietrza;
- Istnienie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Maków;
- Dość wysoka lesistość Gminy;
- Występowanie dolin rzecznych i łąk;
- Występowanie rezerwatów przyrody, pomników przyrody oraz zespołu przyrodniczo-krajobrazowego;
- Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii;
- Mała degradacja środowiska przyrodniczego;
- Stosunkowo niskie zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego na terenach oddalonych od ciągu komunikacyjnego Łyszkowice – Skierniewice;

SŁABE STRONY

- Brak kanalizacji;
 - Brak większych powierzchniowych zbiorników wodnych np. jezior;
 - Zanieczyszczenie powietrza szczególnie przy głównych ciągach komunikacyjnych;
 - Zanieczyszczenie wód powierzchniowych;
 - Zbyt małe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
 - Występujące gleby są słabej jakości;
 - Słaba świadomość ekologiczna społeczeństwa;
-

▪ **TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA**

MOCNE STRONY

- Istnienie obiektów zabytkowych;
- Niewykorzystane tereny o wysokim potencjale dla inwestycji w sport, kulturę i rekreację;
- Funkcjonowanie jednostek kultury;
- Istnienie terenów, które można wykorzystać pod budowę obiektów kulturalno-sportowych;
- Potencjał inwestycyjny dla stworzenia uzdrowiska;
- Stałe imprezy wpisane w kalendarz Gminy;
- Coraz większa aktywność fizyczna mieszkańców;
- Cenne walory przyrodnicze, rekreacyjne oraz kulturowe;
- Dobrze oznakowane drogi;

SŁABE STRONY

- Brak wystarczającego zaplecza sportowego dla uczniów i młodzieży;
 - Brak ścieżek rowerowych;
 - Niewystarczająco rozwinięta baza turystyczna w postaci miejsc noclegowych, barów, czy małych restauracji, oferujących m.in. lokalne specjały;
 - Brak gospodarstw agroturystycznych;
 - Niewystarczająca promocja Gminy;
 - Brak połączenia dotychczasowych działań promocyjnych z tymi wdrażanymi przez powiat i województwo łódzkie;
 - Brak większych powierzchniowych zbiorników wodnych np. jezior;
 - Obiekty zabytkowe wymagają remontu;
 - Mała ilość miejsc rozrywki i wypoczynku;
 - Brak edukacji ekologicznej wśród mieszkańców;
-

▪ **PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO**

MOCNE STRONY

- Stabilizacja gospodarcza Gminy;
- Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne dla rozwoju przedsiębiorczości;
- Bliskość do Miasta Skierniewice;
- Wolne tereny pod inwestycje;
- Zwiększająca się świadomość, co do możliwości wykorzystania funduszy unijnych;

SŁABE STRONY

- Nieznaczny wzrost liczby przedsiębiorstw;
 - Niska przedsiębiorczość mieszkańców, w szczególności kobiet;
 - Niska innowacyjność;
 - Niewystarczająca promocja potencjalnych terenów inwestycyjnych Gminy;
 - Braki w podstawowej infrastrukturze technicznej sprzyjającej powstawaniu przedsiębiorstw;
 - Brak większej ilości dużych inwestycji;
 - Duża biurokracja, brak pieniędzy na rozwój przedsiębiorstw;
 - Stosunkowo niski poziom wykształcenia zawodowego rolników;
 - Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych - trudności w dostosowaniu się do potrzeb lokalnego rynku pracy;
 - Niewystarczająca umiejętność w pozyskiwaniu rynków zbytu;
 - Brak instytucji otoczenia biznesu;
 - Brak wzorców w pozyskiwaniu inwestorów strategicznych;
 - Rozdrobnienie gospodarstw rolniczych, a przy tym niska ich dochodowość;
 - Niewielki udział gospodarstw nowoczesnych w ogóle;
 - Słaba jakość gleb;
 - Niski udział upraw ekologicznych w ogóle produkcji rolniczej;
-

▪ **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA**

MOCNE STRONY

- Bardzo dobre zwodociągowanie Gminy;
- Istnienie przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Dobrze rozwinięta sieć dróg;
- Bardzo dobre zelektryfikowanie Gminy;

SŁABE STRONY

- Brak kanalizacji;
- Brak miejsc postojowych;
- Brak ścieżek rowerowych;
- Poszczególne drogi wymagają remontów nawierzchni oraz przebudowy;
- Niska efektywność energetyczna budynków;
- Brak sieci gazowej;
- Brak bezpośredniego połączenia północnej części Gminy z autostradą A2;
- Stacje uzdatniania wody pozostają w średnim stanie technicznym;
- Zbyt mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków;

▪ **EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE**

MOCNE STRONY

- Wdrażanie projektów mających na celu zbliżenie społeczeństwa do wykorzystywania sieci internetowej, w tym m.in. przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu;
- Nowoczesne Gimnazjum w Makowie;
- Dobra baza szkolnictwa;
- Dobre wyposażenie szkół w komputery z dostępem do Internetu;
- Istnienie Świetlic Wiejskich;
- Wykorzystywanie funduszy unijnych dla realizacji projektów społecznych;

SŁABE STRONY

- Brak jednostek akademickich, nauka w Gminie kończy się na etapie gimnazjum;
 - -Brak nowoczesnej hali sportowej
 - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców;
 - Nierówny dostęp do kształcenia;
 - Zbyt mała ilość miejsc w przedszkolach;
 - Marginalizacja dzieci i młodzieży, a także osób starszych o niższym statusie społecznym;
-

▪ **POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA**

MOCNE STRONY

- Dostęp do przychodni, apteki;
- Działalność jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, Dobrze prowadzona działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej;
- Podwyższanie kwalifikacji przez pracowników pomocy społecznej, znajomość problemów mieszkańców Gminy;
- Zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej;

SŁABE STRONY

- Niewystarczające wyposażenie jednostek OSP na wypadek wystąpienia zjawisk np. pogodowych zagrażających bezpieczeństwu;
 - Zbyt małe rozpowszechnienie programów profilaktyki zdrowotnej;
 - Coraz większe zagrożenia dla zdrowia młodych ludzi, wynikające ze zmiany stylu życia;
 - Marginalizacja osób niepełnosprawnych;
 - Brak szybkiego i bliskiego dostępu do specjalistycznej pomocy lekarskiej;
 - Niedostateczne środki finansowe na realizację zadań i zaspakajanie potrzeb społeczeństwa korzystającego z pomocy społecznej;
-

▪ **SZANSE**

- Utrzymujący się w Polsce wzrost gospodarczy;
 - Wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej;
 - Łatwiejszy dostęp do kredytów na rozwój działalności gospodarczej;
 - Budowa sieci kanalizacyjnej i gazowej;
 - Modernizacja istniejących i budowa nowych dróg;
 - Promocja Gminy i jej walorów turystycznych;
 - Rozwój działalności agroturystycznej, uzupełniającej ofertę turystyczną Gminy;
 - Bliskość strategicznych ośrodków miejskich - Łodzi i Warszawy;
 - Pozyskiwanie środków na prowadzenie zajęć pozalekcyjnych;
 - Przekazywanie kolejnym pokoleniom wartości dziedzictwa kulturowego, a także kształtowanie świadomości ekologicznej;
 - Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych;
 - Wykorzystanie cennych walorów Gminy w celu jej promocji, a także rozwoju drobnej przedsiębiorczości;
 - Powstanie uzdrowiska;
 - Wykorzystanie istniejącego potencjału terenów w celach inwestycyjnych;
 - Stworzenie konkurencyjnej oferty inwestycyjnej Gminy;
 - Tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnictwa, przy równoczesnym kształceniu osób odchodzących z tego sektora;
 - Zwiększenie pomocy – nie tylko finansowej – dla osób ubogich i niepełnosprawnych;
 - Opracowanie programu pomocy i wzmacniania aktywności wśród osób starszych;
-

▪ **ZAGROŻENIA**

- Bezrobocie strukturalne;
 - Spadek szybkiego tempa wzrostu gospodarczego;
 - Brak kapitału skłonnego do inwestowania na terenach wiejskich;
 - Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS;
 - Brak środków finansowych na rozwój przedsiębiorstw;
 - Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego;
 - Duża konkurencja pomiędzy gminami w zakresie pozyskiwania środków z funduszy UE;
 - Niska opłacalność produkcji rolnej;
 - Rozpowszechniony handel produktami przez sieć Internet oraz duża dostępność produktów o niskiej jakości i cenie np. z Chin, na czym mogą tracić lokalni przedsiębiorcy;
 - Brak działalności związanej z opieką nad osobami starszymi, związanej przede wszystkim z wykształceniem umiejętności odnalezienia się w społeczeństwie, aktywizacji;
-

▪ **GŁÓWNE PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA**

- Brak dobrego połączenia z autostradą A2;
 - Brak wydzielonych terenów inwestycyjnych;
 - Brak podstawowej infrastruktury technicznej sprzyjającej powstawaniu nowych przedsiębiorstw;
 - Niewystarczające zaplecze techniczne – w szczególności sprzęt ratowniczy w jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej;
 - Niska dochodowość gospodarstw rolnych, brak miejsc pracy dla osób odchodzących z rolnictwa;
 - Bezrobocie strukturalne i długotrwałe;
 - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców Gminy, w tym w szczególności rolników;
 - Ubóstwo i brak dostatecznego wsparcia dla osób niepełnosprawnych;
 - Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców;
 - Niesprzyjające warunki dla powrotu matek na rynek pracy;
 - Zanieczyszczenie powietrza;
 - Niska świadomość ekologiczna mieszkańców;
 - Niska efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz prywatnych;
 - Brak możliwości uzyskania wykształcenia wyższego na obszarze Gminy – edukacja kończy się na poziomie gimnazjalnym;
-

3.6. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym obszarze

▪ Sfera przestrzenna

Położenie. Gmina Maków znajduje się w specyficznym miejscu na mapie Polski, nieopodal autostrady A2 i zaledwie 40 km od skrzyżowania autostrad północ – południe, które to znajduje się w Strykowie. Gmina styka się również z jednym z największych miast w województwie łódzkim – Skierniewicami. Jednak Gmina nie korzysta z tak korzystnego położenia. Powodem takiego stanu rzeczy jest utrudnione połączenie ze zjazdami z autostrady A2. Najbliższe znajdują się w Łyszkowicach i Nieborowie. Do autostrady prowadzą drogi powiatowe, które są wąskie i przebiegają przez centra miejscowości. Nie są dostosowane do dużego ruchu samochodów ciężarowych.

Brak terenów inwestycyjnych – na terenie Gminy nie istnieją wydzielone strefy funkcjonalne przeznaczone pod inwestycje. Dobrym miejscem staje się północna część Gminy, ale nie istnieje tam infrastruktura techniczna. Brakuje utwardzonej drogi, sieci technicznej, gazowej.

Na terenie Gminy rosnąć będzie liczba stanów zagrożenia, które związane mogą być z wypadkami na linii kolejowej lub drogach oraz nadzwyczajnymi stanami pogodowymi. Niestety niestabilność pogody powoduje, że coraz częściej dochodzi do silnych wiatrów, podtopień. Gmina nie posiada w tym momencie nowoczesnego sprzętu ratowniczego, który mógłby pomóc w takich przypadkach.

▪ Sfera gospodarcza:

Niski poziom dochodowości gospodarstw rolnych - w strukturze agrarnej Gminy Maków dominują małe gospodarstwa rolne. Zasoby ziemi większości gospodarstw są zbyt małe, by zapewnić wystarczający poziom dochodów. Niewielka skala produkcji ogranicza też możliwości realizowania postępu technologicznego, zarówno z powodów finansowych jak i technicznych. Innym ważnym problemem Gminy jest niski stopień specjalizacji gospodarstw rolnych, zmniejszający efektywność gospodarowania, ograniczający możliwość wdrażania wyników postępu technologicznego i tym samym zmniejszający pozycję przetargową rolników na rynku. Choć na terenie Gminy znajdują się gospodarstwa wyspecjalizowane i dobrze radzące sobie na rynku, to niestety większość z nich nie generuje wystarczających przychodów. Zmniejsza się więc liczba osób zatrudnionych w rolnictwie. Poszukują one pracy poza sektorem rolnym, dlatego tak kluczowe staje się generowanie nowych miejsc pracy poza rolnictwem.

Wykształcenie osób zatrudnionych w rolnictwie - znaczna liczba ludności Gminy Maków posiada wykształcenie podstawowe lub zawodowe, podczas gdy w miastach dominuje wykształcenie średnie i policealne. Poziom wykształcenia ogólnego i zawodowego ludności rolniczej może być czynnikiem ograniczającym proces przemian strukturalnych, postęp technologiczny w produkcji oraz wykorzystanie możliwości wsparcia.

Mała liczba małych przedsiębiorstw – na terenie Gminy znajduje się mało prywatnych firm zakładanych przez samych mieszkańców. Skłonność do przedsiębiorczości jest niska. To właśnie małe firmy prowadzone przez lokalnych przedsiębiorców są czynnikiem najszybciej generującym rozwój. Mała ilość firm to skutek niskiego poziomu wykształcenia mieszkańców, co niestety często wiąże się z biernością. Inny problem to brak kapitału i zdolności do zaciągania kredytów.

Mała liczba firm dużych – na terenie Gminy znajduje się tylko jeden duży pracodawca (Fungis). Mimo dobrego położenia, Gmina nie wykorzystuje szansy na pozyskanie nowych inwestycji. Potrzebna jest dobra infrastruktura techniczna i dobra promocja Gminy na zewnątrz.

▪ Sfera społeczna:

Ubóstwo - ubóstwo określa się jako stan, w którym jednostce czy grupie społecznej brakuje środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb, uznawanych w danej społeczności za niezbędne. Pod pojęciem „podstawowe potrzeby” kryją się poza wyżywieniem takie potrzeby jak: ubranie, mieszkanie, zachowanie zdrowia, uzyskanie wykształcenia, uczestniczenie w świadczeniach kulturalnych. Ubóstwo jest jednym z najbardziej znaczących czynników warunkujących patologię życia społecznego w sensie najbardziej dramatycznym: egzystencjalnym, instytucjonalnym i politycznym. Rozwój społeczny w ostatnich latach nie dotyczył wszystkich mieszkańców Gminy. Są tacy, którzy nie potrafią sobie z różnych przyczyn poradzić w dzisiejszym świecie. Jest to zjawisko o tyle niebezpieczne, że zwiększa dystans pomiędzy poszczególnymi warstwami społecznymi, powoduje niemożność zaspokojenia potrzeb, co często prowadzi do frustracji. Na ubóstwo w Gminie Maków składa się długotrwałe bezrobocie, niski poziom wykształcenia, typ rodziny (wielodzietność) i niskie dochody gospodarstw domowych. Głęboki wpływ bezrobocia na kształtowanie się nowej struktury społecznej, a co za tym idzie, nowej warstwy ubogich, znajduje potwierdzenie w faktach, iż przeważająca większość świadczeniobiorców pomocy społecznej to osoby będące w dezaktywacji zawodowej i zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy. Jednocześnie problem bezrobocia związany jest nierozdzielnie z brakiem stałych dochodów, podejmowania zatrudnienia za niskie wynagrodzenie lub w szarej strefie. W Gminie Maków dotyka on gospodarstwa domowe składające się z rodzin wielodzietnych i niepełnych, jak również z rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną, bądź długotrwałe chorą. Co ciekawe, w Gminie Maków ubóstwo dotyczy zarówno osób bardzo młodych, które nie są chore i posiadają zdolność do pracy, jak i osób starszych. Problemem jest brak zaradności, wykształcenia, a czasami po prostu brak chęci do pracy. Oczywiście ubóstwo dotyczy się najczęściej osób z niskimi kwalifikacjami. Występuje też problem dziedziczenia biedy, któremu Gmina Maków w kolejnych latach musi przeciwdziałać wyrównując szanse poprzez edukację i sport.

Bezrobocie – w Gminie występuje stosunkowo niski wskaźnik bezrobocia. Problemem jest natomiast czas przebywania bez pracy. Oczywistym jest, że im dłużej ludzie przebywają bez pracy, tym większe niebezpieczeństwo różnorodnych konsekwencji - nie tylko ekonomicznych, ale przede wszystkim pozamaterialnych kwestii życia rodzinnego. Bezrobocie długotrwałe powoduje zjawiska patologiczne i frustrację. Problem ze znalezieniem pracy mają osoby po 45 roku życia, bez większych kwalifikacji zawodowych. Wśród osób młodych również znajduje się grupa długotrwałe bezrobotnych, lecz często podejmują oni prace okresowe na czarno.

Niepełnosprawność i długotrwała choroba - osoby dotknięte długotrwałą chorobą, czy też osoby niepełnosprawne borykają się z wieloma problemami, a przede wszystkim z brakiem środków finansowych na leczenie oraz rehabilitację, ograniczeniem możliwości poruszania się i w konsekwencji wykluczeniem społecznym. Choć w Gminie Maków problem nie jest duży, to jednak istnieje i wymaga szczególnego potraktowania. Każdy mieszkaniec Gminy musi zostać włączony do normalnego życia. Długotrwała choroba i niepełnosprawność to czynniki, które prowadzą do pogorszenia kondycji finansowej każdej rodziny, bez względu na jej przynależność społeczno-zawodową i miejsce

zamieszkania. Sytuacja taka to z jednej strony efekt wydatków na leczenie, rehabilitację i różnego typu świadczenia będące udziałem rodzin, w których żyją osoby z ograniczoną przez chorobę sprawnością; z drugiej strony przyczyną jest ograniczenie dochodów - utrata pracy i renta inwalidzka osoby niepełnosprawnej oraz ograniczenie aktywności zawodowej i możliwości zarobkowych innych członków rodziny zobowiązanych do świadczeń opiekuńczych. Na terenie Gminy Maków dysfunkcje te są także ważnym problemem. Prócz ogólnie znanych problemów dotyczących barier architektonicznych w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej jak i w budynkach użyteczności publicznej (np. w Urzędzie Gminy brakuje windy dla niepełnosprawnych), które utrudniają a często wręcz uniemożliwiają uczestnictwo w normalnym życiu, występują także często problemy finansowe a także psychologiczne. Poważnym problemem jest brak na terenie Gminy gabinetów specjalistycznych, co wiąże się z dojazdami oraz długim okresem oczekiwania na wizytę w tych poradniach. Osoby te, pozostawione same sobie, są często zniechęcone, jak również często z powodu braku środków finansowych rezygnują z zakupu droższego leku czy też kolejnych wizyt u specjalisty.

Starzenie się społeczeństwa - jak wynika z danych demograficznych, odsetek ludzi w wieku poprodukcyjnym w Gminie Maków ciągle wzrasta. Jest to problem narastający w każdym nowoczesnym i współczesnym społeczeństwie. Niezmiernie ważne jest zachęcanie ludzi starszych do efektywnego wykorzystania czasu wolnego i aktywność zajęciowa, co postrzegane jest jako niezbędne czynniki zapobiegawczo-rehabilitacyjne w starości. Szczególnie w wieku starszym czas wolny, którego tak wiele osób ma w nadmiarze, może stać się źródłem nudy, pustki, osamotnienia i całkowitego braku zadowolenia, braku aktywności społecznej, izolacji i nieporadności życiowej. Część osób starszych utrzymuje się z niskich świadczeń emerytalnych lub rentowych i duże wydatki na leki powodują, iż nie są w stanie zabezpieczyć innych wydatków dnia codziennego. Zły stan zdrowia w połączeniu z kłopotami finansowymi nasilają problem osoby w wieku poprodukcyjnym i sędziwym. Najistotniejszymi problemami ludzi starych są więc: osamotnienie, konieczność opieki, nękające ich choroby, złe zagospodarowanie wolnego czasu. W Gminie i całym powiecie skierniewickim brak jest rozbudowanego systemu pomocy ludziom w wieku poprodukcyjnym.

4. Prognoza rozwoju gminy do roku 2030

Prognoza rozwoju jest niezwykle istotnym narzędziem w tworzeniu każdej Strategii. Pozwala w sposób trafny przygotować Gminę i jej mieszkańców na zmiany, które będą zachodzić w gospodarce i sferze społecznej za kilka, kilkadziesiąt lat. Prognoza oparta jest na danych i obserwacji zmian w Polsce i na całym świecie. Wzięto pod uwagę opinie ekspertów z takich dziedzin jak ekonomia, gospodarka, społeczeństwo. Posłużono się bazą danych Firmy Bajor Consulting, która od dawna prowadzi badania nad rozwojem lokalnym. Wiele gmin jest od lat monitorowanych w celu

uchwycenia zmian i procesów w nich postępujących. Pozwala to doskonalić metody prognostyczne. Poniżej zaprezentowano prognozę rozwoju dla Gminy Maków do roku 2030.

Maków rozwijać się będzie w sposób stabilny. Dobre położenie, bliskość Skierniewic, powodować będą, że średnia wysokość dochodów gospodarstw domowych będzie stabilnie rosła.

Liczba mieszkańców Gminy ustabilizuje się na dzisiejszym poziomie. Choć widoczny będzie odpływ ludzi młodych do większych miast wojewódzkich, to zjawisko to nie będzie miało skali z ostatnich dziesięciu lat. Maków to dobrze skomunikowana ze Skierniewicami gmina wiejska. Mieszkańcy Skierniewic coraz częściej przenosić się będą z miasta na przyległe obszary wiejskie. Atrakcyjność Gminy jest większa niż innych pobliskich. Sprawna administracja i inwestycje powodują, że jest to miejsce dobre do życia. Do roku 2030 liczba mieszkańców pozostanie z drobnymi wahaniami zbliżona do obecnej.

Stopniowo malać będzie liczba osób ubogich i pozostających pod opieką pomocy społecznej w wieku do 50 lat. Nierentowne gospodarstwa rolne zostaną zlikwidowane lub przeobrażą swoją specjalizację. Więcej osób podejmować będzie pracę w Skierniewicach i innych miastach. Gmina Maków powoli stawać się będzie "sypialnią" Skierniewic. Problemy w dalszym ciągu dotyczyć będą osób powyżej pięćdziesiątego roku życia. Problemy odczuwać będą dzisiejsi 30 – latkowie, którzy nie posiadają wykształcenia lub kwalifikacji (a takich osób w Gminie jest stosunkowo wiele). Gospodarka w Polsce stanie się bardziej innowacyjna, ale przy tym bardziej zautomatyzowana. Automatyzacja, robotyzacja spowoduje zmniejszenie zapotrzebowania na pracę ludzką. Potrzebne będą osoby o wysokich kwalifikacjach. Dzisiaj osoby w wieku 20 – 40 lat, które nie posiadają kwalifikacji zawsze znajdą okresowe zatrudnienie na budowach, w sadach i przy innych robotach. Kończąc 50 lat życia, nie będą już w stanie podejmować ciężkich robót. Pozostaną bez pracy lub ich dochody znacznie spadną. Wiązać się to będzie oczywiście z problemami w rodzinie, patologiami itp. Dlatego wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców staje się jednym z priorytetów działań Gminy już w okresie 2014 – 2022.

Rosnąć będzie również liczba osób starszych, które potrzebowały będą szczególnej opieki. Tutaj problemem jest brak systemowej opieki Państwa nad osobami starszymi. Dzisiaj pozostają one najczęściej pod opieką swoich dzieci. Jednak zmiana specyfiki pracy po roku 2020 spowoduje, że dzieci nie będą w stanie opiekować się osobami starszymi. Pracodawcy będą wymuszać efektywność. Pozostanie coraz mniej czasu na rodzinę, zabawę i opiekę nad rodzicami.

Polityka rolna Unii Europejskiej będzie wzmacniać gospodarstwa rolne i rynek przetwórczy. Dlatego też sektor ten rozwijać się będzie stabilnie. Szczególnie ważnym elementem będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i artykułów przetworzonych. Bogacące się społeczeństwo większych miast będzie zwracać coraz większą uwagę na zdrową żywność. Bardzo szybko wzrastać będzie udział w rynku artykułów przetworzonych. Społeczeństwo coraz częściej będzie kupowało spożywcze produkty gotowe. Już dzisiaj dynamika wzrostu jest duża. Rozwinięty sektor rolno – spożywczy w Gminie bardzo szybko dostosuje się do zmian na rynku. Problemem, na który należy zwrócić szczególną uwagę jest jednak brak wykształconych kadr w tym kierunku.

Lata 2020 – 2030 to rosnące problemy na rynku energii w całej Unii Europejskiej. Wahania cen na rynku mogą być znaczne i mogą destabilizować koszty działalności firm, a co za tym idzie konkurencyjność lokalnej gospodarki. Problemy z kosztami utrzymania budynków publicznych będą miały instytucje publiczne. Destabilizacja polityczna na wschodzie kontynentu skutkować będzie niepewnością co do dostaw gazu, ropy i innych surowców. Prognozuje się, że Rosja będzie podążała do rządów autorytarnych, a dostawy surowców będą mogły stanowić kartę przetargową w wielu kwestiach politycznych. Należy zatem podjąć działania zaradcze i w strategii na lata 2014 – 2022 wytyczyć kroki zmierzające do stworzenia pakietu stabilizującego koszty energii w Gminie. Tworzenie sieci dostaw gazu należy oprzeć zarówno o gaz ziemny, ale również przemysłuć budowę stacji gazu LNG, który będzie mógł być dostarczany z gazoportu w Świnoujściu. Należy również wykorzystać wszelkie dotacje zmierzające do podniesienia efektywności energetycznej budynków publicznych oraz zmobilizować mieszkańców oraz firmy do inwestycji w odnawialne źródła energii. Lata 2015 – 2025 to lata, w których bardzo silnie rozwijać się będzie rynek fotowoltaiki. Wykorzystanie słońca będzie stawało się coraz większe i bardziej efektywne.

Gmina w dalszym ciągu będzie się wyludniała. Odływ będzie stały. Liczyć się należy ze zmniejszeniem liczby osób młodych, wykształconych, które opuszczają swoją rodziną Gminę. Wykształcenie i rozwój rynku produktów rolnych spowoduje, że mieszkańcy pozostawiać będą w rodzinnych gospodarstwach. Osoby młode dostrzegą szansę rozwoju innowacyjnych form uprawy i przerobu produktów rolnych.

Wielkim wyzwaniem systemu edukacji będzie przekonanie dzieci i młodzieży do ukierunkowania swoich zainteresowań i kształcenia w zawodach technicznych, spożywczych oraz rolniczym. Również w kolejnych latach rosnać będzie liczba osób z wykształceniem ogólnym.

W kolejnych latach rosnać będą dysproporcje w edukacji. Jej poziom będzie uzależniony od zasobności finansowej rodziców. Dzieci z zamożniejszych rodzin będą uczęszczały na zajęcia dodatkowe, będą mogły studiować w innych Miastach. Dzieci osób mniej zarabiających będą mieć utrudnioną drogę do edukacji na poziomie wyższym. Utrzymanie dziecka w innym Mieście jest często trudne lub wręcz niemożliwe. Już dzisiaj widzimy spadek wsparcia państwa dla tych osób. W kolejnych latach należy więc pomyśleć o szczególnym wsparciu dla dzieci z rodzin o mniejszych dochodach.

Po roku 2025 nasz kraj może dotknąć fala kryzysu. Fundusze europejskie, które płyną do kraju w pewnym stopniu negatywnie wpływają na polską gospodarkę. Niektóre z firm uzależnione są od nich. Efektem będzie załamanie na rynku budowlanym po 2025 roku. W znacznym stopniu zmniejszy się ilość robót budowlanych, co wpłynie na lokalny rynek. W Gminie występuje duża ilość firm budowlanych. Wiele osób straci pracę. Należy więc jak najwcześniej przeciwdziałać temu zjawisku i już teraz prowadzić kursy dokształcające w innych zawodach.

Do roku 2030 rosła będzie liczba osób korzystających z usług publicznych przez Internet. Przyczynią się do tego spadające ceny transmisji danych oraz zwiększająca się świadomość mieszkańców o korzyściach płynących z załatwiania spraw przez Internet. Upowszechni się telepraca, co pozwoli mieszkańcom pracować na odległość.

Całkowicie zmieniać się będzie struktura handlu. Rosnąć będzie udział zakupów przez Internet, chociaż nie osiągnie on statusu dominującego. Zmieni się całkowicie rynek książek i czasopism, które w ponad 90% będą dystrybuowane drogą elektroniczną. Nie jest to przyszłość odległa. W Stanach Zjednoczonych już dzisiaj 90% rynku książek i czasopism to rynek internetowy. Powszechnie używane będą czytniki książek. Fakt ten pozwoli na łatwiejszy dostęp do treści. Zaginą biblioteki w formie, jaką dzisiaj znamy. Większość lektur szkolnych dla dzieci i młodzieży będzie dostępnych bezpłatnie (już są). Mimo przywiązania wielu osób do tradycyjnej formy książek, cena i dostępność zdecydują o sukcesie czytników typu Kindle. Potrzebne jest więc dostosowanie placówek szkolnych do używania przez uczniów urządzeń typu tablet.

Rekomendacje wynikające z prognozy:

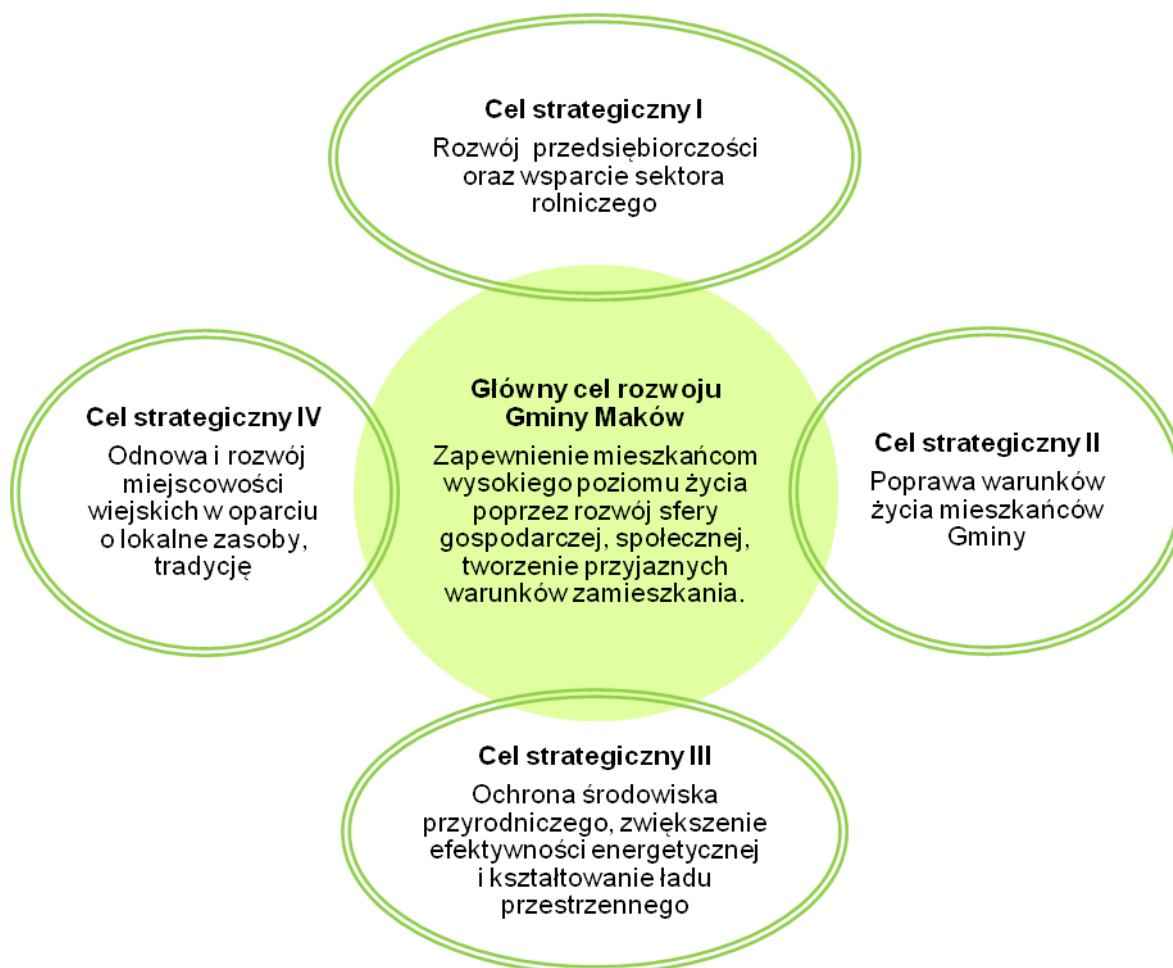
1. Należy podjąć działania zapewniające jak największą niezależność energetyczną obiektów oraz podnieść ich efektywność energetyczną;
2. Należy przeprowadzić promocję założeń efektywności energetycznej wśród mieszkańców Gminy;
3. Ważne jest promowanie przedsiębiorczości oraz podjęcie działań zmierzających do tworzenia sieci powiązań korporacyjnych pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami;
4. Konieczne będzie stopniowe unowocześnianie bazy szkolnej i bibliotek mając na uwadze zmiany jakie wprowadza społeczeństwo informacyjne;
5. Potrzebna jest promocja wykształcenia ze szczególnym naciskiem na zawody techniczne i rolnicze;
6. Wprowadzenie systemu dotowania najbardziej potrzebujących uczniów, którzy chcą kontynuować naukę;
7. Ważnym elementem jest wprowadzenie marki lokalnej, która promować będzie lokalne produkty rolne i żywnościowe.

5. Cele ogólne i szczegółowe rozwoju danego obszaru

Głównym celem rozwoju Gminy Maków jest:

Zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia poprzez rozwój sfery gospodarczej, społecznej, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania.

Cel główny przekłada się na cele strategiczne, a te na cele cząstkowe

- **Cel strategiczny I - Rozwój przedsiębiorczości oraz wsparcie sektora rolniczego** poprzez:
 - a. inwestycje w infrastrukturę techniczną (głównie infrastrukturę drogową, wodno-kanalizacyjną, uzbrojenie terenów inwestycyjnych),
 - b. kształtowanie w społeczności gminy postaw przedsiębiorczych ze szczególnym uwzględnieniem kobiet,
 - c. tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowopowstających przedsiębiorstw,
 - d. rozwój instytucji otoczenia biznesu w szczególności w oparciu o działalność Lokalnej Grupy Działania,
 - e. rozwój e-usług publicznych,
 - f. promocję terenów inwestycyjnych gminy,
 - g. dywersyfikację działalności gospodarczej opartej na rolnictwie.

Wspieranie przedsiębiorczości jest jednym z podstawowych celów Gminy. Zwiększenie liczby firm to zwiększenie ilości miejsc pracy i średnich dochodów gospodarstw domowych. Dobrze rozwinięty sektor gospodarczy sprawia, że mieszkańcy nie migrują w poszukiwaniu pracy do innych miast czy za granicę. Rozwój gospodarczy bezpośrednio wpływa na rozwój społeczny i lepsze warunki życia mieszkańców. Podstawowym czynnikiem warunkującym atrakcyjność inwestycyjną są połączenia drogowe z ciągami ponadregionalnymi oraz występowanie na danym terenie podstawowej infrastruktury technicznej. Gmina Maków znajduje się w położeniu sprzyjającym rozwojowi, w pobliżu autostrady A2. Dodatkowym autem lokalizacji jest bliskość węzła północ – południe w Strykowie oraz bliskość dużego miasta. W ramach realizowanej Strategii należy zwiększyć spójność gminnych i powiatowych ciągów drogowych z węzłami autostradowymi w Nieborowie i Łyszkowicach. Północna część Gminy to znakomite miejsce do tworzenia nowych terenów inwestycyjnych. Występuje tu rzadka, rozproszona zabudowa, a jednocześnie brak tu ograniczeń środowiskowych. Uwolnienie tych gruntów inwestycyjnych uwarunkowane jest stworzeniem ciągu drogowego i połączenia go w sprawny system z autostradą.

Innym elementem ważnym dla rozwoju przedsiębiorczości jest tworzenie podstawowej infrastruktury technicznej w postaci sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej. W miarę możliwości taka infrastruktura będzie tworzona.

Koniecznością jest również promocja lokalnej gospodarki. Lokalne firmy powinny być wsparte zintegrowanym systemem promocji Gminy. Stworzony zostanie również system pomocy przedsiębiorcom chcącym zainwestować na terenie Gminy. Nie można tu zapominać o przedsiębiorstwach już istniejących oraz o mieszkańcach, którzy są skłonni założyć własną działalność gospodarczą. We współpracy z organizacjami pozarządowymi (m.in. Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”) Gmina Maków będzie wspierać takie osoby. Uzyskają one wsparcie w postaci szkoleń, doradztwa, połączonych systemów promocji lokalnej gospodarki. Elementem nowatorskim będzie

rozwój powiązań korporacyjnych w skali gminy czy powiatu. Gmina zachęcać będzie do współpracy małych i średnich przedsiębiorców.

Gmina stworzy również zintegrowany system obsługi klientów poprzez sieć Internetową. Zarówno przedsiębiorcy, jak i zwykli mieszkańcy będą mogli załatwić wszystkie sprawy bez wychodzenia z domu. Na portalu gminnym zintegrowane mają zostać wszystkie usługi publicznej.

We współpracy z innymi organizacjami zostaną przeprowadzone działania zmierzające do wzrostu innowacyjności w gospodarstwach rolnych. Tylko takie działania uratują niektóre z nich przed marginalizacją. Zmieniająca się rzeczywistość stwarza rolnikom szansę, ale również spowoduje, że gospodarstwa małe, mało innowacyjne nie będą przynosić dochodu. Realizowane będą również programy przekwalifikowujące osoby odchodzące z rolnictwa.

▪ **Cel strategiczny II - Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy poprzez:**

- a. tworzenie innowacyjnych i efektywnych form kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym,
- b. unowocześnienie i upowszechnienie edukacji przedszkolnej,
- c. wsparcie dla grup marginalizowanych,
- d. walkę z nałogami i patologiami,
- e. ochronę zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców,

Niezmierzalnym ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój gmin jest edukacja mieszkańców. Dlatego też proces nauczania będzie unowocześniany w celu osiągnięcia jak najlepszych wyników przez uczniów. W miarę możliwości wprowadzane będą innowacyjne techniki ICT. Reorganizację przejdą biblioteki. Większość materiałów zostanie udostępnionych w wersji on-line. Dzieci (szczególnie z rodzin ubogich) będą mogły korzystać z bezpłatnych lektur szkolonych dostępnych w wersji elektronicznej. Dzieci będą zachęcane do korzystania z ćwiczeń interaktywnych w domu. Szczególny nacisk położony zostanie na umiejętność rozwiązywania problemów i pracę w grupie.

Upowszechniona zostanie edukacja przedszkolna. Z przedszkoli korzystać muszą osoby o niższym statusie majątkowym. Przedszkole zapewnia dobry start szkolny, jest to ważne zwłaszcza dla dzieci z rodzin o niższym statusie społecznym i materialnym. Dwa-trzy lata w przedszkolu mogą zniwelować braki wyniesione z domu. Najlepiej byłoby, gdyby dzieci z rodzin o niskim statusie społecznym zaczynały edukację przedszkolną już od trzeciego roku życia, wtedy zyskają najwięcej bodźców do rozwoju. Dzieci takie osiągają wyraźnie lepsze wyniki w nauce na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum.

Wdrożone zostaną programy rehabilitacyjno- sportowe dla osób ze wszystkich grup wiekowych w celu niwelowania problemu wad postawy.

Szczególną opieką Gminy zostaną objęte osoby z grup marginalizowanych, potrzebujące opieki społecznej. Dla osób bezrobotnych organizowane będą kursy dokształcające i specjalne poradnictwo zawodowe. Każda inwestycja Gminy prowadzić będzie również do wyrównania szans dla osób niepełnosprawnych.

- **Cel strategiczny III – Ochrona środowiska przyrodniczego, zwiększenie efektywności energetycznej i kształtowanie ładu przestrzennego** poprzez:
 - a. zachowanie stanu otaczającego środowiska naturalnego,
 - b. wykorzystanie walorów środowiska naturalnego dla rozwoju gminy,
 - c. poprawę jakości powietrza atmosferycznego,
 - d. poprawę efektywności energetycznej budynków publicznych i prywatnych,
 - e. dbanie o ład przestrzenny miejscowości,
 - f. poprawę zdrowotności mieszkańców,

Najważniejszym elementem strategii jest obniżenie zanieczyszczenia powietrza w Gminie Maków. We wszystkich porach roku występuje zadymienie spowodowane wykorzystaniem przez mieszkańców tradycyjnych form ogrzewania domów. Osoby korzystające z węgla zanieczyszczają środowisko naturalne. Dlatego też kontynuowana będzie pomoc w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w każdym domu w Gminie.

Wsparcie skierowane będzie na wzrost efektywności energetycznej wszystkich budynków publicznych zlokalizowanych na terenie Gminy. Również tutaj wykorzystane będą odnawialne źródła energii. Celem jest stopniowe uniezależnianie się Gminy od wahań cen energii na rynkach światowych. Część energii elektrycznej ma pochodzić z wiatru, słońca. Do roku 2022 Gmina ograniczy koszty utrzymania poszczególnych obiektów użyteczności publicznej. Realizowany program ochrony powietrza ma doprowadzić do spadku substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza oraz pośrednio prowadzić do spadku ilości zachorowań (w szczególności na choroby układu oddechowego i alergii). Czyste powietrze ma również wspomagać budowę uzdrowiska w Gminie.

W dalszym ciągu prowadzona będzie kompleksowa przebudowa i budowa systemu wodno-kanalizacyjnego. System wodociągowy zapewnić ma mieszkańcom dostęp do czystej wody oraz bezpieczeństwo jej dostaw. Prowadzone będą również działania polegające na wsparciu budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach prywatnych.

Problematyka obserwowanych zmian klimatu jest kluczowym elementem polityki Unii Europejskiej. Od kilku lat jest ona uzupełniana o zagadnienia związane m.in. z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowanie działań zapobiegawczych, mających na celu łagodzenie skutków występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych. Celem Strategii będzie poprawa zdolności do adaptacji do zmian klimatu poprzez wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu (głównie

powodzie i susze), a w przypadku ich wystąpienia - zminimalizowanie ich skutków poprzez poprawę systemowego zarządzania ryzykiem. Dlatego szczególnego wsparcia wymagał będzie system ratownictwa opartego na Ochotniczych Strażach Pożarnych.

W Gminie prowadzone będą działania chroniące środowisko naturalne w tym lasy, cieki wodne, łąki, zwierzęta. Tereny cenne będą wspierane poprzez zmniejszenie presji człowieka na nie. Dlatego konieczna jest przebudowa ciągów drogowych, chodników, miejsc parkingowych.

Warunkiem koniecznym poprawy jakości środowiska oraz zachowania krajobrazu będzie zwiększenie świadomości mieszkańców Gminy. Każdy mieszkaniec ma rozumieć dlaczego prowadzone są działania dla ochrony środowiska naturalnego i samemu współdziałać w celu ochrony własnego miejsca do życia.

- **Cel strategiczny IV – Odnowa i rozwój miejscowości wiejskich w oparciu o lokalne zasoby, tradycję** poprzez:
 - a. odnowę dziedzictwa kulturowego gminy,
 - b. włączenie mieszkańców w procesy rozwojowe,
 - c. promocję lokalnych zasobów,
 - d. podjęcie działań na rzecz podniesienia świadomości kulturalnej mieszkańców,
 - e. podniesienie jakości życia mieszkańców,
 - f. promowanie tworzenia organizacji pozarządowych i innych zrzeszeń mających na celu odnowę miejscowości.

Gmina w latach 2014 – 2022 kontynuowała będzie program odnowy wsi. Jest to niezwykle ważny element jej rozwoju, ponieważ przewiduje aktywizację mieszkańców w celu włączenia ich w planowanie rozwoju własnych miejscowości. Mieszkańcom pozostawiono możliwość decydowania o przestrzeni, programach. Pomysły i kreatywność mieszkańców ma być wspierana i wykorzystywana w celu realizacji celów Strategii. Odnowa wsi polegać będzie na kształtowaniu przestrzeni miejscowości wiejskich. Każda wieś w Gminie ma być miejscem przyjaznym i dobrym do życia. Chodniki, place zabaw, boiska, siłownie, kwietniki mają tworzyć spójny wyraz każdej miejscowości. Ważne jest jednocześnie odniesienie do lokalnych tradycji, obrzędów. Odnowa wsi to również dbałość o małe kapliczki, zabytkowe kościoły, zagrody. Świadczą one o wielowiekowej historii każdej z miejscowości. W procesie odnowy wsi nie może zabraknąć dzieci i młodzieży. Starsi mieszkańcy muszą przekazać tradycje i zwyczaje najmłodszym mieszkańcom Gminy. Dzieci i młodzież również powinny być aktywnie włączane w kreowanie własnej przestrzeni do zabawy czy rekreacji. Tym samym staną się odpowiedzialne za własny plac zabaw czy boisko.

Gmina kreować będzie również powstawanie i działalność małych organizacji w miejscowościach. Organizacje te mogą korzystać ze środków zewnętrznych i wspierać małe społeczności. Koło Gospodyń Wiejskich może przecież urządzić pokaz swoich dań, a organizacja rodziców za środki

UE zorganizować kursy języków obcych. Dlatego w ramach realizacji Strategii przewiduje się akcje promujące postawy oddolne mieszkańców i pomoc im w założeniu organizacji. W takich działach Gmina musi współdziałać ze Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”, która w swoich statutowych obowiązkach ma m.in. pomoc w tworzeniu nowych organizacji.

W ramach celu realizowane będą również projekty polegające na remoncie zabytkowych kościołów. Realizacja tych celów wspierana będzie przez środki Unii Europejskiej. Pracownicy Gminy pomogą duchownym w przygotowaniu wniosków o dotację.

Lokalna tradycja, obrzędy, potrawy, tańce będą promowane poprzez wzmacnianie unikalnej marki regionu jakim jest „Maków”. W ostatnich latach przeprowadzono szereg akcji promocyjnych, które będą kontynuowane. Należy jednak skoordynować działania promocyjne prowadzone przez Gminę z działaniami powiatu i województwa. Do odbiorców powinien zostać skierowany jasny i czytelny przekaz.

6. Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze

Zadania zmierzające do poprawy sytuacji na danym obszarze wymieniono w podrozdziałach poniżej. Opis zadań znajduje się w rozdziale 7. Realizacja zadań.

6.1. Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru

- Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu

6.2. Zmiany w sposobie użytkowania terenu

- Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków
- Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie
- Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie
- Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków
- Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

6.3. Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury

- Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu
- Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych
- Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków
- Wymiana oświetlenia ulicznego na LED
- Zakup samochodów ratowniczo- gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków
- E - urząd
- Rewitalizacja terenów powojсковych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska
- Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Maków poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i użyteczności publicznej
- Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
- „Nowoczesna szkoła”
- Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków
- Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym

6.4. Poprawa stanu środowiska

- Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Maków poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i użyteczności publicznej
- Wymiana oświetlenia ulicznego na LED
- Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków
- Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków
- Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
- Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni
- Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym

6.5. Poprawa stanu środowiska kulturowego

- Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie
- Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie
- Remont sakralnych obiektów zabytkowych
- Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska
- Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków
- Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków
- E – urząd
- „Nowoczesna szkoła”
- Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków
- Rewitalizacja terenów powojсковych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu

6.6. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców

- Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie
- Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska
- Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków
- Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków
- Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków
- Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
- Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni
- E – urząd
- „Nowoczesna szkoła”
- Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków
- Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu
- Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych
- Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków
- Ochrona środowiska naturalnego Gminy Maków poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i użyteczności publicznej
- Wymiana oświetlenia ulicznego na LED
- Remont sakralnych obiektów zabytkowych
- Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym
- Rewitalizacja terenów powojсковych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu

7. Realizacja zadań

7.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2014 – 2022

Nazwa projektu
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu
Opis projektu
Projekt ma na celu uwolnienie terenów inwestycyjnych oraz rozwój przedsiębiorczości w północnej części Gminy. Północna część Gminy położona jest równolegle do autostrady A2, lecz nie posiada z nią bezpośredniego połączenia. Jednocześnie tereny w północnej części Gminy charakteryzują się niskim potencjałem krajobrazowym i środowiskowym. Niskie zagęszczenie zabudowy powoduje, że tereny te są doskonałym miejscem do lokowania przedsiębiorstw. Już teraz w Woli Makowskiej zlokalizowany jest jeden z największych zakładów w powiecie skierniewickim – Fungis. Przeprowadzenie ciągu drogowego od Skierniewic do zjazdu autostradowego w Łyszkowicach i udrożnienie ruchu na tych odcinkach pozwoli zbudować atrakcyjną strefę inwestycyjną z doskonałym połączeniem do sieci dróg TEN-T (autostradą A2). Projekt wymaga zawiązania partnerstwa z powiatem skierniewickim i łowickim.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to 25 mln PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu Wkład EFRR – 21 250 000,00 PLN Wkład własny Gminy Maków – 3 750 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2019.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt pozwoli zwiększyć liczbę przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy Maków. Atrakcyjne tereny inwestycyjne przyciągnąć mają przedsiębiorstwa oparte o nowe technologie, co pozwoli na stały rozwój Gminy. Nowe przedsiębiorstwa to zwiększenie liczby miejsc pracy oraz wzrost średnich dochodów ludności. Nastąpi wzrost cen gruntów w całej Gminie. Udrożnione zostaną ciągi drogowe pomiędzy Miastem Skierniewice a węzłem autostradowym w Łyszkowicach. Pojazdy ominą silnie zabudowaną część Gminy (Maków, Pszczonów). Wykorzystane zostaną tereny mało atrakcyjne pod względem gospodarczym i przyrodniczym.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy
- spadek bezrobocia
- wzrost cen działek na terenie gminy
- wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych
- większa ilość innowacji

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Budowa silnej marki „Maków” – aby przyciągnąć inwestorów niezbędne są działania zmierzające do budowy silnej marki „Maków”. Nowe tereny należy promować w kraju i za granicą. Niezbędne staje się określenie segmentu przedsiębiorstw chętnych do inwestycji w Makowie. Projekt może być zrealizowany ze środków EFRR.
2. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w północnej części gminy – realizacja projektu jest uzależniona od zapotrzebowania na daną infrastrukturę. Niezwykle ważne wydaje się uzbrojenie w gaz. Jednak projekt taki może być zrealizowany przez podmioty zewnętrzne.
3. Kursy doszkalające dla mieszkańców gminy – planuje się organizację szkoleń doszkalających dla mieszkańców gminy. Projekty takie mają skupiać się na umiejętnościach opartych o specjalizacje gminy. Szkolenia mają promować małą przedsiębiorczość oraz innowacyjność.
4. Tworzenie korporacyjnych powiązań sieciowych – w przypadku zapotrzebowania gmina przeprowadzi projekt polegający na tworzeniu powiązań pomiędzy przedsiębiorcami z gminy Maków. W razie potrzeby projekt będzie poszerzony o przedsiębiorców z innych gmin powiatu. Przedsiębiorcy mają spotykać się ze sobą i szukać powiązań opartych o innowacje, np. spotkanie producenta drzwi z lokalnym elektrykiem może przynieść ciekawe pomysły - światła LED można użyć jako podświetlenie szyby drzwi, powstanie ciekawy produkt, który będzie można opatentować. Takie powiązania są świadomie tworzone przez samorządy w innych krajach europejskich i prowadzą do powstania ciekawych rozwiązań i rozwoju lokalnych przedsiębiorstw. Projekt może być zrealizowany ze środków EFRR i EFS.

Nazwa projektu

Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych

Opis projektu

Projekt pomoże uwolnić grunty inwestycyjne oraz stworzy warunki do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Projekt ma przyczynić się do zachowania spójności społecznej i gospodarczej Gminy Maków. W tym momencie rozwój przedsiębiorczości uzależniony jest od dostępności podstawowej infrastruktury. Firmy rozwijają się tam, gdzie istnieją dobre połączenia drogowe. Dlatego też część mieszkańców nie jest w stanie rozwijać własnych pomysłów i prowadzić działalności gospodarczej. Utrudniony jest również rozwój jednej z inteligentnych specjalizacji

regionu – ogrodnictwa i sadownictwa. Trudno prowadzić działalność na gruntach niedostępnych komunikacyjnie.

Wytypowane zostaną drogi do przebudowy. Przebudowa wiązać się będzie ze zwiększeniem bezpieczeństwa na tych ciągach komunikacyjnych, ponieważ wg prognoz ruch pojazdów wszelkiego typu na terenie Gminy będzie się zwiększał.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 6 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu

Wkład EFRR – 5 100 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 900 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2019.

Wpływ na realizację Strategii

Zwiększona zostanie spójność społeczno-gospodarcza Gminy Maków. Poszczególne tereny Gminy rozwijać się mają równomiernie, a mieszkańcy muszą mieć równy dostęp do podstawowej infrastruktury społecznej. Projekt pozwoli zwiększyć liczbę przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Gminy Maków. Nowe przedsiębiorstwa generują nowe miejsca pracy oraz wzrost średnich dochodów ludności. Nastąpi wzrost cen gruntów w całej Gminie.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy
- spadek bezrobocia
- wzrost cen działek na terenie gminy
- wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu konieczna jest realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR i EFS:

1. Kursy doszkalające dla mieszkańców gminy – planuje się organizację szkoleń podnoszących kwalifikacje dla mieszkańców Gminy. Projekty takie mają skupiać się na umiejętnościach opartych o specjalizacje Gminy. Szkolenia mają promować małą przedsiębiorczość oraz innowacyjność.
2. Tworzenie korporacyjnych powiązań sieciowych – w przypadku zapotrzebowania Gmina przeprowadzi projekt polegający na tworzeniu powiązań pomiędzy przedsiębiorcami z gminy Maków.

Nazwa projektu

Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków

Opis projektu

Projekt polega na budowie miejsc postojowych na terenie Gminy. W tym momencie widoczne są braki w tym zakresie, co powoduje degradację poboczy dróg i lokalnej roślinności. Projekt ma przyczynić się do ochrony unikalnego środowiska naturalnego. Parkowanie na terenach nieprzystosowanych prowadzi do nadmiernej ingerencji w ekosystem. Kierowcy wykorzystują łąki, pobocza, trawniki aby zaparkować pojazd. Szczególnie w miejscach uczęszczanych (tereny użyteczności publicznej, centra miejscowości) muszą zostać stworzone nowe miejsca parkingowe. Prowadzić to będzie również do wzrostu bezpieczeństwa na drogach publicznych.

Projekt ten uważa się za kluczowy w procesie odnowy poszczególnych miejscowości gminy.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z PROW w wysokości 75% kosztów projektu

Wkład EFRR – 750 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 250 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2015 – 2018.

Wpływ na realizację Strategii

Zwiększy się jakość infrastruktury społecznej w poszczególnych miejscowościach Gminy. Znacznie poprawi się estetyka miejscowości, co może przełożyć się na rozwój funkcji gospodarczych. Zagospodarowanie poszczególnych miejscowości wpłynie na ich spójne wykorzystanie. Odnowa miejscowości zwiększy również bezpieczeństwo na drogach publicznych (chodzi zarówno o pieszych jak i o kierowców).

Realizacja projektu wpłynie pozytywnie na ochronę środowiska naturalnego Gminy. Ruch kołowy i pieszy zostaną uporządkowane. Chronione będą obszary, gdzie dochodziło do niekontrolowanej presji człowieka (dzikie parkingi).

Wskaźniki osiągnięcia celów

- wzrost atrakcyjności poszczególnych miejscowości
- wzrost liczby przedsiębiorstw w centrach miejscowości
- poprawa jakości życia mieszkańców
- ochrona środowiska naturalnego gminy

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu pomocna będzie realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR, EFS, PROW:

1. Małe projekty realizowane w ramach działania LEADER – zgodne ze Strategią Rozwoju LGD „Gniazdo” zmierzające do kompleksowej odnowy miejscowości wiejskich w Gminie Maków.
2. Poprawa efektywności energetycznej Gminy poprzez wymianę oświetlenia ulicznego na energooszczędne – projekt będzie realizowany ze środków EFRR i ma przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa na drogach publicznych oraz zwiększenia atrakcyjności

społeczno-gospodarczej Gminy.

Nazwa projektu

Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie

Opis projektu

Obiekt w Makowie ma zapewnić zaspokojenie potrzeb mieszkańców Gminy, turystów, uczniów gimnazjum i okolicznych szkół, klubów sportowych, kółek teatralnych itp. w zakresie kultury i rekreacji. Ma on służyć także do organizowania różnego rodzaju konkursów, wystaw, zajęć teatralnych, sportowych, plastycznych. Obiekt z łącznikiem do budynku gimnazjum zlokalizowany będzie na działce nr. ewid 595/2 o powierzchni całkowitej 2497 m² w Makowie przy ulicy Akacyjowej. Na owej działce znajdują się: gimnazjum, boisko sportowe wraz z zapleczem oraz miejsca postojowe obsługujące istniejące obiekty oraz mające obsługiwać w przyszłości w/w halę.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 7 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu

Wkład EFRR – 5 950 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 1 050 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2018.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt pozwoli przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym. Chodzi w szczególności o zmniejszenie ilości przypadków problemów ze statyką ciała. Wykorzystanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież przyczyni się również do wzrostu poziomu edukacji w okresie długoterminowym. Jak wykazała diagnoza stanu Gminy, rosnącym problemem staje się wykorzystanie czasu wolnego przez te grupy mieszkańców. O ile w miesiącach ciepłych można korzystać z otwartych boisk i innej infrastruktury, to w okresach zimnych lub deszczowych odczuwalny jest brak atrakcyjnej infrastruktury rekreacyjno-sportowej. W obiekcie organizowane będą liczne zajęcia sportowe oraz kulturalne.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców
- odnowa kultury lokalnej
- poprawa wizerunku gminy
- poprawa jakości życia mieszkańców
- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu niezbędna będzie realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR, EFS, PROW:

1. Profilaktyka statyki ciała – planowana jest realizacja w ramach EFS projektu, którego celem będzie poprawa zdrowia mieszkańców Gminy. Projekt przewiduje organizację zajęć sportowo-rekreacyjnych. Grupę docelową stanowić będą zarówno osoby młodsze

jak i starsze. Promocja zdrowego trybu życia pozwoli na realizację celów Strategii Rozwoju Gminy Maków.

2. Badania profilaktyczne – przewiduje się stałe projekty z zakresu profilaktyki zdrowia. Badania mammograficzne, dentystyczne, czy kręgosłupa mają pomóc w utrzymaniu zdrowia mieszkańców. Dzięki takim działaniom zwiększy się liczba osób zdolnych do pracy.
3. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca. Planuje się również realizację projektów skierowanych na dalszy rozwój orkiestry makowskiej i grupy parady.

Nazwa projektu

Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie

Opis projektu

W Gminie funkcjonują boiska sportowe, jednak odczuwalne są braki w tejże infrastrukturze. Potrzebna jest bardziej profesjonalna przestrzeń publiczna do uprawiania sportu. W związku z powyższym planuje się budowę boiska z bieżnią i widownią przy Gimnazjum w Makowie. Sport ma się stać popularny i powszechny wśród osób w różnym wieku. Boisko posłuży również organizacji imprez o charakterze kulturalnym.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR lub PROW, w wysokości do 85% kosztów projektu

Wkład EFRR (lub PROW) – 850 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 150 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016– 2018.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt upowszechni w gminie sport i rekreację, tak aby stały się one zabawą i formą spędzenia wolnego czasu dla wszystkich mieszkańców. Projekt wpłynie więc na zwiększenie się liczby osób na co dzień uprawiających sport, tym samym poprawie ulegnie jakość zdrowia mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców
- odnowa kultury lokalnej
- poprawa wizerunku gminy
- poprawa jakości życia mieszkańców
- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu niezbędna będzie realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR, EFS, PROW:

1. Profilaktyka statyki ciała – planowana jest realizacja w ramach EFS projektu, którego celem będzie poprawa zdrowia mieszkańców Gminy. Projekt przewiduje organizację zajęć

sportowo-rekreacyjnych. Grupą docelową projektu będą zarówno osoby młodsze jak i starsze. Promocja zdrowego trybu życia pozwoli na realizację celów Strategii Rozwoju Gminy Maków.

2. Badania profilaktyczne – przewiduje się stałe projekty z zakresu profilaktyki zdrowia. Badania mammograficzne, dentystyczne, kręgosłupa mają pomóc w utrzymaniu dobrego stanu zdrowia. W konsekwencji zwiększy się liczba osób zdolnych do pracy.
3. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca. Planuje się również realizację projektów skierowanych na rozwój orkiestry makowskiej i grupy parady.

Nazwa projektu

Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska

Opis projektu

W poszczególnych miejscowościach Gminy również brakuje przestrzeni publicznej przeznaczonej na uprawianie sportu i rekreację. Dlatego planuje się odnowę przestrzeni w celu utworzenia boisk przy szkołach.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR lub PROW w wysokości do 85% kosztów projektu

Wkład EFRR (lub PROW) – 850 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 150 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2022.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt upowszechni w Gminie sport i rekreację. Mają one się stać zabawą i formą spędzenia wolnego czasu dla wszystkich mieszkańców. Projekt wpłynie więc na zwiększenie się liczby osób na co dzień uprawiających sport, dzięki czemu poprawie ulegnie jakość zdrowia mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców
- odnowa kultury lokalnej
- poprawa wizerunku gminy
- poprawa jakości życia mieszkańców
- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu niezbędna będzie realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR, EFS, PROW:

1. Profilaktyka statyki ciała – planowana jest realizacja w ramach EFS projektu, którego celem będzie poprawa zdrowia mieszkańców Gminy. Projekt przewiduje organizację zajęć sportowo-rekreacyjnych. Grupą docelową projektu będą zarówno osoby młodsze

jak i starsze. Promocja zdrowego trybu życia pozwoli na realizację celów Strategii Rozwoju Gminy Maków.

2. Badania profilaktyczne – przewiduje się stałe projekty z zakresu profilaktyki zdrowia. Badania mammograficzne, dentystyczne, kręgosłupa mają pomóc w utrzymaniu zdrowia. Tym samym zwiększy się liczba osób zdolnych do pracy.
3. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i EFS – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca. Planuje się również realizację projektów skierowanych na rozwój orkiestry makowskiej.

Nazwa projektu

Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków

Opis projektu

Siłownie zewnętrzne przeznaczone są dla wszystkich – niezależnie od wieku, płci, czy wykonywanego zawodu. Siłownie zewnętrzne mają ten atut, że można na nich ćwiczyć na dworze, oddychać świeżym powietrzem, dodatkowo – wstęp do takiej siłowni jest bezpłatny, w związku z czym korzyści z ich powstania może odnosić każdy mieszkaniec Gminy. Siłownie takie mają wtopić się w otoczenie miejscowości Gminy Maków.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 500 tys. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z PROW w wysokości 75% kosztów projektu

Wkład EFRR – 375 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 125 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2022.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt pozwoli przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym. Chodzi w szczególności o zmniejszenie ilości przypadków problemów ze statyką ciała. Wykorzystanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież w sposób aktywny, korzystny dla ich zdrowia przyczyni się również do wzrostu poziomu edukacji w okresie długoterminowym. Projekt pozwoli wszystkim mieszkańcom korzystać z bezpłatnych siłowni. Dostęp do nich będą mieć również starsi mieszkańcy Gminy. Dla części z nich będzie to możliwość poprawienia kondycji fizycznej, wzmocnienia mięśni i zwiększenia wydolności organizmu. Dla innych siłownie będą miejscem spotkań czy spacerów z dziećmi, wnukami. Siłownie mogą stać się kolejnymi miejscami w Gminie, gdzie będą nawiązywane znajomości oraz wzmacniane więzi społeczne.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości zachorowalności mieszkańców
- poprawa wizerunku gminy
- poprawa jakości życia mieszkańców
- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

Aby osiągnąć cele projektu niezbędna będzie realizacja projektów komplementarnych realizowanych m.in. ze środków EFRR, EFS, PROW:

1. Profilaktyka statyki ciała – planowana jest realizacja w ramach EFS projektu, którego celem będzie poprawa zdrowia mieszkańców Gminy.
2. Badania profilaktyczne – przewiduje się stałe projekty z zakresu profilaktyki zdrowia.
3. Projekty kulturalne w ramach osi LEADER i RPO – projekty będą miały na celu kultywowanie lokalnej tradycji i kultury. Planowane są zajęcia uczące lokalnego rękodzieła, sztuki kulinarnej, tańca.

Nazwa projektu

Ochrona środowiska naturalnego Gminy Maków poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach prywatnych i użyteczności publicznej

Opis projektu

W poprzednich latach z pomocą środków EFRR na budynkach prywatnych założono 460 sztuk instalacji kolektorów słonecznych. Pozwoliło to chronić środowisko naturalne Gminy poprzez zmniejszenie emisji ilości substancji niebezpiecznych do powietrza. Jednak, jak stwierdzono w diagnozie, problem smogu w dalszym ciągu występuje na terenach silnie zurbanizowanych. Mała wiedza o wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii spowodowała, że większość mieszkańców nie skorzystała z możliwości udziału w projekcie. Dzisiaj świadomość społeczeństwa Gminy wzrosła, mieszkańcy sami zgłaszają chęć udziału w projektach unijnych. Planowane są więc dalsze inwestycje, które wykorzystywałyby odnawialne źródła energii.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 8 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 6 800 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 1 200 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2015 – 2020.

Wpływ na realizację Strategii

Dzięki realizacji projektu zmniejszy się w znacznym stopniu zanieczyszczenie powietrza. Spadnie ilość substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza. Ochronie podlegać będzie środowisko naturalne Gminy. Spadną również koszty utrzymania budynków.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza
- poprawa zdrowotności mieszkańców
- spadek kosztów utrzymania budynków

Projekty uzupełniające

1. Działania promujące efektywność energetyczną oraz odnawialne źródła energii – planuje się realizację działań promocyjnych, które finansowane będą z EFS, środków krajowych.

Będą one miały na celu promowanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców. Szczególny nacisk położony zostanie na promowanie efektywności energetycznej w budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach.

Nazwa projektu

Wymiana oświetlenia ulicznego na LED

Opis projektu

Planuje się wymianę punktów oświetleniowych na terenie Gminy na obudowy oparte na technologii LED. W miarę potrzeb planowane jest oświetlenie dodatkowych odcinków dróg na terenie Gminy Maków. Jeśli będzie miało to uzasadnienie ekonomiczne, część punktów świetlnych będzie zasilanych ogniwami fotowoltaicznymi lub małymi turbinami wiatrowymi. Instalacja poszczególnych rozwiązań uzależniona będzie od analiz przeprowadzonych na poziomie tworzenia studium wykonalności.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 500 tys. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 425 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 75 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2015 – 2017.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt ma na celu racjonalizację gospodarki zasobami na terenie Gminy. Efektywność energetyczna ma doprowadzić do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej i stopniową dywersyfikację źródeł energii. Projekt wymiennie wpłynie na bezpieczeństwo mieszkańców Gminy. Dzięki technologii fotowoltaicznej oraz LED istnieje możliwość posadowienia punktów świetlnych w lokalizacjach, w których nie było to dotychczas możliwe.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza
- poprawa bezpieczeństwa
- poprawa zdrowotności mieszkańców

Projekty uzupełniające

1. Działania promujące efektywność energetyczną oraz odnawialne źródła energii – planuje się realizację działań promocyjnych, które finansowane będą z EFS, środków krajowych. Będą one miały na celu promowanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców. Szczególny nacisk położony zostanie na promowanie efektywności energetycznej w budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach.

Nazwa projektu

Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków

Opis projektu

Niezwyczajnie ważnym elementem rozwoju Gminy jest zapewnienie efektywności energetycznej we wszystkich obiektach użyteczności publicznej. Dlatego planowana jest termomodernizacja m.in. szkoły na terenie Gminy Maków, przedszkola, ośrodka zdrowia w Pszczonowie,. Pozwoli to na znaczną oszczędność środków niezbędnych do utrzymania tych obiektów. Poprawa efektywności energetycznej przyczyni się do spadku ilości substancji niebezpiecznych emitowanych do powietrza. Planowane jest również wprowadzenie rozwiązań mających zoptymalizować zużycie energii (m.in. instalacja nowych źródeł ciepła, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii).

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 3 mln. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 2 550 000 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 450 000 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2015 – 2019.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt ma na celu racjonalizację gospodarki zasobami na terenie Gminy. Efektywność energetyczna ma doprowadzić do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej i stopniową dywersyfikację źródeł energii.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- spadek ilości substancji niebezpiecznych uwalnianych do powietrza,
- poprawa bezpieczeństwa,
- poprawa zdrowotności mieszkańców,

Projekty uzupełniające

1. Działania promujące efektywność energetyczną oraz odnawialne źródła energii – planuje się realizację działań promocyjnych, które finansowane będą z EFS, środków krajowych. Będą one miały na celu promowanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców. Szczególny nacisk położony zostanie na promowanie efektywności energetycznej w budynkach prywatnych i przedsiębiorstwach.

Nazwa projektu

Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków

Opis projektu

Lata 2014 – 2022 to wzrost zagrożeń dla środowiska naturalnego na terenie Gminy. Rozwój stref inwestycyjnych spowoduje zwiększanie się ruchu pojazdów ciężarowych. Zwiększą się również przewozy towarów linią kolejową przebiegającą przez teren Gminy. Jednostki OSP z terenu Gminy nie posiadają w tym momencie sprzętu, który w sposób efektywny mógłby zapewnić bezpieczeństwo w stanach zagrożenia. Zwiększa się również ilość niebezpiecznych i nagłych sytuacji pogodowych, które zagrażają bezpieczeństwu mieszkańców. Akcje ratownicze i usuwanie skutków katastrof pogodowych muszą być prowadzone wyspecjalizowanym sprzętem.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 2 mln. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 1 700 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 300 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2020.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt ma zapewnić wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy oraz użytkowników dróg lokalnych. Obniży się poziom niebezpieczeństwa dla środowiska naturalnego Gminy.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa bezpieczeństwa mieszkańców
- poprawa bezpieczeństwa środowiska naturalnego

Projekty uzupełniające

1. Planuje się realizację programów dla dzieci i młodzieży promujących bezpieczeństwo. Programy takie mogą być prowadzone przez organizacje pozarządowe, służby publiczne oraz OSP.

Nazwa projektu

Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków

Opis projektu

Planuje się dalsze prace nad usuwaniem azbestowych pokryć dachowych z terenu Gminy.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN.

Planuje się pozyskiwanie środków zewnętrznych ze źródeł krajowych.

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2014 – 2022.

Wpływ na realizację Strategii

Usuwanie azbestu jest ważnym elementem rozwoju Gminy wpływającym na jakość środowiska naturalnego oraz jakość życia mieszkańców.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa bezpieczeństwa środowiska naturalnego,

Projekty uzupełniające

1. Planuje się organizację działań uświadamiających konieczność usuwania azbestu z dachów budynków prywatnych.

Nazwa projektu

Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

Opis projektu

Planuje się budowę nowych przydomowych oczyszczalni ścieków z pomocą środków Unii Europejskiej. Wsparcie na tego typu inwestycje będzie kierowane dla mieszkańców obszarów,

gdzie budowa kanalizacji zbiorczej jest niemożliwa lub nieuzasadniona pod kątem ekonomicznym czy technicznym.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 2 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR (lub PROW) w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 1 700 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 300 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2022.

Wpływ na realizację Strategii

Gospodarka wodno-ściekowa jest niezwykle ważnym elementem zapewnienia wszystkim mieszkańcom dostępu do podstawowych usług. Budowa przydomowych oczyszczalni ma znaczny wpływ na jakość życia i przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego całej Gminy. Projekt wpłynie również na ochronę środowiska naturalnego.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości środowiska naturalnego
- poprawa jakości zamieszkania
- wzrost liczby nowych mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

1. Planuje się organizację działań uświadamiających konieczność prawidłowego zagospodarowania nieczystości i wpływu programu na środowisko naturalne.

Nazwa projektu

Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni

Opis projektu

Planuje się remont stacji uzdatniania wody, co zapewni ciągłość dostaw wody na terenie Gminy. Ważnym elementem projektu jest zapewnienie mieszkańcom dobrej jakości wody użytkowej. Planuje się remont stacji w Słomkowie, Woli Makowskiej oraz w Dąbrowicach oraz przeglądy i renowację wszystkich studni.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 2 mln. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR (lub PROW) w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 1 700 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 300 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2020.

Wpływ na realizację Strategii

Rozwój stref inwestycyjnych oraz poprawa jakości życia mieszkańców nie mogą odbywać się bez podstawowych inwestycji w infrastrukturę wodną. Zwiększy się bezpieczeństwo dostaw wody oraz

wzrośnie jakość podstawowych usług świadczonych dla mieszkańców Gminy Maków.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości środowiska naturalnego
- poprawa jakości zamieszkania
- rozwój przedsiębiorczości
- wzrost jakości wody pitnej
- wzrost liczby nowych mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

Nie planuje się w tym zakresie działań uzupełniających.

Nazwa projektu

E - urząd

Opis projektu

Obecny rozwój cywilizacyjny wymusza wykorzystanie w coraz większym stopniu narzędzi ICT w przestrzeni publicznej i prywatnej. Dużego znaczenia nabiera zwłaszcza wykorzystanie nowoczesnych dróg przekazu informacji w świadczeniu usług. W związku z tym planuje się integrację usług publicznych na platformie dostępnej on-line. Większość spraw mieszkańcy Gminy Maków będą mogli załatwić w domu bez konieczności dojazdu do Urzędu Gminy.

Internetowa platforma gminna będzie również obejmowała szkoły, przedszkola. Rodzice będą mogli kontrolować postępy dzieci w nauce, dowiadywać się o organizowanych imprezach oraz zajęciach pozalekcyjnych.

W ramach projektu planuje się również stworzenie specjalnej sali, w której mieszkańcy będą mogli skorzystać ze wszystkich usług świadczonych drogą elektroniczną. W sali przeszkoleni pracownicy gminy udzielać będą wskazówek co do funkcjonowania systemu.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 1 mln. PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 850 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 150 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2016 – 2017.

Wpływ na realizację Strategii

Efektom wdrażania nowoczesnych technologii jest likwidacja nierówności w dostępie do informacji. Upowszechnienie systemów informatycznych pozwoli na szybką i sprawną wymianę danych pomiędzy różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, co w znacznym stopniu poprawi efektywność zarządzania.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości świadczenia usług publicznych,

Projekty uzupełniające

1. Szkolenia dla mieszkańców Gminy z zakresu wykorzystania technologii ICT – planuje się organizację szkoleń dla mieszkańców Gminy. Dostępność do platformy jest uzależniona od chęci i umiejętności mieszkańców. Głównie mieszkańcy starsi obawiają się użycia nowych technologii. Projekt ma pokazać, że jest to łatwe i ułatwia życie oraz pracę. Planuje się sfinansowanie projektu ze środków EFS.
2. „Nowoczesna szkoła” – opis poniżej

Nazwa projektu
„Nowoczesna szkoła”
Opis projektu
Powstające zasoby multimedialne wymuszają wdrożenie nowoczesnej technologii pozwalającej na szybki i sprawny ich przekaz. Równie istotne są wciąż zmieniające się standardy gromadzenia zasobów multimedialnych. Do wsparcia technologii informacyjno-komunikacyjnych zobowiązuje nas również Komisja Europejska, która rozwój TIK uważa za ogromny bodziec do wzrostu gospodarczego, innowacji i wydajności w zakresie wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Dzięki np. e-usługom wrasta jakość edukacji oraz stopień wyrównania szans ludzi mieszkających na obszarach wiejskich, dzięki czemu będą oni mogli mieć taki sam dostęp do informacji oraz materiałów edukacyjnych, jak mieszkańcy dużych miast. Wyrównywane są także szanse osób niepełnosprawnych. Finalnym efektem wdrażania nowoczesnych technologii jest likwidacja nierówności w dostępie do informacji. Planuje się wprowadzenie do powszechnego użytku urządzeń typu tablet przez uczniów i nauczycieli. Całościowa informatyzacja szkół to wprowadzenie banków pamięci oraz sieci bezprzewodowych.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 2 mln. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 1 700 000,00 PLN Wkład własny Gminy Maków – 300 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2018.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt przyczyni się do zwiększenia dostępu do większej ilości zasobów publicznych oraz zwiększenia zakresu informacji udostępnianych uczniom w technologii cyfrowej. Możliwe będzie szersze wykorzystanie cyfrowych zasobów w obszarze kultury, turystyki, nauki, a także w procesach edukacyjnych z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych. Zwiększy się jakość edukacji co wpłynie wymiennie na podwyższenie się ogólnego poziomu wykształcenia mieszkańców w długim okresie czasu.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości świadczenia usług publicznych

- podwyższenie poziomu wykształcenia mieszkańców

Projekty uzupełniające

1. Zajęcia informatyczne dla dzieci – planuje się przeprowadzenie szeregu projektów z użyciem narzędzi TIK w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Nazwa projektu

Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków

Opis projektu

W tym momencie na terenie Gminy znajduje się jedna placówka przedszkolna. To za mało biorąc pod uwagę potrzeby mieszkańców oraz tendencje rozwojowe. Coraz więcej kobiet jest zmuszonych do podjęcia pracy. Nie mogą pozwolić sobie na opiekę nad dzieckiem. Przebywanie w domu bardzo często powoduje utratę pracy lub utratę posiadanych umiejętności zawodowych. Dlatego realizacja projektu stworzenia przedszkola ze żłobkiem jest niezbędna.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 2 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 1 700 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 300 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2018 – 2020.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt wpłynie na poprawę jakości zamieszkania w Gminie, stworzy warunki do pracy oraz rozwoju kobietom po urodzeniu dziecka. Przełoży się to na wzrost umiejętności kobiet i rozwój lokalnej gospodarki. Jednocześnie nastąpi poprawa jakości wykształcenia dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych, które pozytywnie wpływają na rozwój dzieci.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- poprawa jakości świadczenia usług publicznych
- podwyższenie poziomu wykształcenia mieszkańców
- spadek bezrobocia wśród matek
- wyrównanie szans rozwoju dla wszystkich mieszkańców gminy

Projekty uzupełniające

1. Zajęcia pozalekcyjne dla przedszkolaków – planuje się, że projekty tego typu będą odbywać się w Gminie w sposób ciągły i pozytywnie wpłyną na jakość edukacji przedszkolnej. Projekt zostanie sfinansowany ze środków EFS.
2. Doksztalcanie dla kobiet po okresie macierzyństwa – planuje się projekt mający na celu rozwój zdolności osobistych wśród kobiet, po urodzeniu dziecka. Zajęcia mają na celu rozwój postaw przedsiębiorczych i nabycie nowych kwalifikacji. Kształcenie przez całe życie jest ważnym elementem projektu. Projekt zostanie sfinansowany ze środków EFS.

Nazwa projektu

Remont sakralnych obiektów zabytkowych
Opis projektu
Przewiduje się odnowę zabytkowych obiektów sakralnych w Pszczonowie i Makowie. Projekty będą zrealizowane przez poszczególne Parafie.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 3 mln. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z PROW w wysokości 75% kosztów projektu. Wkład EFRR – 2 250 000,00 PLN Wkład własny Parafii – 750 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2018 – 2020.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt przyczyni się do odnowy dziedzictwa kulturowego Gminy. Zachowane zostaną zabytkowe obiekty mające duże znaczenie dla mieszkańców poszczególnych miejscowości. Projekty wpłyną na podniesienie atrakcyjności turystycznej przestrzeni publicznej w Pszczonowie i w Makowie.
Wskaźniki osiągnięcia celów
- poprawa jakości obiektów zabytkowych
Projekty uzupełniające
1. W ramach działania w Lokalnej Grupie Działania „Gniazdo” przewiduje się promocję lokalnych obiektów zabytkowych z terenu Gminy Maków i obszaru działania Lokalnej Grupy Działania.

Nazwa projektu
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym
Opis projektu
Planuje się stworzenie szlaków turystyki pieszej i rowerowej. Bardzo ważne jest ich odpowiednie oznakowanie, umieszczenie tablic informacyjnych itp.. Stworzona zostanie również mapa tych szlaków. Projekt będzie wpisował się w regionalną koncepcję szlaków turystycznych.
Szacowane koszty
Szacowany koszt projektu to około 100 tys. PLN. Planuje się pozyskanie dotacji z UE w wysokości 85% kosztów projektu. Wkład EFRR – 85 000,00 PLN Wkład własny Gminy Maków – 15 000,00 PLN
Szacowana data realizacji
Planuje się realizację projektu w latach 2019 – 2021.
Wpływ na realizację Strategii
Projekt pomoże w promocji Gminy. Stworzy możliwość organizacji popularnych imprez sportowych i upowszechni zdrowy tryb życia.
Wskaźniki osiągnięcia celów

- polepszenie wizerunku gminy
- zwiększenie liczby turystów

Projekty uzupełniające

1. W ramach działania w Lokalnej Grupie Działania „Gniazdo” przewiduje się promocję lokalnych obiektów zabytkowych oraz terenów zielonych z terenu Gminy Maków i obszaru działania Lokalnej Grupy Działania.

Nazwa projektu

Rewitalizacja terenów powojсковych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu

Opis projektu

We wschodniej części Gminy, Gmina Maków oraz Miasto Skierniewice planują stworzyć kompleks terenów uzdrowiskowych. W ramach zagospodarowania terenu planuje się utworzyć sieć dróg oraz innej infrastruktury stanowiącej atrakcyjny teren pod nowe inwestycje.

Szacowane koszty

Szacowany koszt projektu to około 5 mln PLN.

Planuje się pozyskanie dotacji z EFRR w wysokości 85% kosztów projektu.

Wkład EFRR – 4 250 000,00 PLN

Wkład własny Gminy Maków – 750 000,00 PLN

Szacowana data realizacji

Planuje się realizację projektu w latach 2017 – 2022.

Wpływ na realizację Strategii

Projekt pomoże zagospodarowaniu wschodniej części Gminy. Dzięki jego realizacji stworzone zostaną nowe, atrakcyjne tereny inwestycyjne. Wygenerowane zostaną miejsca pracy, co jednocześnie wpłynie na wzrost średnich dochodów mieszkańców. Powstaną nowe firmy, a zbyt będą mieć usługi i produkty z terenu Gminy Maków.

Wskaźniki osiągnięcia celów

- polepszenie wizerunku gminy
- zwiększenie liczby turystów
- zwiększenie ilości przedsiębiorstw
- wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych

Projekty uzupełniające

1. W ramach działania w Lokalnej Grupie Działania „Gniazdo” przewiduje się promocję lokalnych obiektów zabytkowych oraz terenów zielonych z terenu Gminy Maków i obszaru działania Lokalnej Grupy Działania.
2. Budowa silnej marki „Maków” – aby przyciągnąć inwestorów niezbędne są działania zmierzające do budowy silnej marki „Maków”. Nowe tereny należy promować w kraju i za granicą. Niezbędne staje się określenie segmentu przedsiębiorstw chętnych do lokalizowania inwestycji w Makowie. Projekt może być zrealizowany ze środków EFRR.
3. Kursy doszkalające dla mieszkańców Gminy – planuje się organizację szkoleń podnoszących kwalifikacje dla mieszkańców Gminy. Projekty takie mają skupiać się

na umiejętnościach opartych o specjalizacje Gminy. Szkolenia mają promować małą przedsiębiorczość oraz innowacyjność.

4. Tworzenie korporacyjnych powiązań sieciowych – w przypadku zapotrzebowania Gmina przeprowadzi projekt polegający na tworzeniu powiązań pomiędzy przedsiębiorcami z Gminy Maków.

Wszystkie ww. projekty są zgodne z Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego. Harmonogram ich realizacji został przedstawiony w rozdziale 9 Plan finansowy.

7.2. Zadania planowane do realizacji po roku 2022

Realizacja poszczególnych projektów jest uzależniona od otrzymania dofinansowania oraz dat ogłaszania poszczególnych konkursów w ramach np. RPO WŁ lub PROW. Dlatego też harmonogram ma charakter intencyjny i będzie w ramach potrzeb modyfikowany. Jeżeli na poszczególne projekty gmina nie uzyska dofinansowania będzie je prawdopodobnie realizować w kolejnych latach, w tym prawdopodobnie również po roku 2022.

7.3. Powiązania realizowanych zadań z innymi działaniami realizowanymi na terenie powiatu/województwa

- I. Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 – 2022 z dokumentami i programami planistycznymi stanowiącymi wykładnię polityki regionalnej na poziomach: krajowym, wojewódzkim oraz powiatowym:

▪ Strategia Rozwoju Kraju 2020

„Strategia ...” przedstawia Wizję Polski 2020 jako: „aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo”. W dokumencie przedstawiono główne obszary interwencji, cele i priorytety rozwojowe. Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Maków wpisuje się w szczególności w następujące dziedziny:

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo

Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (rozwój kapitału społecznego; zwiększenie bezpieczeństwa obywatela).

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka

Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki (poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej);

Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki (zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych);

Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (zwiększanie aktywności zawodowej; poprawa jakości kapitału ludzkiego; zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej);

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych (zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu; upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych; zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych);

Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (racjonalne gospodarowanie zasobami; poprawa efektywności energetycznej; zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii; poprawa stanu środowiska; adaptacja do zmian klimatu);

Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu (modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych).

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna

Cel III.1. Integracja społeczna (zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych);

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych (podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych; zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych).

Strategie są ze sobą spójne m. in. we wszystkich wyżej wymienionych obszarach aktywności.

▪ **Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)**

Zachodzi zgodność niniejszej strategii ze Strategią Rozwoju Transportu:

CEL GŁÓWNY: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym

CEL STRATEGICZNY 1: Stworzenie zintegrowanego systemu transportowego

Cele szczegółowe:

- Stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej
- Poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym
- Bezpieczeństwo i niezawodność- Ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko
- Zbudowanie racjonalnego modelu finansowania inwestycji infrastrukturalnych

▪ **Polityka Energetyczna Polski do roku 2030**

Strategia zgodna jest z Polityką w szczególności w zakresie rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw. Podkreślone jest w niej znaczenie energii słonecznej: „W znacznie większym niż dotychczas stopniu zakłada się wykorzystanie energii promieniowania słonecznego za pośrednictwem kolektorów słonecznych oraz innowacyjnych technologii fotowoltaicznych.”. Zwrócono również uwagę na biomasę, energię geotermalną oraz wiatr. Polityka energetyczna zakłada wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych.

▪ **Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020**

Niniejsza Strategia pozostaje spójna z Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój. Realizacja większości inwestycji zaplanowana jest w układzie komplementarnym do projektów realizowanych ze środków m.in. Europejskiego Funduszu Społecznego. Zaplanowane w ten sposób przedsięwzięcia spowodują maksymalizację efektów interwencji, wpłyną na zwiększenie ich spójności oraz efektywności.

W wyniku decentralizacji Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce w latach 2014-2020, 72% środków tego Funduszu zasili regionalne programy operacyjne, a 28% Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

▪ **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020**

POLiŚ będzie kontynuacją Programu funkcjonującego w latach 2007 – 2013. Zgodność Strategii z Programem przejawia się w następujących obszarach:

- PRIORYTET I (FS)

Promocja odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej:

- produkcja, dystrybucja oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE);
- poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym;
- rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji, np. budowa sieci dystrybucyjnych średniego i niskiego napięcia.

- PRIORYTET II (FS)

Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu:

- rozwój infrastruktury środowiskowej (np. oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna oraz wodociągowa, instalacje do zagospodarowania odpadów komunalnych, w tym do ich termicznego przetwarzania);
- ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, poprawa jakości środowiska miejskiego (np. redukcja zanieczyszczenia powietrza i rekultywacja terenów zdegradowanych);
- dostosowanie do zmian klimatu, np. zabezpieczenie obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi, zarządzanie wodami opadowymi, projekty z zakresu małej retencji oraz systemy zarządzania klęskami żywiołowymi.

- PRIORYTET III (FS)

Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej:

- rozwój drogowej i kolejowej infrastruktury w sieci TEN-T, połączeń kolejowych poza tą siecią oraz w aglomeracjach;
- niskoemisyjny transport miejski, transport śródlądowy, morski i intermodalny;
- poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym.

- PRIORYTET V (EFRR)

Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa energetycznego:

- rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej, np. budowa sieci przesyłowych i dystrybucyjnych gazu ziemnego lub energii elektrycznej.

- PRIORYTET VI (EFRR)

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego:

- inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, czy też szkół artystycznych.

▪ **Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020**

Jak czytamy w Strategii: „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 przyjmuje następującą wizję rozwoju regionu:

REGION SPÓJNY TERYTORIALNIE I WIZERUNKOWO, KREATYWNY I KONKURENCYJNY W SKALI KRAJU I EUROPY, O NAJLEPSZEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ, WYRÓŻNIAJĄCY SIĘ ATRAKCYJNOŚCIĄ INWESTYCYJNĄ I WYSOKĄ JAKOŚCIĄ ŻYCIA.

Terytorium województwa łódzkiego cechować będą silne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne oraz atrakcyjne warunki zamieszkania i pracy. Promowane będą kreatywne postawy mieszkańców i przedsiębiorców. Zagwarantowanie najlepszej dostępności komunikacyjnej przełoży się na wysoką atrakcyjność inwestycyjną. Istotnym czynnikiem podnoszącym warunki i poziom życia mieszkańców będzie wysoka jakość środowiska przyrodniczego osiągnięta dzięki racjonalnej gospodarce jego zasobami. Województwo łódzkie będzie postrzegane jako region kreatywny i konkurencyjny, wyróżniający się specyficznym potencjałem efektywnie wykorzystywanym na rzecz długookresowego wzrostu oraz zrównoważonego i trwałego rozwoju.

Misja regionu łódzkiego zorientowana na:

PROWADZENIE ZINTEGROWANEJ I TERYTORIALNIE UKIERUNKOWANEJ POLITYKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU, OPARTEJ NA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ, BUDOWANIU WIĘZI SPOŁECZNYCH ORAZ TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ.

Misja koncentruje strategiczne kierunki działań na:

- budowaniu przyszłości (dobrobytu) regionu dzięki wzmacnianiu endogenicznych potencjałów Województwa oraz współpracy gospodarczej, zarówno w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- budowaniu powiązań między mieszkańcami i społecznościami oraz sprzyjaniu kreowania tożsamości Regionalnej z uwzględnieniem wielokulturowości i różnorodności regionalnej.”

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 – 2022 wpisuje się w swych założeniach w wykładnię rozwoju województwa łódzkiego. Jej cele są spójne z celami strategicznymi dokumentu, a więc także z celami operacyjnymi oraz strategicznymi kierunkami działań. Realizacja działań zawartych w Strategii Makowa przyczynia się do realizacji założeń wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

▪ **Plan Przeciwdziałania Depopulacji w Województwie Łódzkim**

Celem głównym Planu jest „Odbudowa kapitału ludzkiego poprzez tworzenie sprzyjających warunków na rynku pracy, rozwój wykształcenia i kompetencji oraz poprawę jakości życia mieszkańców

województwa łódzkiego w perspektywie krótko i długookresowej.” Cel ten jest realizowany za pomocą celów szczegółowych. Przedmiotowa Strategia jest zgodna w szczególności z celami o brzmieniu:

- Dostępność i atrakcyjność miejsc pracy w regionie, sprzyjające warunki dla napływu ludności do województwa łódzkiego;
- Równe szanse edukacyjne w regionie, wysoka jakość usług świadczonych w systemie oświaty oraz równy poziom kształcenia na obszarach miejskich i wiejskich, w tym wsparcie na rzecz przeciwdziałania marginalizacji osób z obszarów wiejskich;
- Modernizacja szkolnictwa zawodowego oraz dostosowanie oferty edukacyjnej placówek kształcenia ustawicznego i praktycznego do potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy;
- Zdrowi i świadomi profilaktyki zdrowia mieszkańcy województwa;
- Aktywizacja zawodowa kobiet/osób powracających na rynek pracy po przerwie związanej z wychowywaniem dzieci lub opieką nad osobami zależnymi;
- Wysoka atrakcyjność zatrudniania osób z grup defaworyzowanych (kobiety/młode matki/osoby niepełnosprawne) dla potencjalnego pracodawcy.

▪ **Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS - 2030”**

Wizja Innowacyjnego Województwa Łódzkiego w roku 2030 brzmi: „Spójny terytorialnie i wizerunkowo, kreatywny i konkurencyjny w skali kraju i Europy, o najlepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniający się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia.”.

Misją jest natomiast: „Prowadzenie aktywnej polityki innowacyjnej z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego regionu do pobudzania kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców w trosce o zrównoważony rozwój.”

Województwo Łódzkie w 2030 to region:

- W którym siłą jest różnorodność.
- Który posiada tożsamość kulturową i gospodarczą.
- Który jest otwarty i przychylny dla przedsiębiorstw.
- Kreatywnych ludzi i przedsiębiorców.
- Silnego i konkurencyjnego lokalnego biznesu.
- Lokalnych patriotów.

Przekładając zapisy „LORIS – 2030” na rzeczywistość lokalną, widoczna jest zależność pomiędzy niniejszą Strategią, a dokumentem wojewódzkim. Celem Strategii Makowa jest „Zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia poprzez rozwój sfery gospodarczej, społecznej, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania”. Cel ten wpisuje się w przedstawioną powyżej Wizję i Misję.

▪ **Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020**

Stwierdza się zgodność strategii z Projektem RPO WŁ na lata 2014 – 2020, wersja 4.0 (w momencie sporządzania Strategii była to najbardziej aktualna wersja dokumentu).

RPO WŁ na lata 2014 – 2020 składać się będzie z siedmiu osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I – Innowacyjność i konkurencyjność

Oś priorytetowa II – Transport

Oś priorytetowa III – Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska

Oś priorytetowa IV – Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa

Oś Priorytetowa V – Zatrudnienie i włączenie społeczne

Oś Priorytetowa VI – Kompetencje i adaptacyjność

Oś Priorytetowa VII – Pomoc techniczna

Niniejsza Strategia zgodna jest w swych zapisach z działaniami w obrębie:

- Osi priorytetowej I – Innowacyjność i konkurencyjność, w szczególności w ramach wzmacniania konkurencyjności MŚP, sektora rolnego - spójność polega m.in. na promowaniu przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm; wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji.

Osi priorytetowej II – Transport

Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.

Osi priorytetowej III – Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska

Powiązanie jest widoczne w ramach wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach, w szczególności wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych; wspierania efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym. Spójność polega także na promowaniu dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz zachowaniu i ochronie środowiska naturalnego oraz wspieraniu efektywnego gospodarowania zasobami, m.in. poprzez inwestowanie w sektor gospodarki odpadami/wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Osi priorytetowej IV – Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa

Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK: wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia. Powiązanie widoczne jest także w działaniach ukierunkowanych na zachowanie i ochronę środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami: zachowanie, ochronę, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojсковych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu). Bardzo istotne jest także promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją: inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego,

zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych oraz wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Osi priorytetowej V – Zatrudnienie i włączenie społeczne

Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników: praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją: aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.

Osi priorytetowej VI – Kompetencje i adaptacyjność

Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników: równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę; przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian; aktywne i zdrowe starzenie się. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie: ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 - 2022 jest spójna ze wszystkimi osiami priorytetowymi wyszczególnionymi w Projekcie RPO WŁ na lata 2014 – 2020.

- Wszelkie działania podejmowane w ramach realizacji założeń niniejszej Strategii są także zgodne z założeniami **Strategii Rozwoju Powiatu Skierniewickiego**.
- **Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Skierniewickiego na lata 2009 – 2012 z perspektywą na lata 2013 – 2016**

- Program Ochrony Środowiska

Cel nadrzędny to: Poprawa warunków życia mieszkańców regionu poprzez poprawę jakości środowiska, likwidację zaniedbań w jego ochronie i racjonalne gospodarowanie jego zasobami”.

Cel podstawowy to: OCHRONA I POPRAWA STANU ŚRODOWISKA

Priorytet I: Ochrona zasobów wód podziemnych i powierzchniowych wraz z poprawą ich jakości oraz ochrona przed powodzią.

Priorytet II: Ochrona powierzchni ziemi i gleb przed degradacją.

Priorytet III: Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz wzrost lesistości.

Priorytet IV: Racjonalna gospodarka odpadami.

Priorytet V: Poprawa jakości powietrza.

Cel uzupełniający I: PRZECIWDZIAŁANIE POZOSTAŁYM ZAGROŻENIOM

POCHODZENIA ANTROPOGENICZNEGO

Priorytet VI: Redukcja emisji ponadnormatywnego hałasu.

Priorytet VII: Ograniczenie możliwości wystąpienia poważnych awarii.

Priorytet VIII: Utrzymanie obowiązujących standardów w zakresie promieniowania elektromagnetycznego.

Priorytet IX: Racjonalizacja wykorzystania materiałów i surowców.

Cel uzupełniający II: PODNIESIENIE ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ SPOŁECZEŃSTWA

Priorytet X: Kształtowanie postaw ekologicznych.

W *Programie* wskazano kierunki działań podporządkowane wyznaczonym celom i priorytetom.

Niniejsza Strategia jest zgodna w szczególności z następującymi kierunkami działań zmierzającymi do realizacji założonych celów:

- Ochrona przed zanieczyszczeniami ze źródeł punktowych i obszarowych;
- Ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów;
- Eliminowanie uciążliwości związanych z niewłaściwym postępowaniem z odpadami;
- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, liniowych i powierzchniowych;
- Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- Ochrona przed hałasem komunikacyjnym;
- Edukacja ekologiczna;
- Upowszechnianie informacji o środowisku.

Strategia wpisuje się w założenia Programu. Wszelkie działania w niej zapisane będą realizowane z respektowaniem obowiązujących zarządzeń prawnych oraz ustaleń dotyczących ochrony środowiska.

▪ **Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Skierniewickiego na lata 2007 – 2015**
pod hasłem „Powiat Skierniewicki – źródłem zielonej energii w Polsce”

Jak czytamy w Planie: „Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Skierniewickiego na lata 2007 – 2015 w założeniach jest kontynuacją Strategii Rozwoju Powiatu Skierniewickiego na lata 2000 - 2006, uwzględniając w swej treści cel nadrzędny Strategii, czyli cyt: „Podnoszenie konkurencyjności Powiatu Ziemskiego Skierniewickiego oraz tworzenie warunków dla stabilnego i dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego” oraz cele strategiczne tj.:

- I. Rozwój infrastruktury technicznej;
- II. Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych przy wykorzystaniu walorów położenia oraz mobilizacji kapitału lokalnego;

- III. Wykorzystanie czystego i atrakcyjnego środowiska naturalnego oraz lokalizacji w paśmie Łódź – Warszawa dla rozwoju gospodarczego powiatu;
- IV. Działania na rzecz restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa;
- V. Poprawa ładu przestrzennego, funkcjonalności oraz stopnia zintegrowania wewnętrznego i zewnętrznego powiatu;
- VI. Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego powiatu;
- VII. Poprawa warunków życia mieszkańców powiatu;
- VIII. Tworzenie pozytywnego wizerunku władz powiatu wśród społeczeństwa i na zewnątrz oraz budowa integracji i samoidentyfikacji ludności władz samorządowych i ludności gmin z powiatem.”

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 – 2022 wpisuje się w realizację ww. celów.

▪ **Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”**

Jak zapisano w Strategii LGD: „Tematem wiodącym (...) jest: Wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym potencjału obszarów należących do sieci Natura 2000. (...) Realizacja programu w oparciu o wybrany temat ma również za zadanie ochronę dziedzictwa kulturowego oraz przyrody. Szczególnie ważna jest edukacja ekologiczna. (...) Realizacja szkoleń, które stanowią zasadniczą część Strategii ma na celu budowę silnego społeczeństwa obywatelskiego opartego o wiedzę i edukację. (...) Budowa konkurencyjności regionu opierać się musi na innowacyjności. Innowacyjność nie jest możliwa bez wiedzy o nowoczesnych formach marketingu i reklamy. To marketing warunkuje dopływ turystów i sprzedaż lokalnych produktów i usług. Uznano więc, że szkolenia odegrają ważny element w Strategii. (...) Rozwój rolnictwa oraz dywersyfikacja źródeł dochodu na wsi jest jednym z celów programu Leader+ a tym samym niniejszej ZSRW. (...)”.

Strategia Rozwoju Gminy Maków wpisuje się zatem w zapisy Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”.

- II. Zadania realizowane w ramach strategii rozwoju powinny być również komplementarne z innymi dokumentami określającymi rozwój danego obszaru, stanowić ich uzupełnienie i przyczyniać się do kompleksowego, zrównoważonego rozwoju danego obszaru. W związku z tym, niniejsza Strategia pozostaje w ścisłym powiązaniu z:

▪ **Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Maków na lata 2007 – 2013**

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 – 2022 stanowi kontynuację Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Maków na lata 2007 – 2013.

Cele dokumentów są zbieżne, co świadczy o ich komplementarności, a także o długookresowym i przemyślanym planowaniu działań.

Celem głównym PRL na lata 2007 – 2013 było: „Zapewnienie mieszkańcom gminy godnego poziomu życia poprzez wpływ na rozwój przedsiębiorczości, zapobieganie bezrobociu, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa oraz zwiększenie dostępu do infrastruktury kulturalnej, edukacyjnej oraz sportowej.”

Spójność dokumentów jest zatem niepodważalna.

▪ **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Maków (II edycja)**

Przedmiotowe Studium wskazuje, co następuje: „Potrzeby rozwojowe gminy wynikają z przyjętej misji, a tę można określić jako: „Gmina Maków – zintegrowany z regionem, wielofunkcyjny ośrodek, dynamicznie rozwijający wzrost poziomu życia mieszkańców i warunki rozwoju przedsiębiorczości poprzez wspieranie szkolnictwa, kultury, sportu i rekreacji, z zachowaniem ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych.”

Wskazana misja kształtuje cele strategiczne, w zakresie:

- celów społecznych realizowanych poprzez tworzenie coraz wyższych standardów warunków życia i bezpieczeństwa publicznego,
- celów gospodarczych realizowanych poprzez tworzenie warunków intensywnego rozwoju gospodarczego, likwidację niedoborów oraz poprawianie stanu technicznego sieci infrastruktury technicznej,
- celów ekologicznych realizowanych poprzez poprawę warunków w środowisku naturalnym oraz racjonalne wykorzystywanie przestrzeni.

Celem działania samorządu terytorialnego – opisanym w szeregu przepisów prawa – jest zabezpieczanie zbiorowych potrzeb jego mieszkańców. Część zadań ściśle powiązana jest z gospodarką przestrzenną w postaci:

- zapewnienia terenów inwestycyjnych,
- realizacji części infrastruktury technicznej jako inwestycji publicznych (systemy zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków),
- ochrona wartości przyrodniczych i kulturowych,
- likwidacja terenów zdegradowanych.

Realizacji wszystkich wymienionych zadań jak i innych działań samorządu będzie przypisanie sukcesu jedynie w sytuacji rozwoju zrównoważonego. Pod tym pojęciem należy rozumieć wyrównywanie rozwoju układów transportu w zależności od poziomu motoryzacji i ruchliwości, rozwoju terenów urbanizowanych na równi z tworzeniem systemów infrastruktury technicznej mogącej obsłużyć te tereny, zachowanie na terenie swojego działania krajowego i regionalnego systemu ekologicznego.”

Zapisy Strategii i Studium są spójne, zachodzi komplementarność przedstawionych celów.

- **Strategia Rozwoju Gminy Maków na lata 2014 – 2022** jest zgodna z Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Maków .
- **Program Ochrony Środowiska dla Gminy Maków na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem lat 2016 – 2019 Aktualizacja**

POŚ podaje następujące główne kierunki działań Gminy Maków w zakresie ochrony środowiska wynikające z aktualizacji diagnozy stanu środowiska:

1. ochrona przyrody

- ochrona istniejących obszarów leśnych i zalesienia nieużytków, racjonalna gospodarka leśna
- likwidacja dzikich wysypisk
- edukacja ekologiczna (wyeliminowanie wypalania traw)
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju agroturystyki
- zmniejszenie hałasu

2. ochrona powietrza

- modernizacja kotłowni z tradycyjnych na ekologiczne (olejowe, gazowe, na ekogroszek, biomasę i in.)
- edukacja ekologiczna (wyeliminowanie spalania odpadów komunalnych w gospodarstwach domowych)
- popularyzacja termomodernizacji budynków i termomodernizacja budynków użyteczności publicznej
- modernizacja systemu drogowego i stanu nawierzchni dróg na terenie gminy
- popularyzacja i wykorzystanie źródeł energii odnawialnej

3. ochrona wód

- poprawa gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków
- kontrola procesu wywożenia nieczystości z szamb
- zagospodarowanie terenów wokół cieków wodnych
- likwidacja nielegalnej działalności związanej z odprowadzaniem ścieków do wód powierzchniowych na pola

4. gospodarka odpadami

- objęcie zorganizowanym odbiorem odpadów komunalnych gospodarstw domowych w gminie,
- wprowadzenie powszechnej selektywnej zbiórki odpadów
- osiągnięcie zakładanych limitów odzysku surowców wtórnych
- rozwiązanie problemu zbierania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych

5. edukacja ekologiczna

Na realizację składają się działania we wszystkich komponentach ochrony środowiska. Założenia planu zadań na lata 2012-2015 i lata 2016-2019 przeprowadzono w podziale na grupy:

1. Ochrona powietrza atmosferycznego
2. Ochrona przed hałasem
3. Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych
4. Ochrona gleb i powierzchni ziemi
5. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym
6. Ochrona środowiska przyrodniczego
7. Przyjazny środowisku naturalnemu rozwój gospodarczy
8. Minimalizacja zagrożeń dla środowiska
9. Usprawnienie gospodarki odpadami
10. Edukacja ekologiczna

Zapisy Strategii wpisują się w kierunki działań wymienione w Programie Ochrony Środowiska. Wszelkie inwestycje będą realizowane przy respektowaniu obowiązujących przepisów prawnych.

▪ **Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Maków woj. łódzkie na lata 2009 – 2012 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032)**

Jak czytamy w Programie: „Celem Programu jest bezpieczne usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z obszaru gminy Maków pow. skierniewicki.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację niżej wymienionych zadań określonych w PROGRAMIE:

1. Zwiększenie zakresu wiedzy (zmiana świadomości) mieszkańców na temat azbestu, jego bezpiecznego użytkowania i usuwania (likwidacja przyzwolenia społecznego na nielegalne zachowania związane z azbestem - nieuprawniony demontaż i wyrzucanie odpadów do m.in. lasów – powstawanie tzw. „dzikich wysypisk”).
2. Stworzenie właściwych warunków do wdrożenia obowiązujących przepisów prawnych oraz dobrych praktyk związanych z wyrobami azbestowymi.
3. Stworzenie sprzyjających warunków usuwania wyrobów azbestowych w całym okresie działania PROGRAMU.
4. Prowadzenie monitorowania powstawania odpadów azbestowych i gospodarki nimi.
5. Zorganizowanie dotowania usuwania azbestu.

Niniejsza Strategia jest zgodna z przedmiotowym Programem, w ramach działań planuje się realizację projektu: „Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków”.

III. Inwestycje Gminy w latach 2007 – 2013:

Poniżej przedstawiono przykładowe inwestycje przeprowadzone przez Gminę Maków w ostatnich latach. Projekty te są komplementarne względem tych planowanych do realizacji w niniejszej Strategii.

- „Wykorzystanie energii słonecznej szansą na poprawę jakości środowiska w Gminie Maków”. Całkowita wartość projektu: 6 052 491,18 zł Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: 5 113 252,50 zł
- „Odnowa miejscowości Maków”. Projekt był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Kwota dofinansowania wyniosła 500 000,00 zł. Całkowita wartość realizacji projektu: 1 350 533,59 zł.
- „Odnowa miejscowości Krężce i Pszczonów – utworzenie terenów rekreacyjnych”. Projekt był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Kwota dofinansowania wyniosła 500 000,00 zł. Całkowita wartość realizacji projektu: 1 142 455,69 zł.
- „Budowa Zintegrowanego Systemu e-Usług Publicznych Województwa Łódzkiego (Wrota Regionu Łódzkiego)”. Całkowity koszt partnera - Gminy Maków 136 800,00 zł., dofinansowanie 116 280,00 zł. Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
- „Poprawa dostępności komunikacyjnej między gminami Powiatu Skierniewickiego”. Projekt ten jest współfinansowany w: 75 % ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w 25% ze środków własnych budżetu: Powiatu Skierniewickiego oraz Gminy: Skierniewice, Nowy Kawęczyn, Maków. Całkowita wartość realizacji projektu: 13 552 670,00 zł Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: 10 132 020,00 zł (75%). Budżet Jednostek Samorządu Terytorialnego: 3 377 340,00 zł (25%).
- „Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Święte Nowaki”
- „Wolni od azbestu usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków” WFOŚiGW w Łodzi
- „Mały Świat dziecka – utworzenie placu zabaw w Makowie”
- „Odnowienie pomieszczeń pełniących funkcję Świetlicy Wiejskiej w budynku OSP w Jacochowie”
- „Wypożyczenie pomieszczeń pełniących funkcję Świetlicy Wiejskiej w OSP Dąbrowice”
- „Wypożyczenie pomieszczeń pełniących funkcję Świetlicy Wiejskiej w OSP Pszczonów”
- „Sielska integracja – utworzenie terenów rekreacyjnych - budowa placu zabaw oraz wiaty krytej trzciną”
- „Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Maków”
- Dotacja z Terenowego Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych na zadanie realizowane pod nazwą - budowa dróg dojazdowych do gruntów rolnych w miejscowościach – Święte Nowaki dł.1488 m
- „Odnowienie Centrum Woli Makowskiej”
- Dotacja z Terenowego Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych na zadanie realizowane pod nazwą - budowa dróg dojazdowych do gruntów rolnych w miejscowościach - Święte Nowaki, Pszczonów-Majdany
- Dotacje rozwojowe - Europejski Fundusz Społeczny - projekt w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki pn." Droga do sukcesu"

- Dotacje rozwojowe - Europejski Fundusz Społeczny - projekt w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki pn. "Promujemy sporty całego życia"
- Dotacje rozwojowe - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego- dofinansowanie projektu pn. „Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Dąbrowicach”
- Dotacja na dofinansowanie zadania „Edukacja ekologiczna w Gminie Maków w roku szkolnym 2007/2008” z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

8. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Maków będzie monitorowana za pomocą zestawu wskaźników. Pomoże to wyciągać wnioski i mierzyć skuteczność działań podejmowanych przez Gminę. Wskaźniki realizacji Strategii nie są tożsame ze wskaźnikami poszczególnych projektów realizowanych w ramach Programów Unijnych. Wskaźniki Strategii są bardziej ogólne i obrazują ogólne zmiany w Gminie, w następstwie realizacji różnych powiązanych ze sobą projektów. Dołożono wszelkich starań, aby poszczególne projekty wzajemnie na siebie oddziaływały tworząc efekt synergii. Np. działania związane z rewitalizacją terenów połączono z działaniami promocyjnymi i edukacyjnymi, co ma w rezultacie wpłynąć na rozwój przedsiębiorczości, dopływ nowych inwestorów, ale również na wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy. Strategia ocenia te działania spójnie. Niezwykle ważnym i niezbędnym etapem jest wyciągnięcie wniosków z realizacji Strategii.

Poszczególne wskaźniki nie są również podporządkowane danym celom strategicznym. Ze względu na efekt synergii należy je monitorować wspólnie.

Poniżej przedstawiono wskaźniki efektów realizacji Strategii:

Liczba przedsiębiorstw w Gminie Maków

Jednym z najważniejszych wskaźników mierzących skuteczność działań zaplanowanych w ramach Strategii jest liczba przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze Gminy. Dane statystyczne udostępnione są przez GUS, Bank Danych Lokalnych. Ważna będzie nie tylko zaobserwowana zmiana w ilości prosperujących firm, ale także sektor działalności. Informacje te wskażą, które gałęzie gospodarki rozwijają się, które tracą na znaczeniu, a także który z dotychczas niezbyt prężnych sektorów zaczyna się rozwijać. Tak jak zaznaczono na wstępie rozdziału, dane te należy skorelować z innymi wskaźnikami, co pozwoli na uzyskanie pełniejszego obrazu rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy, zbadanie wpływu np. wzrostu poziomu wykształcenia społeczeństwa na zmianę ilości przedsiębiorstw.

Liczba osób bezrobotnych

Liczba osób bezrobotnych w Gminie ma znaczny wpływ na jej rozwój. Posiadanie pracy determinuje znaczną część życia każdego człowieka. Dochody, jakie uzyskujemy stanowią o naszej sile nabywczej i aktywności na rynku dóbr i usług. A zatem, większa liczba osób pracujących przekłada się na wzrost gospodarczy, natomiast większa liczba osób bezrobotnych nie tylko hamuje procesy kupna – sprzedaży, ale również generuje ponoszenie większych kosztów w zakresie pomocy społecznej. Dane statystyczne opisujące zarejestrowane osoby bezrobotne są dostępne w GUS, Bank Danych Lokalnych, a także w statystykach prowadzonych przez Powiatowy Urząd Pracy w Skierniewicach.

Wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych

Dane można pozyskać w GUS, Bank Danych Lokalnych. Poziom dochodów gospodarstw domowych determinuje rozwój gospodarczy Gminy. Czym wyższa wartość wskaźnika, tym większa aktywność w nabywaniu towarów i usług, wzrostowi dochodów najczęściej towarzyszy nabywanie również dóbr oraz korzystanie z usług, które do tej pory były poza zasięgiem jednostki. Wskaźnik należy skorelować z danymi dotyczącymi poziomu wykształcenia, bezrobocia, ilości podmiotów gospodarczych.

Liczba turystów na obszarze Gminy Maków

Statystyka dotycząca turystyki również widnieje w GUS, Bank Danych Lokalnych. Niezbędne jest porównanie wskaźnika np. z dochodami gospodarstw domowych. Na zwiększenie się liczby turystów olbrzymi wpływ będzie miało przeprowadzenie zaplanowanych w Strategii inwestycji, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedniej promocji Gminy.

Liczba zachorowań mieszkańców

Zmniejszenie się wskaźnika jest bardzo pożądanym kierunkiem rozwoju Gminy. Stan zdrowia determinuje aktywność na rynku pracy oraz w życiu społecznym i kulturalnym. Wpływ na zdrowotność mieszkańców Gminy ma wiele czynników, w tym bezpieczeństwo na drogach, czy stan powietrza atmosferycznego. Wszelkie inwestycje mogące mieć korzystny wpływ (zarówno pośredni jak i bezpośredni) na zdrowie, powinny zostać zrealizowane z najwyższą starannością.

Poziom wykształcenia mieszkańców

Dane można pozyskać w GUS, Bank Danych Lokalnych. Poziom wykształcenia jednostki ma bezpośredni wpływ na jej aktywność na rynku pracy. Zwykle determinuje znalezienie/ bądź nie zatrudnienia, ale także wysokość wynagrodzenia. Czym wyższe wykształcenie i specjalizacja w danej dziedzinie, tym większe szanse na atrakcyjne warunki zatrudnienia albo na założenie własnej działalności. Wskaźnik należy skorelować m.in. z poziomem bezrobocia mieszkańców oraz ilością przedsiębiorstw na obszarze Gminy Maków.

Koszty utrzymania budynków użyteczności publicznej

Wskaźnik ten pokaże bezpośredni efekt realizacji danych inwestycji. Pożądane jest ponoszenie jak najniższych kosztów w tym zakresie. Uzyskane oszczędności można przeznaczyć na inne dziedziny wymagające wsparcia finansowego.

Liczba bezrobotnych matek

Zmniejszenie się wartości wskaźnika jest również bardzo pożądanym kierunkiem zmian na rynku pracy. Matki potrzebują wsparcia, trudno odnaleźć im się po znacznym okresie przerwy w nowych warunkach. Bardzo często są zmuszone szukać nowego pracodawcy, co niestety nie jest łatwe. Wszelkie działania, które będą służyły zmniejszeniu się tego wskaźnika będą służyły młodym matkom powracającym na rynek pracy, ale będą również stanowiły dobry znak dla kobiet planujących założenie lub powiększenie rodziny, co byłoby dla Gminy bardzo korzystnym zjawiskiem.

Liczba wypadków na drogach

Konieczne jest zmniejszenie wartości wskaźnika, dane można pozyskać w Policji, również w jednostkach straży pożarnej. Liczba wypadków jest niestety w dużej mierze zależna od stanu dróg. Czasami dziura w nawierzchni powoduje niekontrolowane odruchy kierowców samochodów, czy jednośladów, które to z kolei mają wpływ na zachowanie pozostałych uczestników ruchu.

9. Plan finansowy

Poniżej zamieszczono plan finansowy realizacji Strategii. Realizacja poszczególnych projektów jest uzależniona od otrzymania dofinansowania oraz dat ogłaszania poszczególnych konkursów w ramach RPO WŁ lub PROW. Dlatego też harmonogram ma charakter intencyjny i będzie w ramach potrzeb modyfikowany.

Projekt	rok 2014				rok 2015			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Kwoty w tys. zł								
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu	0	0	0	0	0	0	0	0
Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków	0	0	0	0	200	150	30	0
Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0	0	0	0	0

Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0	0	0	0	0
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Wymiana oświetlenia ulicznego na LED	0	0	0	0	100	85	15	0
Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków	0	0	0	0	500	425	75	0
Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków	0	0	0	0	125	0	0	125
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0	0	0	0	0
Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni	0	0	0	0	0	0	0	0
E - urząd	0	0	0	0	0	0	0	0
„Nowoczesna szkoła”	0	0	0	0	0	0	0	0
Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	0	0	0	0	0	0	0	0
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym	0	0	0	0	0	0	0	0
Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu	0	0	0	0	0	0	0	0

cd.

Projekt	rok 2016				rok 2017			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Kwoty w tys. zł								
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu	5000	4250	750	0	5000	4250	750	0
Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków	200	150	30	0	400	300	60	0
Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie	4000	3400	600	0	3000	2550	450	0
Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie	200	170	30	0	400	340	60	0
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska	100	85	15	0	200	170	30	0
Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków	50	42,5	7,5	0	50	42,5	7,5	0

Wymiana oświetlenia ulicznego na LED	200	170	30	0	200	170	30	0
Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków	500	425	75	0	500	425	75	0
Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków	700	595	105	0	0	0	0	0
Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków	125	0	0	125	125	0	0	125
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	500	425	75	0	0	0	0	0
Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni	0	0	0	0	500	425	75	0
E - urząd	500	425	75	0	500	425	75	0
„Nowoczesna szkoła”	0	0	0	0	1000	850	150	0
Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	0	0	0	0	0	0	0	0
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym	0	0	0	0	0	0	0	0
Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu	0	0	0	0	1000	850	150	0

cd.

Projekt	rok 2018				rok 2019			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Kwoty w tys. zł								
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu	5000	4250	750	0	5000	4250	750	0
Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych	2000	1700	300	0	2000	1700	300	0
Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków	200	150	30	0	0	0	0	0
Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie	400	340	60	0	0	0	0	0
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska	200	170	30	0	200	170	30	0
Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków	50	42,5	7,5	0	100	85	15	0
Wymiana oświetlenia ulicznego na LED	0	0	0	0	0	0	0	0
Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków	500	425	75	0	1000	850	150	0
Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków	0	0	0	0	700	595	105	0

Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków	125	0	0	125	125	0	0	125
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	500	425	75	0	0	0	0	500
Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni	500	425	75	0	500	425	75	0
E - urząd	0	0	0	0	0	0	0	0
„Nowoczesna szkoła”	1000	850	150	0	0	0	0	0
Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków	500	425	75	0	500	425	75	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	1000	850	150	0	1000	850	150	0
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym	0	0	0	0	0	0	0	0
Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu	1000	850	150	0	1000	0	150	0

cd.

Projekt	rok 2020				rok 2021			
	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Kwoty w tys. zł								
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu	0	0	0	0	0	0	0	0
Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0	0	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0	0	0	0	0
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska	100	85	15	0	100	85	15	0
Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków	100	85	15	0	100	85	15	0
Wymiana oświetlenia ulicznego na LED	0	0	0	0	0	0	0	0
Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków	0	0	0	0	0	0	0	0
Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków	125	0	0	125	125	0	0	125
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	0	0	0	0	0	0	0	0
Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni	500	425	75	0	0	0	0	0

E - urząd	0	0	0	0	0	0	0	0
„Nowoczesna szkoła”	0	0	0	0	0	0	0	0
Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie Gminy Maków	1000	850	150	0	0	0	0	0
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	1000	850	150	0	0	0	0	0
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym	0	0	0	0	100	85	15	0
Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu	1000	0	150	0	0	0	0	0

cd.

Projekt	rok 2022			
Kwoty w tys. zł	ogółem	Środki UE	Środki własne	inne
Połączenie terenów marginalizowanych wschodniej części województwa łódzkiego z autostradą A 2, szansą na rozwój regionu	0	0	0	0
Przebudowa kluczowych dla rozwoju gminy dróg lokalnych	0	0	0	0
Budowa miejsc postojowych na terenie Gminy Maków	0	0	0	0
Budowa hali sportowo – rekreacyjnej przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0
Budowa kompleksu sportowego przy Gimnazjum w Makowie	0	0	0	0
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej wokół szkół na boiska	100	85	15	0
Budowa siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Maków	50	42,5	7,5	0
Wymiana oświetlenia ulicznego na LED	0	0	0	0
Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych w Gminie Maków	0	0	0	0
Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla jednostek OSP w gminie Maków	600	510	90	0
Usuwanie azbestu z terenu Gminy Maków	125	0	0	125
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	500	425	75	0
Remont stacji uzdatniania wody oraz przeglądy i renowacja wszystkich studni	0	0	0	0
E - urząd	0	0	0	0
„Nowoczesna szkoła”	0	0	0	0
Utworzenie przedszkola i żłobka na terenie	0	0	0	0

Gminy Maków				
Remont sakralnych obiektów zabytkowych	0	0	0	0
Stworzenie szlaków turystycznych na terenie gminy i powiązanie ich z regionalnym układem turystycznym	0	0	0	0
Rewitalizacja terenów powojennych na uzdrowisko – uzbrojenie terenu	1000	850	150	0

10. System wdrażania Strategii

Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Strategii towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Strategia gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Strategii wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładana Strategia jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne oraz kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Strategii uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów Jednostka zabezpieczy 15% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Strategii odpowiedzialny będzie Urząd Gminy Maków.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych;

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Strategii;
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach;
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Strategii.

2. Instytucja wdrażająca Strategię Gminy Maków.

Urząd Gminy, jako instytucja wdrażająca Strategię, odpowiedzialna będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne;
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Strategii, kluczową postacią w procesie jej realizacji i monitoringu jest Wójt. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Strategii, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie zarządzania i monitoringu należałby bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora jej realizacji.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych Strategii odgrywać powinien koordynator strategii jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Dokumencie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Strategii;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Strategii;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się ono na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach struktury organizacyjnej Urzędu. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

11. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

11.1. System monitorowania

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu, czy strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Strategii. Skład Komitetu Monitorującego przedstawiać się będzie zatem następująco:

- Wójt Gminy Maków,
- Skarbnik Gminy,
- Koordynator Zespołu,
- Przedstawiciel Rady Gminy.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na pół roku. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Gminy Maków. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tnz. styczniu 2022 roku) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Urzędzie Gminy Maków.

11.2. Sposób oceny

W procesie monitorowania Strategii przewidziano następujące fazy:

- Ocenę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy częściowej realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

- Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania projektu. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyleń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu.

- Kontrolę końcową - ewaluację efektów.

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki programu/projektu. Logika programu/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność programu/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron;
- oszacowanie możliwości i ograniczeń;
- usprawnienie zarządzania;
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego;
- poprawianie błędów dla celów odpowiedzialności;
- wsparcie alokacji zasobów finansowych;
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania programów;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- wpływu na problemy, do których odnoszą się programy;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia programów i projektowania nowych programów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyłeń w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

11.3. Sposób inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

▪ Uwarunkowania współpracy

Fundamentem ideowym wyznaczającym podstawy współpracy państwa, w tym samorządów terytorialnych i organizacji pozarządowych jest zasada subsydiarności, zapisana w preambule Konstytucji RP. Zakłada ona, że państwo bierze na siebie tylko te zadania, których nie są w stanie rozwiązać obywatele i ich wspólnoty. Praktyczną konsekwencją przyjęcia tej zasady jest decentralizacja państwa i przekazywanie władzy lokalnej wspólnotom samorządowym. Bardzo ważnym krokiem na tej drodze jest przeniesienie znacznej części kompetencji rządu centralnego samorządom: powiatom i województwom. Obok tego procesu powinien się dokonywać proces przekazywania części kompetencji państwa obywatelom dobrowolnie zrzeszającym się dla rozwiązywania zadań społecznych. Przemawiają za tym nie tylko względy ideowe, ale i praktyczne. Nie chodzi tylko o to, że obywatele mają prawo sami definiować swoje problemy i liczyć na pomoc państwa w ich rozwiązywaniu, ale także o to, iż w wielu dziedzinach organizacje te szybciej i taniej potrafią rozwiązać problemy niż administracja rządowa i samorządowa.

Podstawowym faktem, który winni uświadamiać sobie wszyscy samorządowcy i pozarządowcy jest to, że podmiotem ich działania są ludzie. Zarówno samorząd lokalny, jak i organizacje pozarządowe,

choć w oparciu o różne podstawy (samorząd z mocy prawa, organizacje dobrowolnie) są reprezentantami społeczności. Obie te instytucje, znów w różny sposób i na różnych zasadach, dążą do wspólnego celu. Jest nim zaspokajanie potrzeb społecznych, służenie ludziom, którzy wybrali swoich przedstawicieli do tych instytucji. Zrozumienie tego, skądinąd oczywistego faktu, nie jest wcale powszechne, a jest to przecież fundament współdziałania, w ramach wspólnej misji, jaką jest dobro społeczności lokalnej. Organizacje pozarządowe z reguły są znacznie bliżej ludzi, wyrastają w odpowiedzi na ich konkretne potrzeby. Administracja natomiast często (na całym świecie zresztą) zapomina o swojej misji, o tym, komu służy. Świadomość misji, nadanie podmiotowości ludziom uruchamia proces uwłaszczenia obywateli, przywrócenia im podmiotowości poprzez tworzenie możliwości wpływania na własne sprawy. Jednym z nurtów takiego procesu uwłaszczenia obywateli jest budowanie współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi, które pełnią funkcję uspołeczniania życia zbiorowego.

Organizacje, o czym była już mowa, powstają tam, gdzie pojawiają się niezaspokojone potrzeby. Najczęściej są odpowiedzią na problemy dnia codziennego, gdyż te właśnie są najbardziej istotne. Część organizacji w sposób świadomy pozostaje na tym poziomie działania. To jest ich misja, tak określiły swoją rolę i miejsce: pomagać wtedy, gdy pojawia się problem. Najczęściej zresztą uzupełniają w ten sposób działania samorządu i państwa. Jednak inne organizacje starają się poszukiwać przyczyn problemów, a nie tylko łagodzić ich skutki. To jest skuteczna metoda rozwiązywania problemów, ale trudna, bo wymagająca umiejętności i wytrwałości w docieraniu do rzeczywistych źródeł problemów, spojrzenia ponad codziennością. Wiele organizacji, które w tym właśnie upatrują swoją rolę, stara się docierać do źródeł problemów i rozwiązywać je, i to zarówno w skali lokalnej, jak i ogólnopolskiej.

Nie jest to również łatwe dla samorządowców, którzy bardzo często przygniecieni są problemami dnia codziennego: dziurawymi jezdniami, czy brakiem pieniędzy na wypłatę zasiłków z pomocy społecznej. Ale także wśród nich istnieje wiele przykładów starań o patrzenie na problemy w dłuższym horyzoncie czasowym i określanie celów, które odnoszą się do źródeł problemów, a nie tylko do ich skutków - w myśl twierdzenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć. Przykładem takiego podejścia do określania celów działania są Strategie w wielu gminach w Polsce.

Świadomość tego, że w działaniu najważniejsze są rezultaty wiąże się ściśle ze świadomością misji, celów. Myślenie w kontekście rezultatów podejmowanych działań wymaga planowania i to w dłuższym horyzoncie czasowym. Finansować należy nie działania, ale ich rezultaty. Dobrze znane są sytuacje, w których pewne rezultaty można osiągnąć bardzo prostymi, tanimi sposobami. Nie da się ich jednak zastosować, trzeba wybrać sposób droższy i niekoniecznie gwarantujący osiągnięcie zakładanych rezultatów, tylko dlatego, że tak mówią przepisy. To bardzo często problem administracji, którego rozwiązaniem mogą być organizacje pozarządowe, elastyczne i - między innymi dzięki temu - skuteczne w działaniu.

Władza samorządowa z mocy prawa jest gospodarzem w swojej gminie. Dobry gospodarz to nie zawsze ten, który sam wszystko potrafi zrobić najlepiej, ale przede wszystkim ten, który potrafi

dobrze kierować innymi. Władze samorządowe powinny przede wszystkim tworzyć warunki do współpracy, z wszystkimi tymi, którzy działają dla dobra społeczności lokalnej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Organizacje potrafią osiągać założone rezultaty taniej i skuteczniej niż na przykład jednostki budżetowe, obciążone administracją i skrzępowane przepisami. Jest to również, a może nawet przede wszystkim, ważne z jednego jeszcze powodu. Ludzie wtedy są szczęśliwi, gdy czują w pełni, że ich potrzeby są zaspokajane, gdy się ich nie wyręcza, ale daje się możliwość decydowania o zaspokajaniu własnych potrzeb. Jedną z form takiego uczestnictwa jest właśnie współpraca z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują interesy obywateli.

Innym elementem świadomości współpracy jest uświadomienie sobie ról jakie pełnią obaj partnerzy. Oczywiście jest, że podstawą dla określania tych ról jest stan obecny, co nie oznacza, że nie można dążyć - w ramach obowiązujących reguł - do jego zmiany. Władze lokalne, w ramach bycia gospodarzem w swojej gminie, zobowiązane są do świadczenia określonego zakresu usług o określonych standardach. W przeciwieństwie do nich, organizacje tworzone są dobrowolnie, same określają to co robią. W określeniu ról pomaga zidentyfikowanie i przekonanie się nawzajem o swoich atutach. Samorząd, na przykład ma możliwość kreowania warunków i regulacji dotyczących różnych sfer życia publicznego, posiada zasoby i środki na prowadzenie działań na rzecz mieszkańców, ma dostęp do różnych źródeł informacji. Organizacje natomiast są elastyczne, nie są bowiem skrzępowane tyloma przepisami co samorząd, mogą być zatem znacznie bardziej innowacyjne, mają lepsze rozpoznanie potrzeb społecznych, mogą efektywniej świadczyć usługi na rzecz mieszkańców. Dobre poznanie siebie nawzajem, określenie własnych atutów i słabości pozwala precyzyjnie określić role obu partnerów. Różnice w ich możliwościach działania i w tym czym dysponują stanowią siłę współpracy, w której obaj partnerzy mogą uzupełniać się, pomnażając efekty współdziałania.

- Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego

Organizacje są reprezentantem społeczności lokalnej, wyrazicielem potrzeb, dążeń i oczekiwań tej społeczności (lub jej grup). To powoduje, że dla samorządu organizacje stanowią znakomity "pas transmisyjny", którym przepływają informacje zarówno od ludzi do samorządu, jak i od samorządu do społeczeństwa. Organizacje jako reprezentant społeczności powinny mieć zatem możliwość wypowiedziania się w sprawach ważnych dla społeczności i współuczestniczyć w podejmowaniu istotnych dla mieszkańców decyzji. Główne formy współpracy to: stała współpraca informacyjna, konsultacje, współudział w podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. Organizacje świadczą również, o czym była już mowa, pomoc bezpośrednią na rzecz mieszkańców społeczności lokalnej. Dysponują w tym zakresie potencjałem, wiedzą i doświadczeniami. Mogą być zatem znakomitym wykonawcą zadań publicznych, których zakres i sposób realizacji określa samorząd.

Główna forma współpracy: kontraktowanie usług organizacjom przez samorząd. Organizacje obok wykonywania zleczanych przez samorząd zadań publicznych, proponują zupełnie niekonwencjonalne, nowatorskie sposoby rozwiązywania problemów. Pełnią funkcję innowacyjną i w tym zakresie

samorząd również powinien współpracować z nimi, przede wszystkim inspirując działania innowacyjne i wspierając ich realizację.

Główne formy współpracy to: programy dotacji i inne formy wspierania organizacji.

Organizacje pozarządowe spośród innych partnerów samorządu terytorialnego wyróżniają następujące cechy:

- łączenie funkcji usługowej i reprezentacji;
- bardzo dobre rozpoznanie potrzeb, dążeń i oczekiwań społecznych;
- elastyczność podejmowanych działań, łatwość w dostosowaniu ich do potrzeb i preferencji klientów/adresatów działań organizacji;
- potencjał, przede wszystkim ludzki;
- aktywizowanie i organizowanie wokół działań organizacji społeczności lokalnej;
- możliwość pozyskiwania środków na realizację działań niedostępnych lub trudno dostępnych dla samorządu i innych partnerów;
- elastyczność w kalkulowaniu kosztów realizacji działań.

Programy współpracy najczęściej przewidują następujące formy współpracy pomiędzy samorządem i organizacjami pozarządowymi:

- konsultowanie decyzji podejmowanych przez władze samorządowe z organizacjami pozarządowymi, najlepiej w ustalonym wspólnie trybie i formie;
- zaproszenie organizacji pozarządowych do współtworzenia strategii rozwoju lokalnego, szczególnego znaczenia nabiera w tworzeniu regionalnych planów rozwoju nowych województw samorządowych;
- określenie zasad i procedur ubiegania się przez organizacje pozarządowe o dotacje z budżetu samorządowego na realizację innowacyjnych projektów służących mieszkańcom danej społeczności lokalnej;
- uwzględnianie organizacji pozarządowych w przetargach na wykonywanie zadań publicznych;
- stanowienie prawa lokalnego (uchwały Rad Samorządów), które w sposób kompleksowy określają cele, zasady, mechanizmy i formy współpracy samorządu i organizacji pozarządowych.

Różne formy wspierania działań organizacji, na przykład:

- możliwość korzystania z infrastruktury posiadanej przez samorząd; organizacje bezpłatnie lub na zasadach preferencyjnych mogą korzystać z lokali, sal na szkolenia i konferencje, środków transportu;
- możliwość korzystania z informacji posiadanych przez samorząd;
- możliwość korzystania z wiedzy i doświadczeń ekspertów samorządowych;
- możliwość korzystania z kanałów promocyjnych gminy;
- możliwość korzystania z kontaktów zagranicznych gminy;
- możliwość udzielania przez gminę rekomendacji dla organizacji pozarządowych;

- możliwość korzystania ze szkoleń i to zarówno w zakresie merytorycznych zagadnień, jak i w zakresie rozwoju organizacyjnego, jak też dotyczących funkcjonowania władz samorządowych, urzędu gminy, etc¹⁹.

11.4. Działania informacyjne i promocja Strategii

Gmina Maków będzie upowszechniać informacje o projektach i jego efektach przede wszystkim na obszarze jego realizacji oraz na ogólnodostępnej stronie internetowej. Informacje o projektach i Strategii będą również upowszechniane na terenie Polski. Celem takiego działania jest szeroka promocja projektów oraz zachęcenie do współpracy na terenie Polski i Europy.

Działania promocyjne będą zgodne z wymogami Rozporządzenia w sprawie środków informacyjnych i promocyjnych stosowanych przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych.

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów umożliwiających efektywne wdrażanie Strategii oraz ocenę działań promocyjnych. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace i działania promocyjne. Celem ewaluacji działań promocyjnych jest odpowiedź na pytanie, czy wszyscy mieszkańcy regionu mają wystarczającą wiedzę o działaniach realizowanych przez Urząd Gminy? W przypadku problemów z promocją, działania powinny być korygowane w miarę zapisów projektu. Innym celem jest zapewnienie efektywnej promocji przy jednoczesnym obniżeniu jej kosztów.

W prasie lokalnej i regionalnej oraz w Internecie podawane będą systematycznie informacje na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Strategii.

¹⁹ Wykorzystano: Tomasz Schimanek, „Organizacje pozarządowe w Polsce”